

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM (TÜRKÇENİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ)
ANABİLİM DALI**

**5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ETKİNLİKLERİN
ÖĞRENME VE ÖĞRETME KURAMLARI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Meltem BOY

Ankara-2006

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM (TÜRKÇENİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ)
ANABİLİM DALI**

**5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ETKİNLİKLERİN
ÖĞRENME VE ÖĞRETME KURAMLARI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Leyla UZUN

Hazırlayan
Meltem BOY

Ankara-2006

1.8 ÇZK ve Etkin Öğrenme

Eğitimsel olarak ÇZK'dan çıkarılabilecek en önemli sonuç, insanların farklı biçimde öğreniyor, öğrendiklerini farklı biçimde gösteriyor ve kullanıyor olduğudur. Bu yönüyle ÇZK, geleneksel olarak varolan tek tip öğretim ve değerlendirme uygulamalarını da sorgulamaktadır. ÇZK, dikkatleri geleneksel öğretim ve değerlendirme süreçlerinin özellikle sözel/dilsel ve mantıksal/matematiksel zekaları öne çıkarmakta olmasına dikkat çekmektedir. Bu durum, diğer zeka alanlarında güçlü olan öğrencilerin gelişim fırsatlarını sınırlandırarak eşitsizlik yaratmaktadır. Ayrıca, bir ya da birkaç zeka alanına odaklanmak diğer zeka alanlarının gelişimini engellemekte, onların körelmesine yol açmaktadır. Bundan dolayı, öğretim ve değerlendirme süreçlerinde farklılıkların dikkate alınmasına ve çeşitliliğe gereksinim duyulmaktadır (Açıköz, 2005 : 296).

Gardner'ın çok önem verdiği anlayarak öğrenme ancak, öğreneni zihinsel süreçlerini kullanmaya zorlayan etkin öğrenme ile gerçekleştirilebilir. Sonuç olarak; etkin öğrenme tekniklerinin, öğrencilere; kendine özgü öğrenme ve öğrendiklerini kullanma fırsatları vererek, uzmanca anlamayı teşvik ederek ÇZK'nın uygulanmasını kolaylaştırdığı söylenebilir. Aslında, Açıköz (2005: 297)' den alınan Gardner'ın şu sözleri, anlamamanın geliştirilmesi için önerdikleri, etkin öğrenmeyi tam olarak açıklamaktadır:

“Bana göre şimdiye kadar yürütülen deneyler anlamamanın geliştirilmesinin şu koşullarda olabileceğini göstermektedir. Benim çağrısını yaptığım çevreler, öğrencilerin bilgiyi çeşitli biçimlerde göstermelerini, becerikli yetişkin uygulamacıların rollerine uyum sağlamalarını ve kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarıyla sonuçlanacak özdeğerlendirme süreçlerine katılmalarını teşvik eder.” (Gardner, 1991).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
GİRİŞ	
1. Araştırmanın Konusu	1
2. Araştırmanın Amaç ve Alt Amaçları	2
3. Araştırmanın Önemi	3
4. Araştırmanın Yöntemi	3
5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
I. BÖLÜM: ALANYAZINI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	
1.1 Etkin Öğrenme Nedir?	5
1.2 Etkin Öğrenmenin Beynin Çalışmasına Uygunluğu	6
1.3 Etkin Öğrenmenin Kuramsal Temelleri	8
1.4 Yapılandırmacılık	9
1.4.1 Yapılandırmacı Kurama Göre Öğrenme Süreci	10
1.4.2 Yapılandırmacılığın Kökenleri	12
1.4.3 Yapılandırmacılığın Türleri.....	12
1.4.3.1 Jean Piaget ve Bilişsel Yapılandırmacılık	12
1.4.3.2 Lev S. Vygotsky ve Sosyal Yapılandırmacılık	13
1.4.3.3 Von Glasersfeld ve Radikal Yapılandırmacılık	14
1.5 Etkin Öğrenme ve Yapılandırmacılık İlişkisi	14
1.6 Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğretmen ve Öğrencinin Rolü	15
1.6.1 Öğretmenin Rolü	15
1.6.2 Öğrencinin Rolü	16
1.7 Çoklu Zeka Kuramı	17
1.7.1 ÇZK'nın Temel İlkeleri	17
1.7.2 Zeka Türleri	18
1.8 ÇZK ve Etkin Öğrenme	22

II. BÖLÜM: VERİ TABANI ÜZERİNE ÇÖZÜMLEMELER VE DEĞERLENDİRME

2.1 Programların Yaklaşım, İçerik, Amaçlar, Ölçme ve Değerlendirme

Açısından Karşılaştırılması	23
2.2.1 Yaklaşım	24
2.2.2 İçerik	25
2.2.3 Amaçlar	28
2.2.4 Öğrenme- Öğretme Süreci	30
2.2.5 Ölçme ve Değerlendirme	31

2.2 Kitapların Öğrencilerin Yazılı Olarak Yanıtlama Edimi Gerçekleştirmesini

Gerekli Etkinlikler Açısından Karşılaştırılması	32
2.2.1 M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2004) Yer Alan Soru Türlerine Yönelik Betimlemeler	34
2.2.1.1 Tutsaklık	37
2.2.1.2 Eskici	38
2.2.1.3 Dinlemesini Biliyor Musunuz?.....	40
2.2.1.4 Çağdaş Eğitim Sistemimiz.....	42
2.2.1.5 Yurt Sevgisi	44
2.2.1.6 Atatürk ve Cemil	45
2.2.1.7 Dik dur Dik Otur	46
2.2.1.8 Atatürk İlkeleri	48
2.2.1.9 Birleşmiş Milletler	49
2.2.1.10 Cumhuriyet Ağacı	50
2.2.1.11 Çiçekli bir Badem Dalı	51
2.2.1.12 Cumhuriyet Nasıl İlan Edildi?	52
2.2.1.13 Okuma ve Biz	53
2.2.1.14 Kendini Beğenmiş Kuğu	54
2.2.1.15 İnsan Sevgisi	55
2.2.1.16 Toprağın Zenginliği	56
2.2.1.17 Kadın Hakları	57
2.2.1.18 Bir Yaz Öyküsü	58
2.2.1.19 Çevremiz ve Biz	59
2.2.1.20 Bir Köpeğim Olsaydı	61

2.2.1.21 Basın ve Önemi	62
2.2.1.22 Yurttaşlık Görevleri	64
2.2.1.23 Mavi Benekli Küçük Sardalya	65
2.2.1.24 İş Eldiveni ile Keser	66
2.2.1.25 Yurdumuzun Konumu ve Önemi	68
2.2.1.26 Bilim Yolu	69
2.2.1.27 Karagöz ile Hacivat	71
2.2.1.28 Kurt ile Tilki	72
2.2.1.29 Akılcılık ve Bilim	73
2.2.1.30 Geri Gelmeyen Göl	74
2.2.1.31 Annem	75
2.2.2 M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2005) Yer Alan Soru Türlerine	
Yönelik Betimlemeler	78
2.2.2.1 Bir İnsan Kazanmak	82
2.2.2.2 Yeni Çantalar da Eskir	83
2.2.2.3 Balon	84
2.2.2.4 Merhaba Asker	86
2.2.2.5 Atatürk'ün Çalışmaları	87
2.2.2.6 Kadının Seçme ve Seçilme Hakkı	88
2.2.2.7 Yeşille Mavinin Ölümü	89
2.2.2.8 Kalbimizin Sesi	91
2.2.2.9 Mucit Çocuk	92
2.2.2.10 Dünyadan Uzakta	94
2.2.2.11 Siz de Buluş Yapabilirsiniz	95
2.2.2.12 Mimar Sinan	97
2.2.2.13 Miniatürk	99
2.2.2.14 Pantomima ve Beden Dili	100
2.2.2.15 Nasrettin Hoca'nın Güneş Gözlüğü	101
2.2.2.16 Mevlana	102
2.2.2.17 Deprem	103
2.2.2.18 Güvenli Yaşam	105
2.2.2.19 Sel	106
2.2.2.20 Bir Başarının Örnek Öyküsü	108

2.2.2.21 Yeni kırmızı Topum	109
SONUÇ	116
EK	117
ÖZ.....	127
ABSTRACT	128
KAYNAKÇA	129

ÖNSÖZ

Okullar çağın gereklerine uygun bireyler yetiştirmekte etkili olamamaktadır. Bunun en büyük nedeni öğretim yöntemlerinin yetersiz kalmasıdır. Bu görüşten hareketle bu çalışmada, ülkemizde yeni benimsenen etkin öğrenme yöntemiyle yazılan ders kitabındaki etkinlikler, geleneksel yöntemle yazılan ders kitabındaki etkinliklerle karşılaştırıldı. Bu öğretim yöntemi farklılaşmasının, ders kitaplarına nasıl yansıdığı nesnel bir veri tabanı ile ortaya konmaya çalışıldı. Ulaşılan sonuçların öğretim yöntemi-ders kitabı-sınıf içi uygulaması üçgenindeki etkileşim sorunlarına yönelik betimlemeler yapmasını kolaylaştıracak nedenleyici açıklamalar getirmesi umulmaktadır.

Bu çalışmanın her aşamasında değerli görüşleri, eleştirileri, önerileri bana ışık tutan ve her zaman yol gösterici olan tez danışmanım Doç.Dr. Leyla UZUN'a, kaynakları bulmamda ve çevirmemde bana yardımcı olan sevgili kardeşim Erdem BOY'a, manevi desteklerini ve her zamanki anlayışlarını benden esirgemeyen aileme, A.Ü.TÖMER proje grubundaki değerli çalışma arkadaşlarıma, sevgili arkadaşım Hatice Seçkin UYGUR'a, ayrıca tüm dilbilim ailesine teşekkürlerimi sunarım.

Meltem BOY

Ağustos 2006

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Geleneksel eğitim sistemleri çağın gerektirdiği niteliklere uygun mezunlar verememektedir. Bunun nedeni, bu sistemlerin salt akademik başarıya odaklanmış olmasıdır. Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu (IEA) tarafından yapılan bir çalışma da bu açıdan dikkati çekmektedir. Otuz sekiz ülkede yapılan bu çalışmaya, Türkiye 7 bölgedeki 204 okuldan 8000 öğrenci ile katılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde ülkemizin sondan sekizinci sırada olduğu, yalnızca Ürdün, İran, Endonezya, Şili, Filipinler, Fas ve Güney Afrika'yı geçebildiği görülmektedir .

Bu başarısızlığın nedenleri gözden geçirildiğinde, Açıkgöz'de de (2005) vurgulandığı gibi en başta öğretim yöntemlerinin olumsuz etkileri dikkati çekmektedir. Sorunun bu boyutu özel bir önem taşımaktadır. Çünkü çağın gerektirdiği amaçlar konulsa bile bunu geleneksel yöntemlerle gerçekleştirmek olanaksızdır. Okullarımızda genellikle öğretmen, anlatım yöntemiyle bilgiyi öğrenciye aktarmakta, öğrenciler aktarılanları ezberleyerek sınıfta tekrarlamakta ve daha sonra unutmaktadır. Geleneksel yöntemlerle öğrencileri düşündüren, araştırmaya yönelten etkinlikler sunulmadığı, bilgiyi kullanma, problem çözme, kısacası bilgiyi yeniden yapılandırma fırsatları verilmediği için, öğrenciler ezberledikleri yüzeysel bilgilerle mezun olmaktadır. Yaratıcılıktan, problem çözme ve araştırma becerilerinden yoksun olan insanlar ileriki yaşamlarında biraz karmaşık bir durumla karşılaşınca uygun çözümler üretememektedir.

Bu nedenle öğrencilerin etkili düşünen, problem çözebilen, yaratıcı düşünen, araştırma yapan, bilgiyi kullanabilen, kısacası çağın gereklerine uygun bireyler

olabilmeleri için M.E.B., yeni program olarak adlandırılan yapılandırıcı yaklaşımı temel alarak yeni bir eğitim programı yapılandırmayı hedeflemiştir.

Çağımız bilginin hızla yenilenerek üretildiği bir çağdır. Buna bağlı olarak toplumun bireyleri, bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme özelliklerine sahip olmalıdırlar. Bireylerin bu özellikleri kazanmalarında geleneksel eğitim yaklaşımları yetersiz kalmaktadır, amaca ulaşmak ezberlemeye değil, bilgi üretimine dayalı çağdaş bir eğitime bağlıdır. Hızla gelişen bilim ve teknoloji eğitimin her alanını etkilemektedir; eğitim yaklaşımlarında da köklü değişimler zorunludur. Bu bağlamda ön plana çıkan öğrenci merkezli öğrenme, çoklu zeka ve yapılandırıcı eğitim yaklaşımları bu programın temelini oluşturmaktadır.

2. Araştırmanın Amacı

Şimşek'e göre, Türkiye'de eğitimbilimleri alanında tanıtma ve nesnel araştırmalara konu etmeye dönük az sayıda çalışma vardır ve ilgili çalışmaların önemli bir kısmı, "yapılandırmacılık iyidir" türü, denence görünümlü sayılılarla başlayıp doğrulamaya uygun sistematik içinde aynı savı yeniden üretmekten öteye geçmemektedir. Oysa bu yaklaşımın olası etkilerini kestirmeye olanak verebilecek türden tartışma ve tarafsız araştırmalara büyük gereksinim olduğu açıktır .

Bu araştırmanın amacı, yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak yazılan M.E.B. 1. kademe 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2005) yer alan etkinliklerin, geleneksel öğretim yöntemleri temel alınarak yazılan M.E.B. 1. kademe 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (2004) etkinliklerle karşılaştırılmasını sağlamaktır. Böylece, yukarıda belirtilen gereksinim doğrultusunda Türkçe dersi için

yapılandırmacı yaklaşımın olası etkilerini kestirmeye olanak verebilecek türden bir tartışma ortamı yaratmak ve tarafsız bir araştırma ortaya koymak hedeflenmektedir.

3. Araştırmanın Önemi

Mükemmel bir eğitimin yolu, bireyin anadilini çok iyi öğrenmesinden geçer. Anadilini öğrenme çok boyutlu bir süreçtir. Bunun için anadili eğitimi, bireyin sosyal bir varlık olarak gelişmesinde, dünyayı algılamasında ve yorumlamasında, ilkokuldan başlayarak tüm eğitim süreçlerinde ve hayatını devam ettireceği ortamlardaki başarısında temel belirleyicilerindedir (Kılıç, 2002:53-61).

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin “Genel İlkeler” bölümünde şu maddeler yer alır: “İlköğretim okullarının bütün sınıflarında her derste ve her koşulda Türkçenin doğru ve güzel öğretilmesi, konuşulması ve yazılması temel hedeftir” (M.E.B. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 07.09.1992/21308).

Bu çerçevede, bu tez çalışması ile elde edilecek bulgular, Türkçe dersi için öğrencilerin yazılı yanıtlama edimi gerçekleştirebileceği sorular açısından bakıldığında, sınıflardaki uygulamalarda etkinleştirilmesi hedeflenen öğretim yöntemi farklılaşmasının ders kitaplarındaki söz konusu sorulara nasıl yansıdığını nesnel bir veri tabanı ile ortaya koyacak ve öğretim yöntemi, ders kitabı ve sınıf içi uygulaması üçgenindeki etkileşim sorunlarına yönelik betimlemeler yapılmasını kolaylaştıracak nedenleyici açıklamalar getirilmesini sağlayacaktır.

4. Araştırmanın Yöntemi

Yapılacak araştırma bir nitel araştırma olma özelliği sergileyecektir. Yıldırım ve Şimşek’e (1993) göre nitel araştırma, gözlem, görüşme ve veri çözümlemesi gibi

nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır.

5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

M.E.B. 1. kademe 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2004) öğrencinin yazılı olarak yanıt verme edimi gerçekleştirebileceği soru nitelikli olan ve soru nitelikli olmayan yönergelerle hazırlanmış sorularla,

M.E.B. 1. kademe 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2005) öğrencinin yazılı olarak yanıt verme edimi gerçekleştirebileceği soru nitelikli olan ve soru nitelikli olmayan yönergelerle hazırlanmış etkinliklerle,

M.E.B. 1. kademe 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında (2004 ve 2005) yer alan okuma metinleriyle sınırlandırılmıştır.

I. BÖLÜM: ALANYAZINI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmaya genel çerçeve oluşturmak amacıyla etkin öğrenme, yapılandırıcılık ve çoklu zeka ile ilgili kaynaklardan elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

1.1 Etkin Öğrenme Nedir?

Açıkgöz (2005:17) “Etkin öğrenme, öğrenenin öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığı, öğrenene öğrenme sürecinin çeşitli yönleri ile ilgili karar alma ve *özdüzenleme* (self-regulation) fırsatlarının verildiği ve karmaşık öğretimsel işlemlerle, öğrenenin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı bir öğrenme sürecidir” diyerek öğrencinin kendi öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığını ve bu süreçle ilgili kararları kendisinin aldığını vurgulamaktadır. Bu, etkin öğrenmenin en önemli koşullarından biridir. Öğrenme sürecinde, öğrenenin öğrenmeyi nasıl gerçekleştireceği, ne kadar öğrendiği, eksikliklerin neler olduğu, ne zaman ve kimden yardım isteyeceği, nasıl kavrayacağı, öğrenme süreçlerinin amaçları vb. ile ilgili bir dizi kararlar alınır. Geleneksel öğretim yöntemlerinde bunların çoğuna öğretmen karar verir. Etkin öğrenmede ise öğrenme sürecinin sorumluluğu öğrencidedir ve kendi kararlarını öğrencinin kendisi alır. Bu anlayış temelde *özdüzenleme* kavramıyla da ifade edilmektedir. Bu kavramın üzerinde durmak etkin öğrenmenin birinci koşulunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Açıkgöz’ün (2005: 18-23), Zimmerman’dan aktardığına göre *özdüzenleme*; öğrencinin biliş üstü, güdü ve davranış açısından kendi öğrenme süreçlerine etkin olarak katılma derecesiyle ilgilidir. *Özdüzenleme* yalnızca öğrenme eylemiyle değil,

güdü ve öğrenme yolları ile de ilgilidir. Buradan öğrencinin öğrenme isteğini arttırma konusunda bile özdüzenleme yapabileceği anlaşılmaktadır. Özdüzenleme etkin öğrenmede bir strateji, amaç ve üründür.

Öğrenme sürecinde öğrenen, zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlanır. Bu, etkin öğrenmenin ikinci koşuludur. En basit öğrenmelerde bile öğrenen zihnini harekete geçirmek zorundadır. Zihinsel becerilerini kullananlar için öğrenme, öğrenilenlerin yeni durumlarda kullanılması, problemin çözümü, daha önce karşılaşılmamış soruların yanıtlanması, düşünceler arasında bağ kurulması, vb. işlemlerdir. Çağımızda önem verilen ve etkin öğrenmenin bir parçası olan özdüzenleme de bunu gerektirmektedir. Özdüzenleme ve öğretimsel işler birbirini destekleyen süreçlerdir (Açıköz, 2005: 24).

1.2 Etkin Öğrenmenin Beynin Çalışmasına Uygunluğu

Beyin, öğrenme sürecine katılan en önemli organlardan biri olduğu için onun nasıl çalıştığını bilmek bize öğrenme süreciyle ilgili önemli ipuçları sağlar.

Bilgi işlemeye dayalı yapılandırmacı kurama göre öğrenme, dışsal uyarıcıların içsel ya da zihinsel süreçlerle işlenmesi yoluyla oluşmaktadır. Bu kurama göre, dış çevreden duyu organları aracılığıyla algılanan bilgiler, zihinde tıpkı bir bilgisayarın verileri işleme gibi işlenmektedir (Silberman, 1996:8-10). Örneğin beyin bir anda bir nesnenin boyutları, renkleri, kokusu, şekli, ağırlığı, ısısı, vb. bir çok bilgiyi aynı anda işleyebilir. Beynin karmaşık yollarla öğreniyor olması, anlamlı öğretme ve öğrenmeler için çoklu, karmaşık ve somut yaşantıların önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Beynin bu özellikleri ile etkin öğrenmenin “öğrenenin zihinsel

yeteneklerini kullanmaya zorlanması” koşulu örtüşmekte ve “etkin bilgi işleme” kavramının beyne uygunluğu görülmektedir (Açıkgöz, 2005: 2).

Kurama göre, öğrenciler, öğretim sırasında kendilerine sunulan uyarıcılara edilgen biçimde tepki vermek yerine, etkin araçlarla sunulan bilgilere dikkatini verme, yeni bilgilerle ilgili olarak önceden edinilmiş bilgileri bellekten çağırma, yeni ve eski bilgileri ilişkilendirerek yapısal açıdan yeniden düzenleme ve daha sonraki öğrenmelerde tekrar kullanmak üzere bu yeni yapıyı kendilerine özgü yöntemlerle belleğe kodlayarak öğrenmektedirler (Jonassen, 1988: 161).

Deryakulu’na (2001: 12) göre, bu kuramda öğrenmenin nasıl gerçekleştiğinin açıklanışında insan belleği duyuşal bellek, kısa süreli bellek, uzun süreli bellek gibi bazı bölümlere ayrılarak kavramsallaştırılmaktadır.

Duyuşal bellek, duyu organları aracılığıyla dış çevreden algılanan bilgilerin çok kısa bir süre için tutulduğu bellek bölümüdür. Bireyin dış çevreden algıladığı her bilgi bellekte işlenmemekte, bunun yerine bireyin seçici dikkati devreye girerek algılanan bilgiler içinden yalnızca dikkati çekenler ya da belirli bir amaç doğrultusunda önemli bulunanlar duyuşal bellekten kısa süreli belleğe aktarılmaktadır.

Kısa süreli bellek, yeni karşılaşılan bilgilerle önceden öğrenilmiş bilgilerin ilişkilendirildiği ve yapısal açıdan yeniden düzenlendiği bellektir. Kısa süreli bellekte gerçekleşen bilişsel işleme, öğrencinin duyu organları aracılığıyla algıladığı ham bilgilerin anlamlı bilgi haline burada getiriliyor olması nedeniyle oldukça önemlidir.

Uzun süreli bellek ise, anlamlı olan bilgilerin kalıcı biçimde saklandığı bellektir. Burada, kalıcı biçimde depolanmış olan bilgiler içinden yeni karşılaşılan bilgilerle ilişkili olanlar kısa süreli bellekte gerçekleşen bilişsel işleme etkinlikleri sırasında çağrılarak kullanılmakta ve daha sonra oluşturulan yeni bilgi yapısı uzun süreli belleğe kodlanmaktadır.

Bilgi işlemeye dayalı yapılandırmacı kuramı temel alan öğretim uygulamalarında da öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek için öğrenci davranışlarındaki değişimler gözlenmektedir. Ancak, bu yalnızca öğrenci davranışının ardında yatan zihinsel işleme etkinliklerinin sonucunda oluşan bilgi yapısındaki değişimlerin bir göstergesi olarak ele alınmaktadır.

1.3 Etkin Öğrenmenin Kuramsal Temelleri

Etkin öğrenmenin kuramsal temelleri yapılandırmacılığa (constructivism) ve bilişselciliğe dayanmaktadır. Her iki kuram da öğretim süreçleriyle değil, öğrenme süreçleriyle ilgili çeşitli açıklamalar ve önermeler sunmaktadır. Örneğin bu kuramlar öğrenme sürecinde bilginin yapılandırılmasının hangi anlama geldiğini ve ne kadar önemli olduğunu açıklarlar. Ancak öğrenene bilgiyi yapılandırabilmesi için hangi fırsatların verilmesi ve öğretmenin somut olarak neler yapması gerektiğine değinmezler. Yapılandırmacı ve bilişselci kavramların, düşüncelerin sentezlenmesi ve öğretimin tasarlanmasından uygulanmasına kadar çeşitli aşamalarda nasıl kullanılacağı ayrı bir çalışma alanı haline gelmiştir. Bazı eğitimciler ve araştırmacılar, kuramı uygulamaya dönüştürmeye çalışmaktadırlar. Etkin öğrenme bu çabaların sonucudur (Açıkgöz, 2005: 59).

Anthony'ye (1996:18-25) göre yapılandırmacılığın temel ilkesi, öğrenmenin etkin ve gelişen bir süreç olmasıdır. Yapılandırmacılığa göre öğrenme, bilginin edilgen olarak alındığı bir süreç değildir. Öğrenen bilgiyi, kendinde var olan bilgilerle bağlantı kurup yapılandırarak etkin olarak yorumlar. Etkin öğrenme anlayışına göre de öğrenme yeteneği durağan değil, değişkendir. Etkin öğrenmede öğrenen bilgiyi yorumlar, dönüştürür ve yeniden yapılandırır .

Buna göre Açıkgöz'ün de (2000: 40) belirttiği gibi yapısalcı yaklaşım etkin öğrenmeyi içine alır.

Etkin öğrenme, yapısalcıların öğretim uygulamaları arasında yer alır.

Sonuç olarak etkin öğrenme yapılandırmacı bir çerçeve içinde değerlendirilir.

1. 4 Yapılandırmacılık

Yapılandırmacılık, bilginin doğası konusunda felsefi bir açıklama, öğrenenlerin nasıl öğrendiklerini açıklamaya yönelik bir kuramdır. Bir öğrenme ya da öğretme yaklaşımı konusunda doğrudan stratejiler sunmamaktadır. Yapılandırmacı kurama göre öğrenme, bireyin zihninde oluşan bir iç süreçtir. Birey dış uyarıların edilgen bir alıcısı olmayıp onların özümleyicisi ve davranışların etkin oluşturucusudur (Fidan, 1986). Bilgiler insan zihnine aynen taşınarak depolanmaz. Ayrıca, insan zihni de tüm bilgilerin depolandığı boş bir depo değildir.

Bu kurama göre öğrenme, bilgiyi kazanmaktan çok etkin bir yapılandırma sürecidir. Öğretim, bilgi ile iletişim kurmaktan ziyade bu yapılandırmayı destekleyen bir süreçtir. Yapılandırmacılar etkinliği bağlamda görürler. Öğrenen öğrenmesini kendi etkinliğiyle oluşturur. Öğrenmenin bu görüşü, bireyin yalnızca oluşturduğu

bilgiyi bilebileceğini gösterir. Dolayısıyla başkasının oluşturduğu bilginin tam anlatımı bilinemez (Duffy ve Cunningham,1996: 170-198).

Bu tanımlama bilginin öznel olduğuna işaret etmektedir. Çünkü öğrenen bilgiyle iletişimini kendi inanç, deneyimleri gözlemleri ve ön öğrenmeleriyle kurarak anlamı oluşturacaktır. Öğrenenlerin, kendi inanç, deneyim, zihinsel modelleri çerçevesinde anlamı oluşturması, öğrenme sonuçlarının da öznelliğini işaret eder. Öğrenme sonuçlarının öznelliği, değerlendirme açısından da farklı yaklaşımların kullanımını gerekli kılacaktır. Öğretmenin, kendisinin ne gözlemek istediğinden ziyade öğrenenlerin ne öğrendiğine bakması gerekir. Jonassen 'e (1994: 34-37) göre, “Öğrenenler dünyayı bireysel olarak yorumladıklarından dolayı öğrenme sonuçları her bireyde farklı olabilir”. Öğrenenlerin dünyayı kendi bilişsel yapıları ve ön deneyimleri çerçevesinde yorumlama yapmalarını ön gören bir anlayışın öğrenme ortamlarının tasarımında da geleneksel yaklaşımların terk edilmesini gerekli kılmaktadır (Akt. Tezci, 2002: 13).

Yapılandırmacı öğrenmede amaç, öğrenenlerin önceden belli bir hiyerarşiye göre belirlenmiş hedeflere ulaşmalarına yardımcı olmak değil, öğrenenlerin bilgiyi zihinsel olarak anlamlandırmaları için öğrenme fırsatları sağlamaktır (Wilson, 1996 : 208).

1. 4.1 Yapılandırmacı Kurama Göre Öğrenme Süreci

Yapılandırmacı kuram, tüm öğrenmelerin zihindeki bir yapılandırma sonucu olduğu varsayımı üzerine temellenir. Bu varsayım uyarınca bireyler, öğrenilecek öğeleri daha önce öğrendikleriyle zihinlerinde ilişkilendirerek yapılandırır (Connell ve Franklin, 1994: 608-625).Yapılandırma sürecinde birey, zihninde

bilgiyle ilgili anlam oluşturmaya ve oluşturduğu anlamı kendisine mal etmeye çalışır. Bir başka deyişle, bireyler öğrenmeyi kendilerine sunulan biçimiyle değil, zihinlerinde yapılandırdıkları biçimiyle oluştururlar.

Yapılandırmacı ğrenmeye göre, zihindeki yapılandırmayla ilgili süreç ana çizgileriyle şöyle açıklanabilir: Dışarıdan alınan bilgi, bireyin daha önce öğrendiği bilgilerle çelişmiyor ve zihinde belli bir şemaya yerleşiyorsa, bilgi belleğe kaydedilir. Dışarıdan alınan bilgi zihindeki yapılara uymuyor ve belli bir şema içine yerleşmiyorsa, birey zihninde birtakım yeni düzenlemeler yapar (Cunningham ve Turgut, 1996). Bunun için birey, zihninde öğrenilecek bilgiyle ilgili yeni şema ya da şemalar oluşturur. Örneğin, yaşamında ilk kez, “akrep, yelkovan ve kadranı olmayan, elektronik bir saatle” karşılaşan birey, “Her saatin en azından akrep, yelkovan ve kadran olmak üzere üç temel öğesi bulunur,” biçiminde zihninde önceden yapılandırdığı genellemeden vazgeçerek saat kavramıyla ilgili yeni bir genelleme ya da şema oluşturur. rnekten de anlaşılacağı üzere, bireyin sahip olduğu şema, onun yeni bilgiyi içine yerleştireceği ya da asacağı askılık işlevi görür. İlerideki öğrenmeleri etkileyeceği dşuncesinden hareketle, zihinde doğru şemaların oluşturulmasına, yani n öğrenmelerin doğru olarak gerçekleştirilmesine zen gösterilir. nk n öğrenmeler, yeni öğrenmelerin hazırlayıcısı ya da olanaklı kılıcısıdır (Senemoğlu,1997: 289).

Yapılandırmacı eğitimin en önemli özelliği, öğrenenin bilgiyi yapılandırmasına, oluşturmasına, yorumlamasına ve geliştirmesine fırsat vermesidir. Alışılmış yöntemde ğretmen bilgiyi verebilir ya da öğrenenler bilgiyi kitaplardan veya başka kaynaklardan edinebilirler. Ama bilgiyi algılamak, bilgiyi yapılandırmak ile eř anlamlı değildir. Öğrenen, yeni bir bilgi ile karşılaştığında, dünyayı

tanımlamak için önceden oluşturduğu kurallarını kullanır veya algıladığı bilgiyi açıklamak için yeni kurallar oluşturur (Brooks ve Brooks, 1993: 11-13).

1.4.2 Yapılandırmacılığın Kökenleri

Yapılandırmacılık, eğitimde bugünkü anlamda yeni kullanılan bir kavram olmasına rağmen, kökenleri çok daha eskidir. Bugünkü düzeye gelmesinde ise, psikoloji, felsefe ve antropolojik alanda yapılan çalışmalar etkili olmuştur. Bir bilgi kuramı olarak yapılandırmacılığın kökenleri Kant'ın bilgi kuramına, 18. yy'da Giambattista Vico'nun düşüncelerine ve John Dewey ve William James gibi Amerikan pragmatistlerine, bilişselci psikolojinin önde gelen isimlerinden Jean Piaget ve sosyal psikolojinin önde gelen isimlerinden Lev S. Vygotsky'ye dayandırılır (Tezci, 2002: 13-14).

Günümüzde yapılandırmacılık bir çok uygulama için kapsamlı bir kavramsal çerçeve oluşturmaktadır. Önceleri bir felsefi akım, bir bilgi felsefesi olarak bilinen yapılandırmacılık, son zamanlarda eğitim ortamlarında da kullanılmaya başlanmıştır (Açıkgoz, 2005: 60).

1.4.3 Yapılandırmacılığın Türleri

Yapılandırmacılık her ne kadar ilk olarak felsefi bağlamda ele alınmış olsa da, eğitim alanında öne çıkmış bir kavramdır. Öğrenme kuramı, öğretim teknikleri ve genel bir eğitimsel yaklaşımı tanımlamada kullanılmaktadır. Yapılandırmacı öğrenme kuramının dayanağını John Dewey, Jean Piaget ve Lev Vygotsky'nin çalışmaları oluşturmaktadır (Tezci, 2002: 20).

1.4.3.1 Jean Piaget ve Bilişsel Yapılandırıcılık

Bilişsel yapılandırıcılık olarak isimlendirilen öğrenme modeli, Piaget'in zihinsel yapıları oluşturma ya da oluşturmayı ifade eden öğrenme kuramından yola çıkılarak geliştirilmiştir. Öğrenenin dünyaya ilişkin bilgisini özümseme ve uyma yolu ile oluşturduğu düşüncesine dayandırılır (Tezci, 2002: 18).

Piaget, öğrenmeyi “uyum”, “özümseme” ve “denge” kavramlarıyla açıklar. Öğrenme biyolojik gelişmeye dayalı olarak zihinsel yapının ürünüdür. Birey, çevreden gelen uyarılara edilgen bir biçimde tepkide bulunmaz. Mevcut zihinsel yapı içinde bu uyarıları yorumlar ve yeniden yapılandırır. Bu yapılandırma bireye özgüdür. Bireyin kendi geçmiş yaşantıları ve öğrenmeleri yapılandırmanın ve yorumlamanın çerçevesini çizer.

Piaget' in eğitim-öğretim etkinliklerine ilişkin görüşleri şöyledir: Etkinlikler, öğrencileri araştırmaya etkin bir şekilde katacak şekilde düzenlenmelidir. Öğrenciler bu sayede kendi kavramsal anlayışlarını oluşturabileceklerdir. Öğrencilerin öğrenmelerinde onlara sosyal etkileşim sağlamak önemlidir.

1.4.3.2 Lev S. Vygotsky ve Sosyal Yapılandırıcılık

Vygostky (1978) öğretimin etkin öğrenme sürecindeki yerini “yaklaşık gelişim alanı” (zone of proximal development) adını verdiği kavramla açıklamaktadır. Buna göre kişinin yalnız başına öğrenemediği ancak bilen birinin yardımıyla öğrendiği bir nokta vardır. İşte burada öğretim ya da birinin kolaylaştırıcılığı gereklidir. Kolaylaştırıcı kişi, öğrenenin arkadaşları ya da gereksinim duyulduğu zamanlar öğreten olabilir. Bir başka deyişle öğrenen kendi öğrenmesini sürdürürken takıldığı noktalarda öğretenden yardım alabilir. Bu süreç

öğrenenlerin çevredeki insanlarla işbirliği içinde etkileşimle meydana gelen çeşitli gelişimsel aşamalarla oluşur. Ayrıca Vygotsky, gelişimde içselleştirmenin önemine dikkat çekmektedir. Bu içselleştirme süreci sosyal ilişkilerden meydana gelmektedir (Cameron, 2002: 5-8).

Sosyal yapılandırmacılık, sadece bilginin bireysel olarak oluşturulmasıyla ilgilenmez. Bilgi oluşturmada dil ve sosyal etkileşim temeldir. Dolayısıyla bilgi, bireysel değil, paylaşılan deneyimlerin sonucudur.

1.4.3.3 Von Glasersfeld ve Radikal Yapılandırmacılık

Von Glasersfeld, bilgiyi kavramsal yapıları inşa etmek olarak ele almaktadır. Bireylerin kavramsal yapıları inşa etmesine odaklanmaktadır.

Radikal yapılandırmacılık, bilgi ve gerçek arasında yeni ve somut ilişkiyi sunar. Bu, uygulanabilirdir. Uygulanabilirlik fikri, bireyin bir amacı başarmada faydalı olduğu sürece uygulanabilir olduğu düşünülen bir kuramdır (Glasersfeld, 1998:34).

Glasersfeld'e göre bilgi oluşturma süreci deneyimle oluşmaktadır. Deneyim, bireyi çevreleyen her şeyle etkileşimin sonucudur. Bu etkileşimde dil önemli bir yere sahiptir ancak sosyal oluşturmacıların iddia ettikleri gibi sosyo-kültürel bir araçla değil, ancak zihinsel yapıları inşa etmektedir. Öğretim olayında bilginin iletiminden vazgeçilmeli; öğrencilerin oluşturma, inşa etme çabaları yönlendirilmelidir (Glasersfeld, 1991:36).

1.5 Etkin Öğrenme ve Yapılandırmacılık İlişkisi

Öğrencinin, yeni bilgileri varolan bilgilerle örgütlemesi yapılandırmacılığın odak noktasıdır. Bu kuramda anlamlı öğrenme, bilgi yapılarının bireysel yaşantılarla etkin biçimde yaratılması olarak tanımlanmaktadır. Öğrenci bilgiyi anlamlı hale getirmek için etkin olmalıdır. Öğrencilerin yeni bilgiler kazanmaları ve karışık öğrenmeleri anlamaları için yeni bilginin ayrıntılı olarak incelenmesi ve eski bilgilerle ilişki kurulması gerekmektedir ki bu hem yapılandırmacılığın hem de etkin öğrenmenin temelidir (Demirel ve diğerleri, 1999:1-13).

Demirel ve diğerlerinin (1999) belirttiğine göre, yapılandırmacı sınıflar ile etkin öğrenme sınıflarında şu uygulamaların benzerlik gösterdiği söylenebilir:

- Öğretmenler genellikle öğrenciler için çevreyi düzenler ve etkileşimli bir biçimde davranırlar.
- Öğrenmelerin değerlendirilmesi öğretimin kapsamında görülür ve öğretmenin, öğrenci öğrenciler çalışırken yaptığı gözlemler dikkate alınmaktadır.
- Öğrenciler öncelikle gruplar halinde çalışmaktadırlar.

Yapılandırmacı öğrenme kuramının etkin öğrenme için iyi bir temel oluşturduğu söylenebilir.

1.6 Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğretmen ve Öğrencinin Rolü

1.6.1 Öğretmenin Rolü

Yapılandırmacı öğretmen; açık fikirli, çağdaş, kendini yenileyebilen, bireysel farklılıkları dikkate alan, bilgiyi aktaran değil uygun öğrenme yaşantılarını sağlayan ve öğrenenlerle birlikte öğrenen olmalıdır (Selley, 1999: 22).

Yapılandırmacı öğretmen; bireye uygun etkinlikler yaratma, öğrencilerin hem birbirleri ile hem de kendisi ile iletişim kurmasını cesaretlendirme, işbirliğine teşvik etme, düşünce ve sorularını açıkça ifade edecekleri ortamları oluşturma gibi rolleri yerine getirmek durumundadır (Brooks ve Brooks, 1999 : 21).

Öğretmen, öğrenenlerin bireysel farklılıklarına uygun seçenekler sunar, yönergeler verir, her öğrencinin kendi kararını kendisinin oluşturmaya yardımcı olur. Bu noktada öğretmen yol gösterici ve rehberdir. Öğretmenler, problemi öğrenciler için çözmek yerine öğrencinin çözümlemesi için onlara ortam hazırlar (Brooks ve Brooks, 1999: 23).

Öğretmen öğrencileri araştırmaya ve problem çözmeye yönlendirir. Yapılandırmacı öğretmen kuzey yıldızı gibidir, öğrencinin nereye gideceğini söylemez, fakat yolunu bulmasına yardımcı olur (Brooks ve Brooks, 1999 : 23).

1.6.2 Öğrencinin Rolü

Yaşar'ın (1998) Alkove ve Mccarty, Kindsvatter, Wilen ve Ishler 'den (1996: 113) aktardığına göre, yapılandırmacı eğitim ortamında öğrenciler, geleneksel eğitim ortamındaki gibi edilgen olmayıp tersine daha fazla etkin olurlar ve öğrenme sürecinde daha fazla sorumluluk üstlenirler. İlerideki öğrenmelerini kolaylaştıracağı düşüncesinden hareketle, zihinsel yapılarının gelişmesine katkıda bulunabilecek çevredeki her tür fırsat ve olanaktan yararlanmaya çalışırlar. Grup içinde, grup dinamiğinin sağlanabilmesi için kendi paylarına düşen sorumluluklarını etkili biçimde yerine getirmeye özen gösterirler. Birlikte çalıştıkları grubun üyelerini ve kendilerini nesnel olarak değerlendirirler. Grupta kendilerine yönelik her türlü eleştiriyi hoşgörülü bir biçimde karşılarlar. Sınıfta etkili bir öğrenci-öğretmen

etkileşiminin yanı sıra, dostluk ve içtenliğin egemen olduğu bir öğrenci-öğrenci etkileşiminin kurulmasına yönelik çaba gösterirler. Öğrendiklerini yeni ortamlarda kullanmak ve uygulamak için her türlü fırsatı değerlendirirler .

1.7 Çoklu Zeka Kuramı

Çoklu Zeka Kuramı (bundan sonra ÇZK), Gardner ve meslektaşlarının, dahiler, öğrenme güçlüğü çekenler ve beyin hasarı geçirmiş kişiler üzerinde çalışmaları ve zeka konusunda bilinenleri incelemeleri sonucunda gerçekleşmiştir.

Gardner zekayı, “problem çözme kapasitesi ya da değeri olan bir ya da birden çok kültürel yapı ürününe şekil vermek” olarak tanımlamaktadır (Gardner, 1983 : 3). Ona göre bireyler aynı düşünme tarzına sahip değildirler. Eğer bireyler farklı zeka kombinasyonlarını tanıyabilirlerse karşılaştıkları problemleri çözmeye daha başarılı olabilirler.

ÇZK, zekanın tek boyutta olmadığını, her bireyin farklı derecelerde farklı zekalara sahip olduğunu öne sürmektedir. Bunun da kişilerin öğrenme biçimlerini, ilgi, yetenek ve eğilimlerini açıkladığını vurgulayarak eğitimcilere, bu kuramın temel prensiplerini yaratıcı biçimde kullanıp her öğrencinin bireysel farklılıklarını göz önünde bulunduran, bunlara değer veren ve bunları güçlendiren programlar hazırlayabilmeleri için olanak sağlamaktadır (Vural, 2005:232).

1.7.1 ÇZK'nın Temel İlkeleri

Vural'ın (2005: 232) (Ziya, Kayıtlı, Okut, 2000)'dan aktardığına göre ÇZK'nın Prensipleri şöyledir :

- İnsanlar farklı zeka türlerine sahiptir.

- Her insanın kendine özgü bir zeka profili vardır.
- Zekaların her biri insanda farklı gelişim sürecine sahiptir.
- Bütün zekalar dinamiklidir.
- Bütün zekalar tanımlanabilir ve geliştirilebilir.
- Her insan, kendi zekasını geliştirmek ve tanımak fırsatına sahiptir.
- Her bir zekanın gelişimi kendi içinde değerlendirilmelidir.
- Her bir zeka hafıza, dikkat, algı ve problem çözme açısından farklı bir sisteme sahiptir.
- Bir zekanın kullanımı sırasında diğer zekalardan da faydalanılabilir.
- Kişisel alt yapı, kültür, kalıtım ve inançlar zekaların gelişimi üzerinde etkiye sahiptir.
- Bütün zekalar, insanın kendini gerçekleştirme yolunda farklı ve özel kaynaklardır.
- İnsan gelişimini değerlendiren tüm bilimsel kuramlar ÇZK'yı desteklemektedir.
- Bilinen zeka türlerinden daha farklı zekalar da olabilir.
- Hiçbir etkinlik tek bir zeka bölümünü içermemektedir.
- Zekanın gelişimi çeşitlilik göstermektedir.
- Saf bir zeka çok seyrek görülür.

1.7.2 Zeka Türleri

ÇZK'da yer alan zeka türleri şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Sözel/Dilsel Zeka (Verbal/ Linguistic)
- Mantıksal/Matematiksel Zeka (Logical/Mathematical)

- Görsel/Uzamsal (Mekansal) Zeka (Verbal/Spatual)
- Bedensel/Hareketsel Zeka (Bodily/Kinesthetic)
- Müziksel/Ritmik) Zeka (Musical)
- Sosyal (Kişiler arası) Zeka (Interpersonal)
- İçsel (Özedönük) Zeka (Intrapersonal)
- Doğalcı Zeka (Naturalist)

Açıkgöz (2005: 284-287) bu sekiz zeka türünü aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

Sözel/Dilsel Zeka (Verbal/ Linguistic) : Anadilini ya da yabancı dilini kullanma, okuyarak, konuşarak, yazarak ve dinleyerek iletişim kurma, düşüncelerini ifade edebilme ve diğer insanları anlayabilme yeteneğidir. Bu zeka türü, sözcükler zekası yada bir dilin temel işlemlerini açıkça kullanabilme yeteneği olarak belirtilmektedir. Sözel/dilsel zekası gelişmiş kişiler; seslere, tonlamaya, sözcüklerin anlamına ve dilin farklı işlevlerine duyarlıdır. Soyut akıl yürütme yoluyla anlam çıkarma , kavramsal örüntüler oluşturma, ses ve anlamı birlikte kullanarak anlatım yapma sözel/dilsel zekanın önemli göstergelerindedir.

Sözel/dilsel zekanın kullanımı, önceki bilgiyi yeni bilgiye bağlamaya yardımcı olmakta ve bağlantının nasıl olduğunu açıklamaktadır. Sözel zeka, dil kullanımının farklı biçimlerde üretilmesine ve geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Dil gelişimi aşamalarına bakıldığında çocuğun başlangıçta görüntü, ses ve dokunmayı kullandığı görülmektedir. Daha sonra simge ve dil bilgisi gibi dil teknikleri bunu izlemekte ve soyut akıl yürütme, kavramsal örüntüler, duygu, ton, yapı ve içerik oluşturma ile sözcük dağarcığı zenginleşmektedir. Birey, kendini ifade

ederken, özel örüntülerde ses ve duyum kullanabilme yeteneğinin gelişmesi ile dil gelişiminin en üst noktasına ulaşmaktadır. Sözel zekanın değeri okuma, dil sanatları ve farklı içeriklerde kavrama ile ölçülerek ortaya çıkmaktadır. Sözel zeka ileti olarak alınanlarının bireysel olarak algılanması olarak değerlendirilmekte ve okullarda bu zeka türüne çok değer verildiği ileri sürülmektedir (Bellanca, 1997: 78).

Bu çalışmada söz konusu ders kitaplarında özellikle sözel/dilsel zekanın geliştirilmesine yönelik etkinliklerle karşılaşılacağı ve buna paralel olarak bu çalışmanın da bu zeka türüne yönelik bir çalışma olacaktır.

Mantıksal/Matematiksel Zeka (Logical/Mathematical) : Bu zeka türü gelişmiş kişiler, bir bilim adamı ya da mantıkçı gibi düşünürler. Çok çeşitli alanlardaki mantık örüntülerini fark etme, etkili akıl yürütme, ilkeleri ve neden-sonuç ilişkilerini keşfetme, öncelik sırasına koyma, sınıflama, yordama, hipotez geliştirme, karmaşık ilişkileri anlama bu zekanın göstergelerindedir.

Görsel/Uzamsal (Mekansal) Zeka (Verbal/Spatual) : Görsel dünyayı, mekansal ilişkileri net olarak kavrama, algılarını dönüştürme, uzaysal dünyayı zihinde temsil etme yeteneğidir. Görsel/uzaysal zeka, çevremizdeki varlıkların; renk, şekil, doku, boyut açısından net olarak görülmesi, bu bağlamdaki ilişkilerin ayırt edilmesi gibi işlerde, kısacası, keskin duyusal motor algılarda baskındır.

Bedensel/Hareketsel Zeka (Bodily/Kinesthetic) : Vücudumuzun tümünü ya da el, ayak parmak gibi organları; bir problemi çözmek, bir şey yapmak, bir ürün

ortaya çıkarmak amacıyla kullanma yeteneğidir. Bedensel/hareketsel zeka sayesinde bedensel hareketler kontrol edilir, zihin ve beden arasında uyum sağlanır.

Müziksel/Ritmik) Zeka (Musical) : Müzikten hoşlanma, melodi üretme, melodileri hatırlama, tonal örüntüleri fark etme, sesleri tanıyabilme ve duygusal tepki gösterebilme yeteneğidir. Müziksel/ritmik zekası gelişmiş kişiler müzikle düşünürler.

Sosyal (Kişiler arası) Zeka (Interpersonal) : Diğer insanları anlama, onların kişilik özelliklerini, niyetlerini fark etme, onlarla olumlu ilişkiler kurma yeteneğidir. Sosyal zekası gelişmiş kişiler etkili iletişim kurarlar. Bu zeka liderlik, arkadaşlık, iş birliği, empati becerilerini kazanmayı kolaylaştırır.

İçsel (Özdedönük) Zeka (Intrapersonal) : İnsanın kendini anlaması; kim olduğunu, zayıf ve güçlü yönlerini, isteklerini, duygularını fark etmesi; ne zaman nasıl davranacağını bilmesi yeteneğidir. Bu zeka türü gelişmiş insanlar kendilerini gözler ve değerlendirirler.

Doğalcı Zeka (Naturalist): Canlı ve cansız doğal varlıkların özelliklerini kavrama yeteneğidir. Doğalcı zekası gelişmiş bireyler doğal olaylara karşı duyarlıdır, bunlar hakkında bilgi sahibidir ve bu bilgilerini sınıflayıp yeniden üretebilir.

Gardner'a göre, " ...tüm çocuklar bu zeka türlerine çeşitli düzeylerde sahip olarak doğarlar, bu zeka türlerinden bazılarında daha çok eğilimleri olabilir herkes bu zeka türlerinde sahip oldukları potansiyellerini geliştirebilir (www.cokluzeka.com/ 03.03.2006).

II: BÖLÜM: VERİ TABANI ÜZERİNE ÇÖZÜMLEMELER VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 12.07.2004 tarih ve 114, 115, 116, 117 ve 118 sayılı kararları ile kabul edilen programı (bundan sonra yeni program), Talim ve Terbiye Kurulu'nun 22.09.1981 tarih ve 172 sayılı kararı ile kabul edilmiş olan ve yeni programın kabul edilmesine kadar yürürlükte kalan Türkçe programıyla (bundan sonra önceki program) yaklaşım, içerik, amaçlar, ölçme ve değerlendirme açısından karşılaştırılacak ve söz konusu programlar temel alınarak yazılan 1. kademe M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2004) ve 1. kademe M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (2005) okuma metinlerinde yazılı yanıt verme eylemi gerçekleştirilmesini gerektiren soru nitelikli veya soru nitelikli olmayan yönergelerle hazırlanmış etkinlikler incelenecektir.

2.1 Programların Yaklaşım, İçerik, Amaçlar, Ölçme ve Değerlendirme Açısından Karşılaştırılması

Yeni programda, Türkçe öğretiminin amacı, şu şekilde belirtilmiştir (M.E.B. 2004: 16-17):

“Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak:

Öğrencilerin;

1. Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerini geliştirmek,

2. Türkçe'yi sevdirmek, doğru ve etkili kullanmalarını sağlamak,

3. Zihinsel gelişimlerine uygun olarak anlama, sıralama, sınıflandırma, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi zihinsel becerilerini geliştirmek,
4. Metinler arası düşünme becerilerini geliştirerek söz varlığını zenginleştirmek,
5. Eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, işbirliği yapma, problem çözme ve girişimcilik becerilerini geliştirme,
6. Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerini geliştirmek,
7. Bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek,
8. Bilgi teknolojilerini kullanarak okuma, metinler arası anlam kurma ve öğrenme becerilerini geliştirmek,
9. Kitle iletişim araçlarıyla verilen mesajları sorgulama becerilerini geliştirmek,
10. Kişisel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönlerden gelişmelerini sağlamak,
11. Milli, manevi, ahlâki, tarihi, kültürel, sosyal ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak,
12. Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak,
13. Okuma sevgisini ve alışkanlığını kazandırmaktır.”

Önceki programda da amaçlar aynıdır.

2.1.1 Yaklaşım

Bu program, öğrenciyi daha fazla merkeze almakta ve geleneksel yöntemlerden farklı yöntemler önermektedir. Önceki programda belli bir yaklaşımın adı geçmemekle beraber öğrencilerin ilgilerinin, gereksinimlerinin ve kişisel görüşlerinin ön plana alınması gerektiği vurgulanmıştır. Programın içeriğinin günlük

yaşama bağlantılı ve diğer alanlarla ilişkili olması gerektiği üzerinde de durulmuştur. Yeni programlarda ise benimsenen yaklaşım olarak yapılandırmacılık belirtilmektedir. Bunun yanı sıra kavramsal öğrenmeye, çoklu zekaya, etkin öğrenmeye de ağırlık verildiği ifade edilmektedir.

Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "yapılandırmacı" yaklaşımın temel alındığı; çoklu zeka ve etkin öğrenme gibi çeşitli eğitim yaklaşımlarından da yararlanıldığı açık olarak belirtilmiştir. Bu yaklaşımlarla eğitim sürecinde, öğretmen merkezli anlayışla öğrencinin davranışını değiştirmek yerine, öğrenci merkezli anlayışla öğrencinin zihinsel becerilerini geliştirmeye ve bilgiyi yapılandırmaya ağırlık vermek gerektiği ifade edilmiştir.

Önceki programda herhangi bir öğrenme ya da öğretme yaklaşımının adı açıkça belirtilmemiştir. Bununla birlikte, yer yer, öğrenci katılımının, öğretmen rehberliğinin, tam ve doğru olarak anlamının ve anlatmanın, bir başka deyişle etkili iletişim kurmanın, bireysel gelişimin ve düzeyin, mevcut bilgilerle ilişkilendirerek anlamlandırmanın, uygulamaların ve değerlendirmenin önemi üzerinde durulmuştur. "Geleneksel eğitim yaklaşımları"nın özelliklerinden olan "öğretmen merkezli anlayış"ı temele alan bir yaklaşımın benimsendiğini gösteren herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir.

2.1.2 İçerik

Yeni öğretim programlarında, içeriklerin düzenlenmesinde genellikle konusal yaklaşım göz önüne alınmıştır ve bu çerçevede öğrenme alanları belirlenmiştir. Yeni öğretim programlarına yansıyan en belirgin değişikliklerden biri de ara disiplinlerin tanımlanması ve öğrenme alanları ile ilişkilendirilmesidir.

Türkçe dersi programında da üniteler ve konular yoktur. Programın şu beş öğrenme alanı üzerine yapılandırıldığı açık olarak belirtilmiştir (M.E.B. 2004: 17-22):

I-Dinleme

Dinleme Kurallarını Uygulama, Dinlediğini Anlama, Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Dinleme

II-Konuşma

Konuşma Kurallarını Uygulama, Kendini Sözlü Olarak İfade Etme, Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Konuşma

III- Okuma

Okuma Kurallarını Uygulama, Okuduğunu Anlama, Anlam Kurma, Söz Varlığını Geliştirme,

Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Okuma

IV-Yazma

Yazma Kurallarını Uygulama, Kendini Yazılı Olarak İfade Etme , Tür,Yöntem ve Tekniklere Uygun Yazma

V-Görsel Okuma ve Görsel Sunu

Önceki programda da üniteler ve konular yoktur. Program şu ana ve alt başlıklar üzerine yapılandırılmıştır (M.E.B. 2000: 19-21):

I-Anlama

Dinleme ve İzleme Tekniği Bakımından, Okuma Tekniği Bakımından, Anlama Tekniği Bakımından

II-Anlatım

Sözlü Olarak, Yazılı Olarak

III-Dil Bilgisi

Dili oluşturan dört temel beceri (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) her iki programın çatısında da yer almıştır. Yeni programda, programın hangi öğrenme alanları üzerine yapılandırıldığı ilgili başlıklar altında, gerekçesiyle birlikte belli bir düzen içinde ele alınmıştır. Önceki programda bununla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamış, gerekçesi belirtilmeksizin ve belli bir düzen kaygısı güdülmeksizin, dinleme, konuşma, okuma, yazma, dil bilgisi ve sözcük dağarcığı ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Yeni programın çatısında “Söz Varlığını Geliştirme” yer alırken önceki programda bu, “Dil Bilgisi”nin içinde yer almıştır. Öte yandan yeni programda “Söz Varlığını Geliştirme”ye “Okuma” başlığı altında yer verilirken “Dinleme” başlığı altında yer verilmemiştir. Önceki programın çatısında “Dil Bilgisi” yer alırken yeni programda bu, “Dinleme”, “Konuşma”, “Okuma” ve “Yazma”nın içinde yer almıştır. Yeni programda dil bilgisi dört temel öğrenme alanının içinde verilmiştir.

Yeni programın çatısında “Görsel Okuma ve Görsel Sunu” yer alırken, önceki programın çatısında yer almamıştır. Görsel okuma ve görsel sunu yeni programda ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

Yeni programın önemle vurguladığı özelliklerinden biri eleştirel düşünmedir. Eleştirel düşünme, bireyin bilgi ile etkileşiminde bilgiye erişme, kullanma ve üretmede problem çözme ile birlikte geliştirmesi amaçlanan bilişsel ve duyuşsal bir özelliktir. İnsanın kendini geliştirme ve öğrenme sürecini bireysel olarak kontrol etmesini sağlayan bir güçtür. Bu bakımdan öğrenmede özgürlüğü ve bağımsızlığı sağlayıcı bir araçtır. Yeni programlarda eleştirel düşünmeye önem verilmektedir. Eleştirel düşünme; bireylerin amaçlı olarak ve kendi kontrolleri altında yaptıkları,

alışılmış olanın ve kalıpların tekrarının engellendiği, önyargıların, varsayımların ve sunulan her türlü bilginin sınındığı, değerlendirildiği, yargılandığı ve farklı yönlerin, açılımların, anlamlarının ve sonuçlarının tartışıldığı, fikirlerin çözümlenip değerlendirildiği, akıl yürütme, mantık ve karşılaştırmanın kullanıldığı ve sonucunda belirli fikirlere, kuramlara veya davranışlara varılan düşünce biçimidir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda bu ders aracılığı ile öğrencilerin metinler arası sorgulama, eleştirme ve değerlendirme gibi eleştirel düşüncenin öğeleri olan bazı zihinsel ve üst düzey becerileri kazanmalarının beklendiğinden söz edilmektedir. Kitap genel olarak eleştirel düşüncüyü kazandırmayı amaçlamaktadır. Programda benzerlik ve farklar bulma, karşılaştırmalar yapma, tahmin etme üzerine oldukça fazla sayıda kazanım yer almaktadır.

2.1.3 Amaçlar

Öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek; etkili iletişim kurabilmelerini sağlamak; kendini ifade etmelerini sağlamak; sözcük dağarcıklarını geliştirmek; Türkçe'yi sevdirmek ve doğru kullanmalarını sağlamak; okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak; yazılı ve sözlü ürünler yoluyla, Türk ve dünya kültürünü tanımalarını ve milli kültürü kazanmalarını sağlamak; bilimsel, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek her iki programda da genel amaçlar arasında yer almıştır. Bir başka deyişle, her iki programda da, öğrencilerin dil becerileriyle zihinsel becerilerinin gelişimlerinin yanında kültürel gelişimleri de amaç edinilmiştir. Önceki programın amaçlarında “bilimsel düşünme” olarak ifade edilen beceri, yeni programda “sıralama, sınıflandırma, sorgulama, ilişki kurma,

eleştirme, tahmin etme, analiz sentez yapma, değerlendirme, problem çözme” şeklinde ayrıntılı bir biçimde ifade edilmiştir. Önceki programın amaçları arasında yer almayan, öğrencilerin görsel okuma ve görsel sunu, bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma, bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme, kitle iletişim araçlarıyla verilen mesajları sorgulama gibi zihinsel; bilgi teknolojilerini kullanarak öğrenme gibi zihinsel ve teknik; işbirliği yapma, girişimci olma gibi sosyal; ekonomik ve politik gelişimlerini sağlamaya yeni programın amaçları arasında yer verilmiştir. Bir başka deyişle, yeni programın amaçlarında dil gelişiminin yanında, önceki programdakinden farklı boyutlarıyla zihinsel, bunun yanında sosyal, ekonomik ve politik gelişime de yer verilmiştir.

Yeni programda, “Temel Beceriler” başlığı altında, “öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişimleriyle bağlantılı, kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları; programın kazanımlarıyla gelişmesi beklenen” şu becerilere yer verilmiştir: Türkçe’yi doğru, etkili ve güzel kullanma; eleştirel düşünme; yaratıcı düşünme; iletişim; problem çözme; araştırma; karar verme; bilgi teknolojilerini kullanma; girişimcilik; metinler arası okuma; kişisel ve sosyal değerlere önem verme. Önceki programda, öğrencilere kazandırılması düşünülen beceriler ayrı bir başlık altında listelenmemiştir. Programın genel amaçları incelendiğinde öğrencilere kazandırılmak istenen becerilerin şunlar olduğu söylenebilir: Türkçe’yi bilinçle, özenle ve güvenle kullanma; estetik değerlere önem verme; bilimsel, eleştirel, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme. Yeni programda öğrencilere kazandırılması düşünülen beceriler ayrı bir başlık altında listelenmişken, önceki programda ayrı bir başlık altında listelenmemiştir. Türkçe’yi doğru kullanma; bilimsel, eleştirel ve yaratıcı düşünme her iki programda da öğrencilerin kazanmaları ya da öğrencilere kazandırılması

beklenen ortak becerilerdir. Yeni programda önceki programda yer almayan bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, metinler arası okuma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme becerileri yer alırken; yeni programda yer almayan estetik değerlere önem verme ve yapıcı düşünme önceki programda yer almamıştır.

2.1.4 Öğrenme-Öğretme Süreci

Yeni programlarda öğrenme-öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü önceki programlara göre daha ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Bilgi ve becerilerin edinimi ile ilgili uygulama sürecine dönük öneriler yapılmıştır. Önceki programlarda, öğrenme-öğretme durumuyla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Yeni programlarda eskiye oranla öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla somut araç-gereç kullanımının özendirildiği ve bununla ilgili daha somut örneklerin verildiği görülmektedir. Öğrencilerin araştırma, sorgulama, problem çözme ve karar verme süreçlerine katılmasını sağlayacak etkinliklerin kullanılması önerilmiştir. Ayrıca “yaparak-düşünerek” öğrenme etkinliklerinin önemli olduğu vurgulanmış ve iş birlikli öğrenme stratejilerinin gerektiği ölçüde kullanılması öngörülmüştür. Öğretim sürecinde öğretmenin rolü ise, öğrencilere rehberlik yaparak öğrenmeyi kolaylaştırmak olarak belirlenmiştir.

Temel alınan yapılandırmacı anlayışa göre, öğrenme-öğretme sürecinde yapılacak çalışmaların şu beş aşamada ele alınması gerektiği belirtilmiştir: Ön bilgilerin harekete geçirilmesi, yeni bilgilerin anlaşılması, bilginin yapılandırılması, bilginin uygulanması ve bilginin değerlendirilmesi. Metnin başka bir yerinde de, öğrenme- öğretilme sürecinin şu beş aşamadan oluştuğu belirtilmiştir: Hazırlık, anlama, metin aracılığı ile öğrenme, kendini ifade etme ve değerlendirme. Her aşama ilgili alt başlıklarla ayrıntılı olarak açıklanmıştır. “Kazanımların Öğrenme-Öğretme

Sürecine Dağılımı” başlığı altında, öğrenme-öğretme sürecinin hangi aşamasında hangi kazanımların ele alınabileceğine dair örnek verilmiştir. Ayrıca her sınıf düzeyi için birer tane “Metin İşleme Örneği” verilmiştir. Yeni programda, hem öğrenme-öğretme durumuyla ilgili ayrıntılı açıklamalar yapılmış hem de etkinlik örnekleri verilmiştir. Önceki programda bununla ilgili ne bir açıklamaya ne de bir örneğe yer verilmiştir.

Bütününe bakıldığında programlar gelişimsel açıdan dikkat edilerek hazırlanmaya çalışılmıştır ancak, arada öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerinden daha üst düzeyde olan bazı öğrenme alanlarının/ünitelerinin/konuların olduğu da göze çarpmaktadır. Aslında bu durum, bu öğrenmelerin ağırlıklı olarak somut işlemler dönemindeki çocuklara nasıl kazandırılacağı ile ilgili bir sorun olarak da ele alınabilir. Bunu dışında, bazı sosyal ve duygusal amaçlı kazanımların nasıl kazandırılacağına ilişkin ipuçlarının yeterli olmaması da vurgulanması gereken bir noktadır. Öte yandan programlara genel olarak bakıldığında öğrencilerin psiko-sosyal gelişimlerini hızlandırmak amaçlı olan öğelerin fazlalığı dikkat çekicidir. Psikolojik danışma ve rehberlik alanı tarafından kazandırılmaya çalışılan yaşam becerilerinin ders programlarının içeriğine sindirilmiş olması, bu becerilerin daha etkili olarak kazandırılmasına yarayabilecektir.

2.1.5 Ölçme ve Değerlendirme

Yeni programlarda, ölçme ve değerlendirme sadece öğrenme sonucunu değil, sürecini de değerlendirmeye dönük ele alınmıştır. Hem öğrencinin kendini değerlendirmesi için hem de öğretmenin öğrenciyi değerlendirmesi için değişik ölçme aracı örneklerine yer verilmiştir. Bu açıdan önceki programlarda sadece

geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin örnekendirildiği düşünülürse çeşitliliğin arttığı söylenebilir.

Yeni Türkçe dersi öğretim programında, ölçme ve değerlendirme ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır. Değerlendirmenin öğrencinin kendini değerlendirmesi ve öğretmenin öğrencinin gelişim düzeyini, öğrenme sürecini, kullanılan yöntem ve teknikleri değerlendirmesi olmak üzere iki şekilde yapılabileceği; değerlendirmenin amacının da öğrencinin eksik yönlerini tamamlaması ve becerilerini geliştirmesine yardımcı olmak olduğu belirtilmiştir. Değerlendirme araçları süreç değerlendirme ve ürün değerlendirme başlıkları altında ele alınmıştır. Hem öğrencinin kendini değerlendirmesi için hem de öğretmenin öğrenciyi değerlendirmesi için ölçme aracı örneklerine yeterince yer verilmiştir. Bütün bunların yanında, her sınıf düzeyinde kazanımların listelendiği bölümde, bazı kazanımlar için değerlendirme önerilerine de yer verilmiştir. Önceki programda, ölçme ve değerlendirme ile ilgili hiçbir açıklama yapılmamıştır (<http://www.erg.sabanciuniv.edu/> 28.03.2006).

2.2 Kitapların, Öğrencilerin Yazılı Olarak Yanıtlama Edimi Gerçekleştirmesini Gerektiren Etkinlikler Açısından Karşılaştırılması

Öğrencilerin yazılı olarak yanıtlama edimi gerçekleştirmesini gerektiren etkinlikler, daha önce Giriş bölümünde araştırmanın sınırlılıkları belirtilirken açıklandığı gibi, iletişimsel düzlemde soru-yanıt sürecine işaret eder. Bu nedenle bu etkinlikler karşımıza ya doğrudan sorular olarak ya da örtük soru niteliğinde kodlanmış etkinlik yönergeleri olarak çıkabilir.

Gerek anadili öğretiminde, gerekse yabancı dil öğretimi ortamlarında alımlamayı hızlandırmada öğretmenlerin öğrenciler için iletişimsel düzlemde soru-yanıt sürecini etkinleştirilmesi önemli bir rol yüklenir. Öğretmenin sorduğu ya da ders kitaplarında yer alan doğrudan sorular ve örtük sorular, öğrencinin metni anlamasını etkiler.

Soru sorma ve yanıtlama edimleri, düşünme biçimlerini yönlendirici etkiye sahip edimlerdir. Bu edimler öğrencinin, bir metni hangi boyutta kavradığını ya da kavramadığını ortaya koymakta bireyin kavrama sürecinde işlettiği algılama, uslamlama, yorumlama ve değerlendirme aşamalarının yeterlilik düzeyini gözlemlemekte temel roller üstlenmektedir.

Farklı türlerdeki sorular farklı düşünme biçimlerini güdüler. Bir metnin öncesindeki hazırlık çalışmaları ve sonrasında yer alan sorular temel hedefleri açısından benzerlik taşır. Her ikisi de kavramaya yönelik amaçlarla donanmıştır ve bu amaçlar dilden yola çıkılarak dil ile gerçekleştirilenin, yani iletinin çok boyutlu, bütüncül ve çok değişkenli bir biçimde işlenmesini sağlar (Keçik ve Subaşı Uzun, 2001).

Yapılan çalışmalar etkileşimin oluşturulması sürecinde öğretmenlerin en çok kullandığı tekniğin soru sorma tekniği olduğunu göstermektedir. (Brown,1994; Nunan, 1997). Steven'in (1992: 35) Toad'dan aktardığına göre, bir araştırmada bir öğretmenin 3 ders saati süresince 552 adet soru sorduğunu ve ders süresinin 2/3 sini soru sorarak geçirdiğini saptamış ve derste öğretmenin en önemli yardımcısının “soru sormak” olduğunu vurgulamıştır.

2.2.1 M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (2004) Okuma Metinlerinde Yer Alan Soru Türlerine Yönelik Betimlemeler

2004 tarihli M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan sorulara bakıldığında, bu soru türlerinin genel olarak yüzey metin soruları, çıkarımsal sorular ve açımlayıcı sorular olarak üçe ayrıldığı görülmektedir. Yüzey metin metnin görünen yönüdür, yani fiziksel uyaran olmasını sağlayan yönüdür. Somuttur, somut olmasını sağlayan dilsel olarak kodlanıyor olmasıdır. Yüzey metin sorularının yanıtları metinde vardır, yani dilsel olarak kodlanmıştır. Bu sorular dikkati ölçmeye yöneliktir. Öğrencinin basit düşünme düzeyinde kalmasına neden olur. Basit düşünme betimleme edimini tetikler. Hiçbir betimleme işlevsiz değildir. Ancak, öğrencilere yöneltilen bütün sorular böyle olursa iletinin yakalanması güçleşebilir.

Çıkarımsal sorular, metnin derin yapısına ulaşmayı gerektirir. Yanıtlar sözcük sözcük metinde yoktur. Bu tür sorularda, çıkarımlar yoluyla eksiltelen bilgilerin zihinde tamamlanması işlemi gerçekleştirilir. Okuyucu çıkarılmama yapar ve çıkarımlamalarının doğru olup olmadığını uslamalar. Çıkarımsal sorular eleştirel düşünmeyi güdüler. Okuyucunun çıkarımlama yapabilmesi için ilgili sezdirimin (implication) yakalanması gerekir.

Sezdirimler, tümcenin varolan yapısı içinde anlamsal ya da mantıksal akıl yürütme ile kazanılacak ek bilgileri içerir. Bir sözce bir başka sözceye daha belirgin bir içerik kazandırmak için söylenmiş olabilir. Dilin genel sunumsal yapısı içinde, söze dökme aşamasında düşünsel eklelemede yer alan her birimi, yüzeysel yapıda belirtmemek için bazı birimler sezdirilerek sunulur. Dikkatli bir okurun gözünden kaçmayacak bu sezdirimler gerek çözümlemede gerekse yorumlamada önemli ipuçları olarak işlev görürler. Böylece, aktarılan bildiri söylenenlerden daha fazlasını

içeren bir nitelik kazanır (Günay, 2000: 58). Sezdirim, vericinin metinde açık olarak belirtmediği ama dolaylı olarak çıkarılmasını istediği bilgilerle ilişkilidir. Sezdirim, üreticinin sergilediği kullanımsal nitelikli bilişsel düzenlemedir. Çıkarımlamalar, vericinin iletmeyi amaçladığı bildiriden, alıcının çıkarabileceği anlamlarla ilişkilidir. Verici tarafından sezdirimler yoluyla metne yerleştirilen bu bilgilerin, çıkarımlamalar yoluyla alıcı tarafından bulunması gerekir. Bir bakıma bu, söylenmemiş olanı sezmedir. Çıkarımlama en başta bir akıl yürütme işidir. Metnin içinde açık olarak belirtilen bir bilgiden, ya da okurun kültürel ve ansiklopedik olarak bildiği varsayılan bilgilerden yola çıkılarak, söylenmemiş yeni bir bilgiye ulaşması işidir. Açıklama ise metinde yer alan bilgilerin gerekçelendirilmesi ve irdelenmesi ile ortaya çıkar. Açımlayıcı soruların genelde eklentileri vardır.

Kısaca, yinelenenler, artgönderimler, öngönderimler, eksilteli anlatımlar, aynı durumu, kişiyi ya da olayı çağrıştıran yinelemeli anlatımlar, adil kullanımı, başka adlarla yapılan betimlemeler ya da belirtmeler, eylem zamanı, tümceler arası bağlantı öğeleri, ilişki sözcükleri, temel mantıksal yapıyı açıkça belirten her türlü metin düzenleyicileri, tümceler arası ilişkileri belirten sözcük ya da sözcük grupları, gerek metindeki bilgilerden gerekse kültürel (artalan bilgisi) ya da ansiklopedik bilgiler (dünya bilgisi) yardımı ile ulaşılabilecek çıkarımlar, metnin bağdaşıklık yapısını ortaya koymak için göz önünde bulundurulması gereken etmenlerdir.

Bağdaşıklık (cohesion) düzenlemeleriyle sağlanan, metni oluşturan tümceler arası ilişkilerin ortaya konmasıdır. Örneğin tümceler dizilişi, oluşturucu öğelerin yinelenmesi, artgönderimler, öngönderimler, eksilteli yapılar, eylem zamanının belirlenmesi, tümceler arası bağıntı öğeleri gibi sözdizimsel öğelerin belirlenmesi bağdaşıklık ile ilgilidir.

Metin, bağdaşık tümce dizilişleridir ya da metin, birden çok tümceciğin kendi içindeki bir bağıntısı ve ilişkisi ile oluşmuştur. Bu durumda bağıntı, tümcelerin art arda gelmesini ve metnin çizgiselliğini belirtir. Her dilin kendine özgü bir sözdizimi ve tümceler ya da sözcükler arası düzenleniş biçimi vardır. Örneğin Türkçe’de sözcükler arası ilişkiler eklerle kurulur. İki sözcük arasındaki ilişki ekle belirlenmişse araya başka sözcükler girebilir, ama ilişki, eksiz kurulmuşsa araya başka sözcük giremez. Bağıntı bir yanıyla dilbilgisel, diğer yanıyla da olaylar arası mantıksal ilişkiyle kurulmaktadır. Metni oluşturan tümceler, belirli bir başlangıç ve son ile kendi içinde bir bağıntı ve bütünlük oluşturur.

Bir metnin bağdaşıklık açısından incelenmesinde şunlar göz önünde bulundurulur: Metindeki temel öğeler metin boyunca yinelenir. Her şey çok açık olarak anlatılmaz. Bazı kısımlar yapısal boşluklar bırakılarak geçilir, bazen de sezdirilir. Metinde okuyucunun da tamamlayacağı kısımlar vardır.

Tutarlılık (coherence), bağdaşıklık kavramı üzerine geliştirilebilecek bir metinsel olgudur. Bir metindeki tutarlılık bağıntısal olarak ortaya konulabilir. Bir metni, bağıntı açısından incelemek, onun tümcelerinin ve paragraflarının sıralanışını ve çizgiselliğini ortaya koymak demektir. Bir metni tutarlılığı bakımından incelemek, üstyapı olarak genel metin çerçevesinde, metnin tümünü anlamsal olarak değerlendirmek demektir.

Yukarıda belirtilen kuramsal çerçeve kullanılarak M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2004) yer alan okuma metnindeki öğrencinin yazılı yanıtlama eylemi gerçekleştirmesini gerekli kılan sorular hem metin dilbilim ilkeleri doğrultusunda hem de bilgi işleme kuramı ilkeleri doğrultusunda çözümlenecektir.

2.2.1.1 TUTSAKLIK

Güneşli bir sonbahar günüydü. Yaşlı bir adam, elinde bastonu ağır ağır yürüyordu. Karşıdan bir çocuğun geldiğini gördü. Çocuğun elinde bir kafes, kafeste de iki kuş vardı. Kuşlar kafesi gagalıyor, dışarı çıkmak için çırpınıp duruyorlardı. Yaşlı adam, kuşların bu halinden üzüntü duydu. Sonra çocuğa sordu:

- Nereye gidiyorsun küçük?
- Pazara.
- Ne yapacaksın?
- Kuşları satacağım.
- Peki kaç satacaksın?
- Her birini beş liraya.
- Öyleyse ben alırım kuşları. Bana satmaz mısın?
- Elbette satarım, niye satmayayım?

Yaşlı adam, cebinden on lira çıkarıp çocuğa verdi. Kafesi aldı. Önce kuşlardan birini çıkardı. Biraz okşadıktan sonra kuşu salıverdi. Kuş, şöyle bir silkindi; kanatlarını açtı, sevinçle uçmaya başladı. Yaşlı adam aynı şeyi ikinci kuş için de yaptı.

Yaşlı adamın yaptığı, küçük çocuğu şaşırtmıştı. Bir elindeki on liraya, bir de yaşlı adama baktı, sonra da sordu:

- Neden böyle yaptın amca?

Adam gülümsedi. Küçük çocuğa yaklaşmış onun başını okşadı. Sonra çocuğun sorusunu şöyle yanıtladı:

- Kuşları niçin mi bıraktım? Şunun için: Yıllar önce büyük bir savaş olmuştu. Yurdumuzu düşmanlardan kurtarmak için savaştık. Ben o savaşta düşmanların eline düştüm, tutsak oldum. Tıpkı bu kafesteki kuşlar gibiydim. Çırpınıp duruyordum. Dilediğim gibi davranamıyorum, istediğim gibi hareket edemiyordum. Tutsaklığın ne kötü, ne acı bir şey olduğunu anladım.

Yaşlı adam konuşmasına ara verdi, derin bir soluk aldı. Sonra şöyle devam etti:

- Bilmem anladın mı evlat, kuşları niçin bıraktığımı? Sonra onlar kafes kuşu değil ki... Bırakalım diledikleri gibi uçsunlar, istedikleri yere konsunlar, tutsaklıktan kurtulsunlar...

Yaşlı adam bunları anlattıktan sonra bastonuna dayana dayana yürüyüp gitti. Küçük çocuk onun arkasından bakıyor, anlattıklarını düşünüyordu...

Yüzey Metin Soruları

- Çocuk, niçin pazara gidiyor?
- Yaşlı adam, kuşları satın alınca ne yapıyor?
- Yaşlı adam kuşları salıvermesinin nedenini çocuğa nasıl açıklıyor?

“Çocuk, niçin pazara gidiyor?” sorusunun cevabı metnin birinci paragrafında şu şekilde yer almaktadır:

- *Nereye gidiyorsun küçük?*
- *Pazara.*
- *Ne yapacaksın?*
- *Kuşları satacağım.*

“Yaşlı adam, kuşları satın alınca ne yapıyor?” sorusunun cevabı metnin ikinci paragrafında şu şekilde yer almaktadır: “ *Önce kuşlardan birini çıkardı.*

Biraz okşadıktan sonra kuşu salıverdi. “ Yaşlı adam aynı şeyi ikinci kuş için de yaptı. Bu sorular bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır.

“Yaşlı adam kuşları salıvermesinin nedenini çocuğa nasıl açıklıyor?” sorusu metnin ana fikrini de içeren bir soru olmasına karşın metinde açık olarak sezdirilmeden belirtildiği için bir yüzey metin sorusudur ve söz konusu metinde şöyle yer almaktadır: *“Kuşları niçin mi bıraktım? Şunun için: Yıllar önce büyük bir savaş olmuştu. Yurdumuzu düşmanlardan kurtarmak için savaştık. Ben o savaşta düşmanların eline düştüm, tutsak oldum. Tıpkı bu kafesteki kuşlar gibiydim. Çırpınıp duruyordum. Dilediğim gibi davranamıyorum, istediğim gibi hareket edemiyordum. Tutsaklığın ne kötü, ne acı bir şey olduğunu anladım.”* Bu soru bilgiyi işlemeye yönelik bir sorudur, gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır.

Çıkarımsal Soru

- Yaşlı adam, kafesteki kuşlar için neden üzüntü duyuyor?

Bu başlık altında yer soru metnin iletisinin, yani tutsaklığın zor ve acı bir durum olduğunu, yakalamalarını gerektiren soru tipidir. Bu sorunun cevabı metinde sezdirilmiştir. Bu soru bilgiyi işlemeye yöneliktir. Bu aşamada gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış nedenlerini bulmadır.

2.2.1.2 ESKİCİ

(Hasan adlı bir çocuk, İstanbul'dan, dilini bilmediği yabancı bir ülkeye gitmişti. Orada çok sıkılıyordu.)

Bir gün halası sokaktan bağırarak geçen bir eskiciyi çağırdı.

Evin avlusuna sırtında yayvan bir torba, elinde küçük iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kılıklı bir adam girdi. Torbasında da mukavva gibi bükülmüş bir tomar duruyordu.

Halası ile Hasan, eskicinin önüne bir sürü patlak, sökülük, parça parça ayakkabı dizdiler.

Eskici iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti.

Bir aralık nerede, kimlerle olduğunu unuttu, dalgınlığından anadiliyle sordu:

- Çiviler ağzına batmaz mı senin?

Eskici, başını şaşkınlıkla işinden kaldırdı. Uzun uzun Hasan'ın yüzüne baktı:

- Türk çocuğu musun?
- İstanbul'dan geldim!
- Ben de o taraftan... İzmit'ten!
Dişsizlikten peltek çıkan bir sesle adam yeniden sordu:
- Ne işin var burada?
Altı aydan beri susan Hasan durmadan, dinlenmeden, nefes almadan konuşmaya başladı.
Eskici hem çalışıyor hem de yurdunun bir deresini, bir rüzgarını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli hem yaşlı dinliyordu. Daha çok dinlemek için elini ağır tutuyordu.
Fakat sonunda bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti.
Hasan, yüreği burkularak sordu:
- Gidiyor musunuz?
- Gidiyorum ya, işimi tükettim.
O zaman gördü ki memleketlisi küçük çocuk, minimini yavru, ağlıyor... sessizce, titreye titreye ağlıyor.
- Ağlama, ağlama!
Eskici başka söz bulamamıştı. Bunu duyan çocuk hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu; bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağına ağlıyordu.
- Ağlama diyorum sana ağlama!...
Bunları derken onun da katı, nasırlaşmış yüreği yumuşamıştı. Önüne geçmeye çalıştı ama yapamadı, kendisini tutamadı. Gözleri doldu ve gözyaşları sakallarından aşağı dökülmeye başladı.

Yüzey Metin Soruları

- Eskici, metinde hangi özellikleri ile tanıtılmış?
- Hasan, eskici ile nasıl konuşuyor?
- Hasan neden ağlıyor?

“Eskici, metinde hangi özellikleri ile tanıtılmış?” sorusunun cevabı metnin giriş bölümündedir. Eskici bu bölümde tasvir edilmiştir. Bu soru bilgiyi hatırlamaya yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış seçmedir.

“Hasan, eskici ile nasıl konuşuyor?” sorusunun cevabı “*Anadiliyle konuşuyor*” dur. Bu da metinde örtük bir bilgi değildir, kolayca anlaşılmalıdır. Bu soru bilgiyi işlemeye yöneliktir. Öğrenciden analiz yapması istenmektedir.

“Hasan neden ağlıyor?” sorusu nedenleme gerektiren bir sorudur ve metnin yüzey yapısında yer almaktadır: *Bunu duyan çocuk hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu; bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağına ağlıyordu.* Bu soru

bilgiyi işlemeye yöneliktir ve bu aşamada öğrenci sebep-sonuç ilişkisini ortaya koymalıdır.

Çıkarımsal Sorular

- Eskicinin çocuğu sevdiğini nereden anlıyoruz?
- Birbirine yabancı bu iki insanı yakınlaştıran nedir?

Bu başlık altında yer alan her iki soru da metnin iletisinin kavranmasına, çıkarım yapmaya yöneliktir. “Eskicinin çocuğu sevdiğini nereden anlıyoruz?” sorusuna verilebilecek yanıt *eskicinin çocukla daha çok konuşabilmek için işini ağırdan alması, çocuk ağlayınca eskicinin de gözyaşı dökmesidir.* “Birbirine yabancı bu iki insanı yakınlaştıran nedir?” sorusu *uzak ülkelerde yaşayan insanları bağlayan unsurun dil olduğu ve bu iki insanı yakınlaştıran şeyin de ortak anadilleri olduğunu* kavramalarını gerektirmektedir. Bu sorular, bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranışlar analizdir.

2.2.1.3 DİNLEMESİNİ BİLİYOR MUSUNUZ?

Hemen her gün yaptığımız işlerden birisi de dinlemektir. Bir düşününüz... En azından günde üç dört saatimizi buna ayırırız. Evde annemizi, babamızı; okulda öğretmen ve arkadaşlarımızı dinleriz. Salonlara gider, konserleri, konferansları dinleriz. Radyoyu açar; haberleri, bizi ilgilendiren konuşmaları dinleriz. Kısaca, dinleme günlük hayatımızda önemli bir yer tutar.

Dinleme de okuma gibidir. Nasıl, okuyarak başkalarının düşüncelerini, duygularını öğreniyorsak; aynı şeyi dinleyerek de yaparız. Konuşulanlar üzerinde düşünür, anlatılanları kavramaya çalışırız. Bu bakımdan dinleme, öğrenme yollarının başında gelir.

İyi bir dinleyici olmak için, bir takım alışkanlıklar gerekir. Bu alışkanlıkları edinmedikçe dinlediklerimizden iyice yararlanamayız. Bazıları vardır; gözlerini konuşana diker, sessizce otururlar. “ İşte, iyi bir dinleyici.” dersiniz; ama gözleri konuşanda değildir. İyi bir dinleyici gözleriyle değil, sorularla dinler; yani konuşulan konu üzerinde kafasında uyanan sorulara yanıtlar arar. Dinlediklerini bu sorularla değerlendirir.

Bazı dinleyiciler ise konuşmayla değil, konuşmayı yapanla ilgilenir. Konuşmacının elbisesine, saçlarını tarayıp taramadığına, el ve yüz hareketlerine bakarlar. Bunlar da iyi birer dinleyici değildir. Konuşanın giyinişi, kılık kıyafeti iyi bir dinleyiciyi ilgilendirmez. Onu ilgilendiren, konuşanın anlattıkları, o konu üzerinde düşündükleridir.

İyi bir dinleyici sabırlıdır. Konuşanı, sonuna kadar izler. Konuşanla aynı düşüncede olmayabilir. Ama hiçbir zaman onun sözünü kesmez. Eğer soracakları varsa, bunları konuşma bittikten sonra sorar.

Dinlediklerini değerlendirme, iyi bir dinleyicinin yapması gereken en önemli işlerdir. Örneğin, konuşanın amacı nedir? Öğüt mü veriyor, yoksa belli bir konuda birtakım gerçekleri mi açıklıyor? Bunu yaparken heyecanlı mıdır? Söyledikleri yeni şeyler midir? Bu ve buna benzer sorularla dinlediğini değerlendirme, iyi bir dinleyicinin yapacağı işlerdir.

Yüzey Metin Soruları

- Yazar, metinde neyi anlatıyor?
- Günlük yaşantımızda neleri dinliyoruz?
- Yazara göre dinlediklerimizi nasıl değerlendiririz?

“Yazar, metinde neyi anlatıyor?” sorusu metnin başlığında yer almaktadır, *“Dinlemeyi bilip bilmediğimizden, dinlemenin öneminden bahsetmektedir.”* şeklinde yanıtlanması gereken bir sorudur. Bu soru bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış belirlemedir.

“Günlük yaşantımızda neleri dinliyoruz?” sorusunun cevabı metnin birinci paragrafında şu şekilde yer almaktadır: *“Evde annemizi, babamızı; okulda öğretmen ve arkadaşlarımızı dinleriz. Salonlara gider, konserleri, konferansları dinleriz. Radyoyu açar; haberleri, bizi ilgilendiren konuşmaları dinleriz.”* Bu soru, bilgiyi hatırlamaya yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır.

“Yazara göre dinlediklerimizi nasıl değerlendiririz?” sorusu metnin son paragrafında şu şekilde açıklanmıştır: *“Dinlediklerini değerlendirme, iyi bir dinleyicinin yapması gereken en önemli işlerdir. Örneğin, konuşanın amacı nedir? Öğüt mü veriyor, yoksa belli bir konuda birtakım gerçekleri mi açıklıyor? Bunu yaparken heyecanlı mıdır? Söyledikleri yeni şeyler midir? Bu ve buna benzer sorularla dinlediğini değerlendirme, iyi bir dinleyicinin yapacağı işlerdir.”* Bu soru bilgiyi hatırlamaya yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır.

Çıkarımsal Sorular

- Dinlemeyi bilmek niçin önemlidir?
- İyi bir dinleyicinin özellikleri nelerdir?

Birinci soru metnin büyük ölçekli yapısının kavranmasını ve öğrencinin nedenleme yapmasını gerektiren bir sorudur. *“Dinlemeyi bilmek önemlidir, çünkü dinleme günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçasıdır, her gün yaptığımız işlerden biridir.”* şeklinde yanıtlanmalıdır. Bu bilgiyi işlemeye yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış sebep-sonuç ilişkisi kurmadır.

İkinci sorunun cevabı metinde cümle cümle yer almaz. Bu soru da metnin büyük ölçekli yapısının kavranmasını gerektiren bir sorudur ve şu şekilde yanıtlanmalıdır: *“İyi bir dinleyici sorular sorarak konuşmayı ve konuşmayı değerlendirir, konuşanla değil, konuşmayla ilgilenir, sabırlıdır, konuşana saygı gösterir.”* Öğrenci bu soruyu yanıtlarken ön bilgilerini de kullanabilir. Bu soru bilgiyi işlemeye yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış açıklamadır.

2.2.1.4 ÇAĞDAŞ EĞİTİM SİSTEMİMİZ

Ülkelerin kalkınmasında en önemli etken eğitimidir. Atatürk, ulusumuzun uygarlaşması ve yurdumuzun kalkınması için eğitime çok önem vermiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında çağdaş eğitim alanında araştırmalar yapmıştır. Sakarya Savaşı'nın en zor günlerinde Milli Eğitim Şurası'nı toplamıştır. Burada yaptığı konuşmada “ Yüzyıllar süren derin bir umursamazlığın devlet yapısında açtığı yaraları sarmak için gerekli olan çabaların en büyüğü, kuşkusuz eğitim alanında gösterilen çalışmalardır.” demiştir.

Cumhuriyet yönetiminden önce yurdumuzda iki çeşit okul vardı. Bu okulların bazısında din bazısında kültür dersleri verilirdi. Erkek ve kız öğrenciler ayrı okullara giderdi. Atatürk, bu ayrımı gidermek için yaptığı konuşmada: “ Milletimizin ve memleketimizin okulları bir olmalıdır. Bütün memleket evlatları kız ve erkek aynı şekilde orada okumalıdır.” demiştir.

1924 yılında öğretim birliğini sağlamak amacıyla yasa çıkarıldı. Bu yasayla karma eğitim sistemine geçildi. Kız ve erkek öğrencilerin bir arada öğretim görmeleri, okullarda aynı derslerin okutulması sağlandı. Yurdun her köşesinde yeni okullar açıldı.

Atatürk, yapmış olduğu tüm yurt gezilerinde eğitimin yaygınlaştırılması için çalıştı. Gerçek kurtuluşu öğretmenlerden bekleyen Atatürk, “ Ulusları kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir.” demiştir. Bu nedenle öğretmenlerden fikri hür, vicdanı hür nesiller yetiştirmesini istemiştir. Bunun gerçekleşebilmesi için eğitimde laiklik ilkesine çok önem vermiştir. Eğitimi, din

kurallarından kurtarıp eğitimin, bilimsel ilkelere göre yapılmasını sağlamıştır. Böylece yeni kuşakların çağdaş ve laik bir eğitim almaları da sağlanmıştır.

Yüzey Metin Soruları

- Atatürk'ün eğitim konusundaki çalışmalarına örnekler veriniz.
- Atatürk'ün öğretmenlerden beklediği nedir?
- Atatürk öğretim birliğinin sağlanması için hangi çalışmaları yapmıştır?
- Eğitimin yaygınlaştırılması için hangi çalışmalar yapılmıştır?

Yüzey metin sorularının ilk sorusunu öğrenci eski bilgilerini kullanarak yanıtlayabileceği gibi metnin genelinde de bulabilir. Metinde bu sorunun cevabı şu şekilde bulunmaktadır: *“Atatürk, ulusumuzun uygarlaşması ve yurdumuzun kalkınması için eğitime çok önem vermiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında çağdaş eğitim alanında araştırmalar yapmıştır. Sakarya Savaşı'nın en zor günlerinde Milli Eğitim Şurası'nı toplamıştır. 1924 yılında öğretim birliğini sağlamak amacıyla yasa çıkarıldı. Bu yasayla karma eğitim sistemine geçildi. Kız ve erkek öğrencilerin bir arada öğretim görmeleri, okullarda aynı derslerin okutulması sağlandı. Yurdun her köşesinde yeni okullar açıldı. Eğitimi, din kurallarından kurtarıp eğitimin, bilimsel ilkelere göre yapılmasını sağlamıştır.”* Birinci soru, üçüncü ve dördüncü soruyu da içermektedir. İkinci sorunun cevabı metnin son paragrafındadır ve şu cümledir: *“Öğretmenlerden fikri hür, vicdanı hür nesiller yetiştirmesini istemiştir.”* Bu sorular, bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır.

Çıkarımsal Sorular

- Eğitimde laiklik ilkesini açıklayınız.
- Eğitimde, laiklik ilkesine bağlı kalmak niçin önemlidir?

Öğrencinin laiklik ilkesini açıklayabilmesi için metinde örtük olarak verilmiş bilgiyi, eğitimi dinden kurtarmak sözünün gönderiminin laikliğe olduğunu çözümlemesi gerekmektedir. “Eğitimde, laiklik ilkesine bağlı kalmak niçin önemlidir?” sorusu öğrencinin hem nedenleme hem çıkarımlama hem de eleştirel düşünmesini güdüleyen bir soru türüdür. Her iki soru türü de bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış açıklamadır.

Açımlayıcı Soru

- Atatürk’ ün eğitime verdiği önem nereden anlaşılmalıdır?
Açıklayınız.

Bu soru türünde de öğrencinin metnin derin yapısına inerek çıkarımlama yapmasının yanı sıra bunu açıklaması da istenmektedir. metin işleme kuramına göre eklentileri olan bu sorular açımlayıcı sorulardır. Bu soru, uygulamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış değerlendirme ve incelemesidir.

2.2.1.5 YURT SEVGİSİ

Yurt sevgisini tam olarak duyabilmek için, yurdun her köşesini tanımak ve oralarda yaşamak gerekir. Bizim yurdumuz tanındıkça sevilecek bir yerdir.

İskenderun Körfezi’nden başlayarak Ege’ye doğru uzanan güney sahilleri, başka hiçbir kıyıya benzemeyen bir dünyadır. Oralarda her şey başkadır. Limon, portakal bahçelerini, keçiboynuzu korularını, palmyelerin zengin çeşitlerini bir tarafa bırakalım. Çeşit çeşit dikenler bile, yol kenarında kendi kendine yetişmiş, başlı başına bir süstür. Çoğaldıkça rengi değişen sular gibi onların da sanki büyüdükçe renk değiştirdiği, bildiğimizden başka renklere boyandığı görülür. Bitip tükenmez koyucuklarla dolu ve göz kamaştırıcıdır. Güneş altında uzaktan bakıldığı zaman, sanki dalgalanarak sulara girip çıkmakla eğleniyor gibi görünen kıyılar ise bambaşkadır.

Şimdi, buradan içerilere, rasgele bir yere, örneğin Bolu, Safranbolu tarafına, ormanlar ve dağlar bölgesine geçelim. Burada da bambaşka bir dekor içindeyiz. Bir ovanın ortasından bu dağlara baktığımız zaman, alışıktığımız bazı manzaralar görürüz. Dağlar birbiri ardınca sanki uzaklara gider. İnsan gözü için her yerde aynı olması gereken ufuk çemberi, burada bir buçuk, iki katı büyümüş gibi görünür. Dağların arkada olanlarının bazıları çok yüksektir. Sonra bu sıradağların tepeleri bazen bir ağaç, yahut bir orman parçasıyla süslenmiştir. Oysa orman ufuklarındaki tepeler, testere ağızları gibi baştan başa tırtıldır. Bu durum bize bambaşka bir duygu verir.

Yüzey Metin Soruları

- Yazara göre yurt sevgisini tam olarak duyabilmek için neler yapmalıyız?
- Güney kıyılarımızdaki bitki örtüsü nasıldır? Başka yörelerinkine benzemeyişinin sebepleri nelerdir?
- Güney kıyılarımızda deniz ve kıyıları nasıl görünüyor?
- Yazar, Bolu ve Safranbolu tarafında nasıl bir manzarayla karşılaştığını söylüyor?

Bu bölümdeki bütün sorular, metnin yüzey yapısında görünmektedir. Bu sorular, bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır.

2.2.1.6 ATATÜRK VE CEMİL

Hava çok güzeldi. Güneş gökte pırıl pırıl parlıyordu. Çocuklar oyun oynuyordu. Koşuyor, gülüyor, eğleniyorlardı.

Cemil adlı çocuk birden durdu. Kendilerine doğru gelen büyüklerinden birini çok iyi tanıyordu.

-Geliyor, o geliyor, Ata'mız geliyor! diye haykırıp koşmaya başladı. Cemil'in arkadaşları merak içinde kalmışlardı.

Atatürk de çocukları görmüştü. Kendisine doğru koşmakta olan Cemil'i durdurdu.

Elini omzuna koydu.

-Adın ne senin bakayım?

-Cemil efendim.

Atatürk sevgi dolu gözlerle Cemil'e baktı.

-Çankaya'da mı oturuyorsunuz?

-Hayır. Ayrancı'da oturuyoruz.

-Okula gidiyor musun?

-Evet efendim.

-Sen okulu seviyor musun?

-Çok seviyorum.

Atatürk:

-Peki ben kimim Cemil?

-Sen Gazi Paşasın.

Atatürk güldü. Sonra:

-Cemil, sen beni başkasına benzettin. Ben Gazi Paşa değilim.

-Benzetmedim, çok iyi biliyorum.

-Nereden biliyorsun?

-Çünkü sana hiç kimse benzemez. Senin resimlerini gördüm.

-Peki Cemil, büyüyünce ne olacaksın?

-Asker olacağım.
-Asker olup ne yapacaksın?
-Düşman bu topraklara gelirse, onu kovacağım.
Atatürk çok duygulanmıştı. Onu öptü. Oyununa devam etmesini söyledi. Cemil, koşarak Atatürk'ün yanından ayrıldı.
Atatürk, arkadaşlarına doğru döndü. Gözleri çocuklardaydı. Onlara güzel, özgür bir vatan bıraktığı için mutluydu.

Yüzey Metin Soruları

- Atatürk nerede, kiminle karşılaştı?
- Cemil, neden asker olmak istiyor?
- Metnin başındaki resim olayın hangi bölümünü anlatıyor?

Bu bölümdeki soruların yanıtlarını öğrenci metin içinden seçmektedir. “Cemil, neden asker olmak istiyor?” sorusunun cevabı Cemil’in son cümlesi olan “*Düşman bu topraklara gelirse, onu kovacağım.*”dır. Son soru görsel okuma çatısında yer alır. Bu sorular bilgiyi hatırlamaya yöneliktir, gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır.

Çıkarımsal Sorular

- Atatürk neden çok mutluydu?
- Metinde Atatürk'ün hangi özelliği tanıtılıyor?

Bu aşamadaki soruların yanıtları metnin derin yapısındadır. Öğrenciye sezdirilmiştir. Bu aşamadaki sorular, bilgiyi işlemeye yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış analiz-sentezdir.

2.2.1.7 DİK DUR, DİK OTUR

Dik durup dik oturmak, görünüşte zor bir şey değildir. Başımızı kaldırıp göğsümüzü kabarttık mı olur biter. Olur biter, ama beş dakika geçmeden gizli bir el, bizim çenemizden tutar. Yavaş yavaş aşağıya çeker, sırtımızı kamburlaştırır. Ana babalarımızın, öğretmenlerimizin ikide bir “Dik dur, dik otur.” dediklerini anımsayınca yeniden davranırız. Biraz sonra başımız yeniden önümüze düşer.

Açık havada gezeriz, niçin? Ciğerlerimize temiz hava girsin diye. Jimnastik yaparız, niçin? Vücudumuz güçlensin diye.yemeklerimize dikkat ederiz, midemiz bozulmasın diye. Bu

böyledir de vücudumuzun direği olan bel kemiğimizi neden düşünmeyiz? Oysa, beynimizin emirlerini vücudumuza götüren sinirler bel kemiğimizin içinde toplanmıştır. Bundan başka, ciğerlerimizi ve kalbimizi içinde saklayan kaburga kemiklerimiz bel kemiğine bağlıdır. Bel kemiği biraz çarpılacak olsa, bu hem kaburga kemiklerine, hem de ciğerlerimize dokunur.

Bel kemiğimizin düz ve işlek olması, etrafındaki kasların düz ve işlek olmasına bağlıdır. Bunun için her sabah bel kemiğimizi sağa, sola, öne, arkaya bükmeli; vücudumuzu onun etrafında sağa sola döndürmeliyiz.

Sokakta yürürken de vücudumuzu dik tutmalıyız. Yatağa girince, hava soğuk bile olsa, yorganın altında tortop olmamalıyız. Biraz ısındıktan sonra daima upuzun yatmalıyız.

Okul çantamızı biraz sağ elde, biraz sol elde taşımalıyız. Yemek yerken, yazı yazarken, ders dinlerken, el işi ya da resim yaparken dik durmaya dik oturmaya dikkat etmeliyiz.

Çocuklukta biraz gayret edilirse kötü oturmaktan gelen vücut kusurları düzeltilebilir. Büyüdükten sonra bu kusurları düzeltmek çok güç olur.

Dik durmak, dik oturmak, boyun uzamasına da yardım eder. Kambur durmaya, kambur oturmaya alışan kimselerin boyları, yaşlandıkları zaman kısalır. Bundan başka, unutmamalıyız ki kendine güvenen insan başını her zaman dik tutar.

Yüzey Metin Soruları

- Bu metnin konusu nedir?
- Yazara göre, dik oturmak niçin güçtür?
- Açık havada dolaşmanın ve jimnastik yapmanın yararı nedir?
- Metinde vücudumuzdaki hangi organlardan söz ediliyor?

Birinci soru, bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış belirlemedir. Burada öğrenciden metnin konusunu belirlemesi istenmektedir. Bu da metnin giriş paragrafında açıkça belirtilmiştir. İkinci sorunun cevabı ise metinde geçmemektedir hatta örtük olarak bile metinde yoktur. Üçüncü soru bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış açıklamadır. Son sorunun cevabı ise metnin ikinci paragrafındadır ve bu soru bilgiyi hatırlamaya yöneliktir, gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış anımsamadır.

Açımlayıcı Soru

- Büyüdükten sonra hangi kusurlarımızı düzeltmek güçtür?
Açıklayalım.

Bu sorunun cevabı yüzey metinde yer almaktadır, açıklama yapmayı gerekli kılar. Bu soru, bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış açıklamadır.

2.2.1.8 ATATÜRK İLKELERİ

Yıllar geçtikçe Atatürk'e özlemimiz de artıyor. Yaptıklarının ne denli önemli ve vazgeçilmez olduğunu her geçen gün biraz daha iyi anlıyoruz. Gerçekleştirdiklerinin günümüzde de önemi büyüktür ve ilkeleri yolumuzu aydınlatan birer ışıktır.

Bir ulusun bireyleri için görev, hiçbir zaman sona ermez. En sağlam temellere oturtulmuş başarılar bile, yeni nesillerin dikkat, bağlılık ve özverileriyle beslenmek zorundadır.

Atatürk'ün dünya görüşünü oluşturan temel fikirleri, ilkeleridir. Atatürk ilkeleri birbirinden ayrı düşünülmemesi gereken bir bütündür.

Cumhuriyetçilik ilkesi; halkın halk tarafından yönetilmesidir. Cumhuriyet yönetiminde egemenlik ulusundur.

Cumhuriyet yönetimi halkçılık ilkesinin benimsenmesiyle yerleşir. Halkçılık ilkesi halkımızın sosyal, kültürel, ekonomik yönden gelişip güçlenmesini amaçlar.

Atatürk, din ve devlet işlerini birbirinden ayırarak insanların dinsel inançlarında, ibadetlerinde serbest olduğunu belirtti. Devlet işlerinde, dinin egemen olmasını önledi. Din ile devlet işlerini birbirinden ayırdı. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması laikliktir.

Atatürk, sosyal, kültürel, ekonomik alanda kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için devletin öncülük etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu, devletçilik ilkesini kapsar.

Ulus bireylerin tasada ve kıvançta bir ve beraber olmalarına dayanan ilke ise milliyetçiliktir.

İnkılapçılık; ileriye, güzele, iyiye doğru yapılan köklü değişikliklerdir.

Değişen, ilerleyen dünyanın gerisinde kalmamak için, Atatürk inkılaplarının bekçisi ve ilkelerinin savunucusu olacağız. Atatürk ilkelerini korumak ve kollamak ulusal bir görevdir.

Yüzey Metin Sorusu

- Atatürk ilkeleri nelerdir?

Atatürk ilkelerinin adları bir cümlelik kısa açıklamalar ile metinde geçmektedir. Öğrenci artalan bilgilerini de kullanarak bu soruyu yanıtladabilir.

Bu soru, bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış adlandırmadır.

Çıkarımsal Soru

- Atatürk ilkelerine sahip çıkmak neden önemlidir?

Öğrencinin bu soruyu yanıtladığı için metinde anlatılan ilkeleri özümsemiş olması gerekmektedir. Bu soru, bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış analizidir.

Açıklayıcı Soru

- Atatürk ilkelerinin devamlılığını sağlamak için neler yapmalıyız?

Niçin?

Bu soru açıklayıcı bir soru türü olmakla beraber bilgiyi uygulamaya yönelik bir sorudur gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış yargıya varmadır.

2.2.1.9 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Günümüzden elli yıl kadar önce, İkinci Dünya Savaşı'nda insanlık büyük bir acı yaşamıştı. Ateşli silahlarla ve bombalarla elli beş milyon insan ölmüştü. Bir o kadar insan da cephe gerisinde hastalık ve açlıktan ölmüştü. Savaşta uğranılan haksızlıkların giderilmesi ve insanlığın böyle bir acıyı yeniden yaşamaması için devletler birlikte hareket ettiler. Bunun sonucunda Birleşmiş Milletler Örgütü doğdu.

Hemen hemen dünyadaki bütün bağımsız ülkeler Birleşmiş Milletler Örgütü'ne üyedir. Örgüt kuruluşunun merkezi, New York (Niv York) 'tadır. Her ulusun temsilcisinin katıldığı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu vardır. Bu kurul, parlamento gibi çalışmaktadır. Kurulun kendine seçtiği bir başkanı vardır. Bu başkan, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olarak görev yapar. Birleşmiş Milletler, dünyada barışı sağlamaya çalışır. Savaşların önlenmesi için gerekli girişimlerde bulunur. Doğal afetlere uğrayan uluslara yardım etmek için çalışmalar yapar.

Birleşmiş Milletlerin en etkin örgütlerinden biri de UNESCO'dur. Bu örgütün görevi, dünyadaki milletlerin kültürlerinin korunması ve geliştirilmesidir. Üye ulusların her birinde ayrı ayrı kültür kurulları oluşturulmuştur. Bu kurullar, o ülkenin büyük sanatçılarını diğer ülkelere de duyurur. Sanatçılar adına yıl boyu süren anma etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu etkinlikler çerçevesinde UNESCO, 1991 yılını YUNUS EMRE SEVGİ yılı olarak duyurdu. Tüm dünya YUNUS EMRE'nin düşüncelerini, sevgi dolu şiirlerini ve sözlerini okuyup, öğrenme olanağı bulmuş oldu. YUNUS EMRE'nin diliyle " Gelin tanış olalım, sevelim sevilelim." diyerek barış şarkıları söylendi.

Yine 1996 yılı MEVLANA yılı olarak duyuruldu. Bu duyuruyla MEVLANA tüm dünya ulusları tarafından tanındı, düşünceleri öğrenildi. " Gene gel, gene gel, ne olursan ol gene gel." deyişleriyle MEVLANA evrensel bir düşünür olarak kabul edildi.

Yüzey Metin Soruları

- Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kuruluş amacı nedir?
- UNESCO hangi Türk büyüklerini tanıtmıştır?

“Birleşmiş Milletler Örgütü’nün kuruluş amacı nedir?” sorusunun cevabı metnin giriş bölümündedir. UNESCO’nun tanıttığı Türk büyüklerinin adı dikkat çekmesi açısından büyük harflerle yazılmıştır. Bu iki sorunun cevabı da metinde açık olarak verilmiştir. Söz konusu sorular bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranışlar seçme ve açıklamadır.

2.2.1.10 CUMHURİYET AĞACI

Ağaçlar içinde, çok uzun yaşayanları vardır. Çınar ağacı da uzun yaşar. Yurdumuzda, yüzlerce yıllık çınarlar vardır. Toprağı, güneşi severek yaşarlar.

Biz de özgürlüğümüzü, bağımsızlığımızı, devrimi severek aydınlığa, esenliğe uzanan dallarımızla cumhuriyet ağacını yaşatacağız. Cumhuriyet ağacının yaşaması da koca çınarların yaşaması gibidir. İnsanların, yurttaşların güneşine, emeğine bağlıdır. Dikilen dal, emek ister, bakım ister, sevgi ister. Cumhuriyet ağacı da bakım ister. Onu sevgilerimizle, emeklerimizle sulamalıyız. Kuruyan, eskiyen dalları, düşüncenin, ilerlemenin özeniyle budamalıyız. Yeni dallara yeni yapraklar katmalıyız. Cumhuriyet ağacı yabanda, yazıda, dağda doğada yalnız başına kalmış alıç ağacı değildir. Bir toplum ağacı, bir insan ağacı, bir ulusun köklü ağacıdır. Onun yaşaması yeni kuşakların gücüne, emeğine, sevgisine bağlıdır. Biz; Özgürler, Bilgeler, Ayşeler, Duranlar... sorumluluk bilinciyle söz veriyoruz.

Adım Duran Alıç, köküm alıç ağacı gibi yurdumuzdadır. Gözlerim Mustafa Kemal’in dağ yolunda, sözlerim türkülerin gülündedir.

Çıkarımsal Sorular

- Yazar “Cumhuriyet ağacı” sözü ile ne anlatmak istiyor?
- “Cumhuriyet ağacı bakım ister.” sözünden ne anlıyorsunuz?
- Metnin ana düşüncesi nedir?

İlk iki soruda öğrencinin yazarın söylediği sözlerden ne anladığı yazması isteniyor. Üçüncü soru ise ana fikir sorusudur ve ana fikri soran sorular her zaman öğrencinin çıkarımlama yapmasını gerektiren sorulardır. Dolayısıyla bu soru türleri bilgiyi işlemeye yönelik sorulardır.

Açımlayıcı Sorular

- Cumhuriyet ağacının yaşaması nelere bağlıdır? Niçin?

- Cumhuriyet ağacını yaşatma ve ölümsüzleştirme görevini üstlenen gençler, ne gibi etkinliklerde bulunmalıdır? Niçin?

Bu sorular uygulamaya yönelik sorulardır ve öğrenciyi eleştirel düşünmeye yönlendirecek sorulardır. Öğrencinin metinden öğrendiklerini sebep sonuç ilişkileri kurarak kullanması istenmektedir.

2.2.1.11 ÇİÇEKLİ BİR BADEM DALI

Onun hastalandığı ilk aylarda, Çankaya’da dinlendiği günlerden birinde idi. Keçiören’den çiçekli bir badem dalı getirmişlerdi. Bir vazo içinde odasına konulduğu zaman, yorgun ve hasta yüzünde bir sevinç belirdi:

“Bahar gelmiş ne güzel!” dedi ve hemen devam etti: “Fakat bu güzel çiçekler meyve vereden solacak ve sadece bizim birkaç günlük göz zevkimizi doyuracak, ne yazık!”

Bir iç çekişle beraber gözleri bahar çiçeklerinde sabitleşti. Hareketsiz durmasından bir an için ürkmüştüm, fakat herhangi bir söz söylemekten çekindim. O, bahar kokusunu alabilmek için çiçeklere eğilmişti ve “Oh, hayatın gençliği ne nefis!” demekten kendini alamamıştı. Fakat bu meyve verecek dalların koparılmasından üzüntü duyduğu da belliydi.

Mustafa Kemal, bir sahil çocuğu olduğu için denizi çok severdi. Fakat, hastalığının son günlerinde özlem duyduğu yer, bir çam ormanlığı olmuştur.

Dolmabahçe Sarayı’nda, hasta kaldığı odasının duvarında asılı bulunan “ormanlık ve çayırılığı” yansıtan bu tablo kendisine armağan edilmişti. Bu tabloya, yattığı yerden uzun uzun bakardı. Yanına girdiğim zaman:

“Bana ülkemizin ormanlık güzel yerlerinden bildiklerini anlatırdı. Oralara gidelim. Ağaçlar altında dolaşalım. “İstedğim, yaz kış yeşil duran ağaçların altında olmaktır.” diyen ıstıraplı hasta sesi hala kulaklarımda yankılanıyor.

Türk ulusu, Atatürk’ün ağaç ve yeşillik sevgisini yakından bilir. Bunun için Anıtkabir’in dört bir yanını Anadolu’da yetişen çeşitli ağaç ve yeşilliklerle donatmıştır. Hatta bütün dünya ulusları, Anıtkabirin çevresine dikilmek üzere pek çok fidan göndermiştir. Bu ağaç topluluğuna “Barış Parkı” adı verilmiştir. Bugün Anıtkabir Parkı Ankara’nın en seçkin köşelerinden biridir. Atatürk’ün ölümsüz varlığı bu yeşillikler arasında dinlenmektedir.

Yüzey Metin Soruları

- Hangi durum karşısında Atatürk’ün yüzünde sevinç belirdi?
- Hangi olay Atatürk’ün üzülmeye neden oldu?
- Atatürk, yazara, özlemleri ile ilgili neler anlattı?
- Barış Parkı nerede, niçin oluşturuldu?

Bu soruların tümünün cevabı yüzey metinde yer almıştır. Sorular Atatürk ile ilgili anlatılan olayla ve bu olay sonrasında oluşturulan parkla ilgilidir. Sorular

bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve bu soruları yanıtlandırmak için gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış anımsama ve açıklamadır.

Açımlayıcı Soru

- Metinden çıkardığınız sonuca göre, bize düşen görev nedir?

Açıklayınız.

Bu soru, öğrencinin okuduğu metinden çıkarım yaparken yargıya varmasını; değerlendirme yapmasını gerektiren bir sorudur. Öğrenci metinden öğrendiklerini kullanarak uygulama aşamasına geçecektir.

2.2.1.12 CUMHURİYET NASIL İLAN EDİLDİ?

(Aşağıda, cumhuriyetin ilanını yaşayan bir yazarımızın anısını okuyacaksınız.)

O günlerde bütün gazeteciler ve halk merakta idi. Bir yenilik var... fakat bu nedir? Bir türlü belli olmuyordu. Ben, o zamanlar Öğüt gazetesinde çalışıyordum. Meclisin bütün toplantılarına devam ediyordum.

Atatürk, Çankaya’da kendisine konuk olan arkadaşlarına, cumhuriyet ilan etme zamanının geldiğini bildiriyordu. Bunun için anayasada değişiklik yapmak gerektiğini söylüyordu. 28 Ekim 1923 günü konukları gittikten sonra İsmet İnönü ile birlikte anayasada ne gibi değişiklikler yapılabileceğini görüştüler.

29 Ekim 1923 sabahı halk, meclis bahçesinde toplanmaya başladı. Halk, millet meclisinin kararını merakla bekliyordu.

Akşam, saat on sekiz kırk beşi. Millet Meclisi oturumu açıldı. Bütün milletvekilleri, sıkışık bir durumda oturuyorlardı. Bu sessizlik içinde İsmet İnönü, Anayasanın birinci maddesinin “ **Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Türkiye Devleti’nin hükümet şekli cumhuriyettir.**” biçiminde değiştirilmesi için görüşme açılın, dedi. Değiştirilmesi istenen başka maddeler de vardı. Değişiklik isteği üzerine birçok milletvekili söz aldı. Heyecanlı konuşmalar yapıldı. Bu sırada şair Mehmet Emin Yurdakul söz alarak orada bulunanları “Yaşasın cumhuriyet!” diye bağırmağa davet etti. Bütün milletvekilleri tek bir vücut gibi harekete geçti, ayağa kalktılar. Güngörmüş gaziler, generaller, kalemleriyle, kılıçlarıyla bu memlekete hizmet etmiş kahramanlar dimdik durdular. Sonra hep bir ağızdan “ Yaşasın cumhuriyet ” diye bağurdılar. Anayasa değişikliği görüşmeleri tamamlandıktan sonra değişiklik isteği sunuldu. Bütün eller “ kabul ” diye kalktı. Türkiye devletinin cumhuriyet olduğunu belirleyen değişiklik, oy birliğiyle kabul edildi. Saat sekiz buçuktu. Bu dakikadan itibaren yurdumuz “ Türkiye Cumhuriyeti ” adını aldı.

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk cumhurbaşkanlığı seçimine 158 milletvekili katıldı. Ankara milletvekili Gazi Mustafa Kemal cumhurbaşkanlığına seçildi.

O anda Kemal Atatürk, meclis salonunda görüldü. Alkışlar arasında kürsüye çıktı. Herkes Atatürk’ü dinliyordu. Konuşmasını bitirdiği zaman uzun uzun alkışlandı. Gök gürültüsünü andıran alkışlar arasında Atatürk yerine oturdu.

Halk, meclisin önünde bekliyordu. Cumhuriyetin ilanını ve Atatürk’ün cumhurbaşkanı seçildiğini duyunca coştı. Bu arada 101 pare top atıldı. Top sesleri Türk ulusuna cumhuriyeti ilan ediyordu. Türk ulusu, yıllardan beri özlemini çektiği egemenliğe ve cumhuriyete kavuşmuştu.

Yüzey Metin Soruları

- Gazeteciler ve halk neyi merak ediyor?
- Atatürk, arkadaşlarına neyin zamanının geldiğini söylüyor?
- Anayasanın birinci maddesi hangi biçimde değiştirilmiştir?
- Cumhuriyet ne zaman ve nasıl kabul edilmiştir?
- Türk ulusu neyin özlemini çekiyor?

Bu bölümdeki soruların yanıtları metnin akış sırasına göredir. Birinci sorunun cevabı metnin ikinci cümlesinde, ikinci sorunun cevabı metnin ikinci paragrafının ilk cümlesidir. Diğer soruların cevabı da metinde akış sırasına göre sorulmuştur ve tek cümlelik yanıtlardır. Bu aşamadaki sorular bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsama ve açıklamadır.

Çıkarımsal Soru

- Cumhuriyet, niçin en iyi yönetim şeklidir?

Bu soruyu yanıtlandırabilmek için öğrencinin metinde koyu renkle yazılmış “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” sözünün iletisini kavramış olması gerekmektedir. Bu soru, bilgiyi işlemeye yöneliktir ve öğrenciden sebep sonuç ilişkisi kurarak açıklama yapması beklenmektedir.

2.2.1.13 OKUMA VE BİZ

Okumak çok yararlı bir iştir. Bir roman okurken kendimizden geçeriz. Kendimizi romanda anlatılan kişilerden birinin yerine koyarız. Onunla birlikte seviniriz, ağlarız, coşarız; içimiz içimize sığmaz. Böylece zamanın nasıl geçtiğini bilemeyiz.

Kimi kitaplar da bize bilgi kazandırır. Kafamıza takılan her türlü soruların yanıtlarını buluruz kitaplarda. Uçaklar nasıl uçar, treni hızla götüren güç nedir? Koca koca vapurlar su yüzünde nasıl kalır? Bunun gibi soruları hep kitaplar yanıtlar.

Kitaplar, hem bilgimizi arttırır hem de duygularımızı geliştirir.

Kitapların yararları çok yönlüdür. Ancak onlardan yararlanmasını bilmek gerekir. Bu da okuma sanatını bilmeye, onu ustalıkla kullanmaya bağlıdır. Birçokları satırları okur, ama satırların

arkasında gizli olan duygu ve düşünceyi bulup ortaya çıkaramaz. Anlatılanlar üzerinde düşünmez. Düşünmediği için de okuduğunu anlamaz, anlamayınca da sayfaları atlar, kitaptan hiçbir tat alamaz.

İyi bir okuyucu, yazarla işbirliği yapmayı bilen okuyucudur. Yazarla iş birliği yapmak, onun ne söylediğini kavramak demektir. Kuşkusuz bu da kolay bir iş değildir. İnsandan sabır ister, alışkanlık ister. Okuma sanatı da öyle kolay kolay öğrenilemez. Bunu, ünlü Alman yazarı Goethe (GÖTE) şöyle belirtir: “ Okuma, sanatların güç olanıdır. Ben bu işe seksen yılımı verdim, gene de okuma sanatını tam anlamıyla öğrendiğimi söyleyemem.”

Kitaplar, bilgilerin saklayıcısıdır. Bilgileri geleceğe kitaplar aktarır. Bir özdeyişte de şöyle deniyor: “ Kitaplar bugünle gelecek arasında bilgi köprüleri kurar. Ne var ki bu köprüden geçebilmek, ondan yararlanabilmek için okuma sanatını iyi bilmek gerekir.”

Yüzey Metin Soruları

- Roman okurken kendimizi kimin yerine koyarız?Onunla neleri paylaşıyoruz?
- Kitaplardan yararlanmasını bilmek neye bağlıdır?
- Metne göre duygu ve düşünceler nerede saklanır?

Bu bölümde yer alan soruların tamamının cevabı metinde cümle cümle bulunmaktadır ve öğrenci hiçbir karmaşık düşünme düzeyi ile etkileşime girmeden bu soruları yanıtladabilir. Bunun için bu soruların tümü bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır.

Çıkarımsal Sorular

- Okumanın bize kazandırdığı davranışlar nelerdir?
- Metne göre, okuma sanatı neden kolay öğrenilmez?
- Okumanın yararlarını edindiğimiz bilgiler doğrultusunda açıklayınız.

“Okumanın bize kazandırdığı davranışlar nelerdir?” sorusu, cevabı metinde örtük olarak verilen bir çıkarım sorusudur. İkinci sorunun cevabı da aynı şekilde örtük olarak verilmiştir ve Goethe'nin bir sözüyle noktalanmıştır. Bu sorular bilgiyi işlemeye yönelik sorulardır ve öğrencinin okuduklarını açıklama ve nedenleme yaparak ifade etmesi gerekir. Üçüncü soruda öğrenciden

öğrendiklerini kullanarak bir değerlendirme yapması beklenmektedir. Bu soru uygulama aşamasında yer almaktadır.

2.2.1.14 KENDİNİ BEĞENMİŞ KUĞU

Palazlarını peşine takmış anaç ördek, arada bir başını suya daldırarak yiyecek bir şeyler bulmaya çalışıyordu. Kimi kez de tüm vücuduyla dalarak göl dibinde bulunduğu bir yiyeceği yavrularına taşıyordu. Minik ördek palazları, ayaklarının perdeli yapısından yararlanarak anneleriyle birlikte çok rahat yüzüyorlardı. Dalma konusunda ise henüz çok rahat değillerdi.

Ördek ailesi, suya dala çıka karınlarını doyururken birden kuğularla karşı karşıya geldiler. Anne ördek kuğuları incelikle selamladı.

“Günaydın kuğu kardeşler.”

“Günaydın.” diye yanıtladı ördeği, kuğunun biri.

Kurumlu kuğuya bu selama karşılık bile vermedi. Başını kendini beğenmiş bir tavırla öte yana çevirdi.ördek bunun farkında bile olmadı. O yavrularının sağa sola dağılmamasına özen göstererek yiyecek aramaya devam ediyordu. Ördeğin biraz uzaklaşmasını bekledikten sonra kurumlu kuğu:

“Hıh ! dedi. “Ördeğe bak ! Yüzme biliyor diye neredeyse kendini bizimle bir tutmaya kalkıyor.”

“Neden öyle söylüyorsun” diye yanıtladı arkadaşı. “Kendi halinde bir ördek işte...”

“Bizim kadar güzel değil ama müsaadenle!” dedi kurumlu kuğu.

“Olmasın... İyi kalpli bir komşu bana kalırsa. “ diye yanıtladı arkadaşı.

“Aman, iyi kalpli olsa ne olur, kötü kalpli olsa ne olur? Tanrı hiçbir şey vermemiş.” diye sürdürdü kurumlu kuğu konuşmasını. “O hantal gövde. O paytak bacaklar... Bir de hep sırtır gibi gagası yok mu? Sinir oluyorum gördükçe, ne yalan söyleyeyim.”

Arkadaşı, kurumlu kuğunun kendisini beğenmesini bir türlü anlamıyordu.

“Herkes bizi güzel buluyor diye böyle düşünüyorsun sanırım. Oysa güzellik bir doğa vergisi. Biz ona kendimizden ne katıyoruz, asıl önemli olan o. Bence iyi olmak, başkalarına zarar vermemek , çalışkan olmak, güzellikten daha çok övgüye değer niteliklerdir.

Yüzey Metin Soruları

- Anaç ördek neler yapıyor?
- Arkadaşı, kurumlu kuğuya güzellik hakkında neler söylüyor?

Bu sorulardan birinci sorunun cevabı metnin birinci paragrafında, ikinci sorunun cevabı metnin son paragrafındadır. Bu sorular, öğrencinin okuduklarını hatırlamasını sağlayacak sorular olduğu için bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır.

Çıkarımsal Sorular

- Arkadaşı, kurumlu kuğuyu hangi konuda uyarıyor?

- Okuduđunuz metnin ana dűşüncesi nedir?

“Arkadaşı, kurumlu kuğuyu hangi konuda uyarıyor?” sorusu metnin iletisinin kavranmasına yönelik bir sorudur ve dolayısıyla kendisinden sonra gelen “Okuduđunuz metnin ana dűşüncesi nedir?” sorusuyla temelde aynıdır. Birinci sorunun cevabı *Arkadaşı kurumlu kuğuyu güzelliğe fazla değer vermemesi, güzellikten daha önemli özellikler olduğu, ördeği bu kadar hor görmemesi konusunda uyarıyor* olmalıdır. İkinci sorunun cevabı da *Dış görünüşten daha önemli meziyetler vardır* olmalıdır. Bu bilgiler, söz konusu metinde örtük olarak vardır; öğrenciden çıkarım yapması beklenmektedir. Bu sorular, bilgiyi işlemeye yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış analizidir.

Açımlayıcı Soru

- Kurumlu kuđunun ördekle ilgili dűşüncelerini söyleyiniz. Arkadaşı bu dűşünceye katılıyor mu? Neden?

Bu sorunun eklentisi yüzey metin soruları içinde yer alan “Arkadaşı, kurumlu kuğuya güzellik hakkında neler söylüyor?” ve çıkarımsal sorular içinde yer alan “Arkadaşı, kurumlu kuğuyu hangi konuda uyarıyor?” sorularının yanıtlarını içerir. Bu soru, bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış nedenlerini bulmadır.

2.2.1.15 İNSAN SEVGİSİ

Günlük yaşamımızda kullandığımız telefon, telgraf, bilgisayar, aydınlatma araçları ve makineler gibi pek çok araç, tüm insanların yararına olan buluşlardır. Tıp ve uzay alanında yapılan çalışmalar da tüm dünya insanlarına yönelik olmuştur. Tüm büyük düşünürler ve bilim adamları yalnız kendileri için değil insanlık için çalışmaktadırlar.

İyi bir asker ve lider olan Atatürk de bu insanlar arasında yer alır. Onun, dünya ulusları arasında saygın bir yeri vardır. Atatürk, her zaman ulusumuzun ve bütün insanların barış içinde yaşamalarını istemiştir.

“Yurtta barış, dünyada barış.” sözü ancak onun gibi bir devlet adamına yakışır.

Atatürk’e göre, insanlar arasında dil, din ve ırk ayrımı olmamalı, tüm insanlar el ele vererek insanların huzur ve mutluluğu için çalışmalıdır.

“ Dünyanın neresinde olursa olsun bir huzursuzluk varsa; onunla ilgilenmeli, aksi takdirde bundan biz de huzursuz oluruz.” sözü, onun dünya barışına verdiği önemin açık bir ifadesidir.

Çıkarımsal Sorular

- İnsanlar neden gelecek kuşaklar için çalışmalıdır?
- Atatürk’ün yurt ve dünya barışına verdiği önemi metinden örnek vererek açıklayınız.

“İnsanlar neden gelecek kuşaklar için çalışmalıdır?” sorusunun cevabını öğrenci şu cümleden çıkarım yaparak bulmalıdır: *Tüm insanlar el ele vererek insanların huzur ve mutluluğu için çalışmalıdır.* Atatürk’ün Türk ve dünya barışına verdiği önem metnin tamamında yer almıştır ve öğrenci onun Yurtta barış, dünyada barış sözünü açıklayarak yanıtlandırabilir. Bu sorular, metni işlemeye yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış analizdir.

Açımlayıcı Soru

- Atatürk yaşamı boyunca bütün çalışmalarını kimler için yapmıştır?
Neden?

Nedenleme gerektiren bir soru olan açımlayıcı soru öğrencinin sebep sonuç ilişkilerini kurarak ve olayın nedenlerini bularak çıkarım yapmasını gerekli kılar. Bu soru, bilgiyi işlemeye yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış nedenlerini bulmadır.

2.2.1.16 TOPRAĞIN ZENGİNLİĞİ

Bu güzel iklimi daha güzelleştirmek, gelecek kuşaklara yaraşır daha güzel bir cennet yaratmak için çok çalışıyordum. Memlekette olmayıp da memleketin suyuna, havasına, sıcaklığına uygun bitkilerin tohumlarını Paris ve Londra’ya ısmarlıyordum.

Gelen tohumlar, fundadan oluşan yumuşak ve rahat bir döşek ister. Fundayı, adalardan kendi kayığımla, kendim toplar getirirdim.

Tohumları, elekten geçirilmiş fundayla dolu kasalara, dikiş iğnesiyle birer birer ekerdim. Ektiğim yerleri bilmek için her tohumun baş ucuna kibrit çöpünden bir işaret saplardım. Her gün, “Acaba kök saldı mı?” diye toplu iğneyle tohumu örten fundayı aralar, büyüteçle tohuma bakardım. Tohumun bir yanından ufacık bir beyaz nokta görünce, çocuk gibi sevinirdim. Ertesi, daha ertesi gün, yine açar, o beyaz noktayı seyredirdim. Bazı tohumlar bir haftada, bazıları bir ayda kök salar, filizlenir. Tohumların; topraktan çıkma işlerini kolaylaştırdım. Yirmi yıl sonra, o pire kadar tohumdan, cinsi Türkiye’de bulunmayan otuz beş metrelik bir ağaç çıkardı. Ağaç, kuş cıvıltısıyla şenlenirdi. Ne severdim onları!... bir dalı kırılrsa, sanki kolum kırılmış gibi acı duyardım.

Tohumda bir güzellik uyuyordu. Ödevim, o güzelliği uyandırmaktı. Tohumda gömülü çiçeği, yemişi yaşatmalıydım.

Yüzey Metin Soruları

- Yazar, hangi amaçla dış ülkelere tohum ısmarlıyor?
- Tohumların iyi yetişmesi için neler yapıyor?
- Tohumlar çimlenmeye başlayınca yazar, onları nasıl izliyor?
- Metne göre yazarın ödevi nedir?
- Metnin başındaki resim, okuduğumuz yazının hangi bölümünü yansıtıyor?

Bu bölümde yer alan ilk dört soruda öğrencinin yazarın yaptıklarını, söylediklerini metinden bulması istenmektedir. Bunun için bu sorular, okuduklarını hatırlamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır. Görsel okumayla ilgili olan son soru, öğrencinin metinle resim arasındaki ilişkiyi adlandırmasına yönelik olduğu için bu soru da bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anlatma sıralama adlandırma ve eşleştirmedir.

Çıkarımsal Soru

- Yazarın tohumla ilgili düşünceleri nelerdir?

Metinde yazarın tohumla neler yaptığı açık olarak bulunuyor. Öğrenciden bu bilgileri kullanarak yazarın tohum ile ilgili düşüncelerini çıkarımlaması

isteniyor. Bu soru, bilgiyi işlemeye yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış analizidir.

2.2.1.17 KADIN HAKLARI

Kadın hakları Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimler arasında önemli yer tutmuştur. Türk kadını birçok batılı ülkeden önce seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimlerle, yurdumuzda kadın erkek eşitliği sağlanmıştır. Yurdumuzda, kız olsun erkek olsun, her Türk çocuğu zorunlu eğitimi tamamlar. Bu eğitim, ilköğretim adıyla sekiz yıllık eğitim ve öğretim süresini kapsar. Çalışkan, yetenekli kızlarımız ve erkeklerimiz eşit biçimde yüksek öğretime geçebilirler. Kızlar da erkekler gibi yeteneklerine ve başarılarına uygun meslekleri seçebilirler. Kadınlar da erkekler gibi seçtikleri meslek alanlarında başarılı çalışmalar yaparlar. Böylece kadınlarımız da kendilerine ve ulusumuza yararlı olurlar. Bundan başka kadınlarımız, Atatürk sayesinde sosyal ve siyasal alanlarda da haklar kazanmışlardır.

Eğitim, öğretim, miras, medeni kanun, kadın erkek eşitliği bu haklardan bazılarıdır.

Atatürk “ Sen yerde sürünmeye değil, omuzlar üstünde göklere yükselmeye layıksın.” sözleriyle Türk kadınına verdiği önemi ve değeri vurgulamıştır.

Yüzey Metin Sorusu

- Kadınlarımıza sosyal ve siyasal haklar ne zaman ve kim tarafından verilmiştir?

Birinci soru, metnin girişinde şu şekildedir: *Kadın hakları Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimler arasında önemli yer tutmuştur. Türk kadını birçok batılı ülkeden önce seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimlerle, yurdumuzda kadın erkek eşitliği sağlanmıştır. Ancak kadınların sosyal ve siyasal haklarından metinde çok az bahsedilmiştir.* Öğrencinin ön bilgilerini kullanarak bu soruyu yanıtlaması gerekmektedir. Bu soru, bilgiyi işlemeye yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış açıklamadır.

2.2.1.18 BİR YAZ ÖYKÜSÜ

Çiçek, kaldırımın kenar taşıyla yolun asfaltı arasından fişkırmıştı. Gerçekte çiçek değil, ince ve uzun yapraklı bir ottu. Okul dönüşü oradan her geçişinde, bu bitkiyi suluyordu Ertan.

Yalnızca bu amaçla, çantasında su dolu bir küçük kolonya şişesi taşıyordu. Okul, yaz dinlencesine girdikten sonra da küçük bitkiyi unutmadi. Her gün özel olarak gidip su vermeyi sürdürdü.

Günün birinde tomurcuklandı bitki. Sonra da küçük, sarı, kokusuz çiçekler açtı.

Taşıtlar yolun tozunu havalandırıyor, arkalarından kötü kokulu dumanlar püskürtüyordu. Kaldırımında insanlar iki yana gidip geliyorlardı. Güneş alçalmıştı ama, parlaklığı ve sıcaklığı azalmamıştı. Tam karşıdaki iki yüksek yapının arasından bakıyor, göz kamaştırıyordu. Kaldırımın kenarında oturan Ertan, çiçeği izliyordu. Sanki büyümesini görebiliyormuş gibi, dikkatle inceliyordu onu.

Yaşlı adam yorgun olmalıydı. Ağır ağır yürüyordu. Ceketini çıkarmış koluna almıştı. Arada bir gömleğinin cebinden çıkardığı beyaz bir mendille alındaki ter tanelerini siliyordu.

Ertan'ı görünce durdu. Ama belki Ertan için değil de, sadece biraz dinlenmek için durmuştu.

- Ne yapıyorsun orada oğlum?

- Hiç, dedi Ertan, çiçeğe bakıyorum.

Yaşlı adam alnını kuruladı yine. Eğilip kendisi de baktı.

- Hımm, diye bir ses çıkardı. Pek beğenmemişti çiçeği belki.

- Senin çiçeğin mi bu?

- Benim.

- Yolun kenarında büyüyen ot, nereden senin oluyor?

- Her gün ben suladım onu. Ben sulamasam çiçek de açmazdı belki.

Hem eğer benim çiçeğim değilse, kimin çiçeği olabilir?

Yaşlı adam soruya yanıt bulamamış gibi baktı Ertan'a.

- Bu otlar uğraşacağına neden gidip bir fidan dikmiyorsun, diye sordu sonra.

- Fidanı nereye dikeyim, dedi, Ertan.

Bu kez gerçekten bocaladı yaşlı adam. Dört bir yana bakındı. Ama geçen taşıtlardan, gürültülü kalabalıktan ve her yanda yükselen yapılardan başka bir şey göremedi.

Yüzey Metin Soruları

- Bu metnin konusu nedir?
- Ertan'ın bitkiyi sulaması nasıl sonuçlanmıştır?
- Yaşlı adam Ertan'a hangi soruları yöneltiyor?
- Metnin başındaki resimde görülenler metnin hangi bölümünü açıklamaktadır?

Yüzey metin soruları içinde yer alan bu sorular, Ertan'ın bir yaz günü yaşadıklarıyla ilgilidir ve metinde yer almaktadır. Bu tür sorular bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış belirleme ve anımsamadır. Görsel okumayla ilgili olan son soru, öğrencinin metinle resim arasındaki ilişkiyi adlandırmasına yönelik olduğu için bu soru da bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış eşleştirmedir.

Çıkarımsal Soru

- Bitkilerin gelişiminde taşıtların olumsuz etkilerini açıklayınız.
- Ertan, çiçeği niçin sahipleniyor?

Her iki soru da öğrencinin okuduğu metni kavramasını,özümsemesini ve iletiyi yakalamasını gerekli kılar. Birinci soru, uygulamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış yargıya varmadır. İkinci soru, bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış nedenlerini bulmadır.

Açımlayıcı Soru

- Ertan “ Fidanı nereye dikeyim?” diye yakınıyor. Yakınmasının nedeni nedir?

Bu bölümdeki soru hem çıkarımlama yapmayı hem de nedenlerini bulmayı gerektirir. Öğrenci, metnin son paragrafından çıkarımlama yapacak ve ulaştığı bilgiyi açıklayacaktır. Bu soru, bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış nedenlerini bulmadır.

2.2.1.19 ÇEVREMİZ VE BİZ

Çocuklar, dünyada yeşerecek çiçeklerdir. Mis kokulu, rengarenk çiçekler. Ama kirli bir dünya, bu çiçekleri ne kadar yaşatabilir?

Araba egzozlarından ve ısınmak amacıyla kullandığımız kömürden çıkan gazlarla gözü görmüyor. Oysa çok basit önlemlerle, soluduğumuz hava temiz olabilir. Otomobillere filtre taksak, kömür yerine doğal gazla ısınsak, nefes almamız kolaylaşır.

Ya denizlerimiz.... onları şimdiye kadar çöplük olarak kullanmadık mı? Deniz balıklarını yiyecek cesaretimiz kalmadı.

Tertemiz verimli topraklarımızın bir çöplük haline getirilmesine ne demeli? Çiftçiler “ Toprak bize küstü.” Diyorlar. Evet, toprağı bizler küstürdük. Bunları görmemekle ve çözüm bulmamakla kendimize kötülük ediyoruz. Sevgili dünyamızın kim bilir ne kadar ömrü kaldı?

Yüzey Metin Soruları

- Büyük kentlerde çevre kirliliğı hangi nedenlerle oluşmaktadır?

- Denizlerimizin kirlenme nedeni nedir?

Çevre kirliliğinin ve denizlerin kirlenmesinin nedeni metinde geçmektedir.

Bu sorular, bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış seçme ve açıklamadır.

Çıkarımsal Sorular

- Çevre kirliliğinin ne gibi zararları vardır?
- Çevrenin temiz tutulması için neler yapabiliriz?

Birinci sorunun cevabı metinde hissettirilmiştir. Öğrencinin çıkarım yapması beklenmektedir. Bu soru, bilgiyi işlemeye yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış analizdir. İkinci soru ise öğrencinin eski bilgilerini ve yeni öğrendiklerini kullanarak bir yargıya varmasını hedeflediği için uygulama aşamasında yer alan bir sorudur.

Açımlayıcı Soru

- Çiftçiler neden “Toprak bize küstü.” diyorlar? Bunun sorumlusu kimlerdir?

Bu bölümdeki açımlayıcı soru öğrencinin çıkarımlama ve nedenleme yapmasını gerektirir. Eklentisi olan sorunun cevabı ise metinde şu şekilde yer almıştır: “*Evet, toprağı bizler küstürdük.*” Bu soru, bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış sonuç çıkarmadır.

2.2.1.20 BİR KÖPEĞİM OLSAYDI

....
Merdivenleri ikişer ikişer atlayıp sokağa çıktım. Kendisine doğru yürüdüğümü görünce köpek, kuyruğunu sallamaya başladı.

Korka korka yanına yaklaştım. Elimle başını okşamama ses çıkarmadı. Önce dövuştük, sonra barıştık. “Bana kırgın değilsin ya?” diye sordum ona. Değilim der gibi “Hev hev” yaptı. Onu kucağıma alıp eve getirdim.

....

Köpek, sevincini belli etmek istercesine kucağımdan atlayıp evin içinde koşmaya başladı. Ayaklarının çamurlu olduğuna dikkat etmemiştim. Bir anda halılar patilerinin desenleriyle süslendi. Bununla da yetinmedi; koltukların üstüne çıkıp birinden öbürüne atlamaya başladı. Anlaşılan benimle oynamak istiyordu. Ben de, onun bu küçücük isteğini kırmadım. Birbirimizi kovalamaya başladık.

Babam, gülererek bize bakıyordu:

“Annen şimdi kıyameti koparacak.” diye uyardı beni. “ koltukları ve halıları, o gelmeden temizlemenin yoluna bakmalısın.”

Anneme söz vermiştim. Tertemiz bir çocuk olacaktım.

“ Tamam baba!” dedim. “ Şimdi çözümlerim bu işi.”

Babam:

“ Eh, o zamana dek köpeğine de ben göz kulak olayım bari.” dedi. Sonra da onunla oynamaya başladı.

Hemen banyoya koştum, bir bez buldum. Bir kovaya su doldurdum. Bir kutu da deterjan kaptım. Bunları konuk odasına taşıdım. Temizliğe başladım. Şaşılacak şey, ilaçlı bezi nereye sürsem temizleneceğine daha çok kirleniyordu.

Kullandığım toz sanki temizleme ilacı değil de kara boyaydı. Babama durumu anlatmaya çalıştım. Babam bana yalnızca:

“ Kullandığın bez kirli olmasın.” Demekle yetindi. Bezin kirli olup olmadığını anlamaya çalışıyordum. Gözüm kapıya ilişti. Annem kapıya dikilmiş, bana bakıyordu.

Babam durumdan habersiz köpeğe “bıdı bıdı” yapıyor, gülüyordu.

Annem:

“ Bu köpek bu evden gidecek, hem de hemen şimdi!...” dedi. Babam işin kötüye vardığını anlamıştı. Köpeği bana teslim etti.

“ Durum kötü ahabap!” dedi. Başının çaresine bakmak zorundasın....

Yüzey Metin Soruları

- Köpek, sevincini nasıl belli ediyor?
- Köpek, oynamak istediğinde hangi hareketleri yapıyor?
- Çocuk, odayı temizlemek için neler yapıyor?
- Çocuk temizliğe başlayınca babası ne yaptı?

Bu bölümde yer alan sorular metnin giriş ve gelişme bölümlerinde yer almaktadır. Çocuğun köpeği eve getirişi, köpeğin sevincini nasıl belli ettiği, oynamak için hangi hareketleri yaptığı, çocuğun ve babasının davranışları metnin yüzey yapısında görülmektedir. Bu sorular, bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır.

Açımlayıcı Soru

- Metnin başındaki resim sizi nasıl etkiliyor? Açıklayınız.

Bu bölümdeki görsel okuma sorusuyla öğrencinin kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmesi istenmektedir. Bu soru hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış açıklamadır.

2.2.1.21 BASIN VE ÖNEMİ

Günlük işlerimizden biri de gazete okumak olmalıdır. Ülkemizde ve dünyada yaşanan olaylar hakkında okuyarak bilgi sahibi olabiliriz. Gazete, dergi ve kitap okumak, mutlaka kazanılması gereken bir alışkanlıktır. Okuyarak, olaylar üstüne daha iyi düşünür, daha iyi davranışlar geliştirebiliriz.

Gazete, dergi ve kitaplar, basın ve yayın araçlarıdır. Bu araçlar halkı çeşitli konularda bilgilendirir. Yurdumuzda ulusal birlik ve dayanışmanın sağlanmasına hizmet eder.

Atatürk, “ Basın, ulusun genel sesidir. Bir ulusu aydınlatmakta ve ona doğru yolu göstermede; halkın muhtaç olduğu düşünceleri, gıdayı vermede başlı başına bir kuvvettir.” diyerek basının önemini belirtmiştir.

Basın, haberler ve yorumlarla halkı bilinçlendirir. Kamuoyu yaratır. Atatürk, Kurtuluş Savaşı’nda Türk halkını ve dünya uluslarını aydınlatmak ve kamuoyu yaratmak istemiştir. Bu amaçla Anadolu Ajansı’nın kurulmasını sağlamıştır.

Basın, hükümeti oluşturan birimlerin çalışmalarını izler. Görevlerini doğru yapmayanları eleştirir. Kamuoyu oluşturarak onları doğru çalışmaya yöneltir. Basın, halkı her zaman iyiye ve doğruya yöneltip bilinçlendirir. Kamuoyu oluşturarak toplumsal dayanışmayı sağlar. Örneğin; toplum sağlığıyla ilgili olarak aşı kampanyalarının başarıya ulaşması için basın ve yayın organları halkı bilinçlendirir. Yine, toplumsal dayanışmayı gerektiren doğal afetlerle ilgili çalışmalara halkın katılması basın ve yayın organları ile sağlanır. Böylece basın, uygarlığa ulaşmada da üzerine düşen görevi yapmış olur.

Yüzey Metin Sorusu

- Atatürk, Kurtuluş Savaşı sırasında Türk ve dünya kamuoyunu aydınlatmak için hangi çalışmayı yaptı?

Bu sorunun cevabı metnin dördüncü paragrafında şu şekilde yer almaktadır: “*Atatürk, Kurtuluş Savaşı’nda Türk halkını ve dünya uluslarını aydınlatmak ve kamuoyu yaratmak istemiştir. Bu amaçla Anadolu Ajansı’nın kurulmasını sağlamıştır.*” Bu soru, bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış seçmedir.

2.2.1.22 YURTTAŞLIK GÖREVLERİ

Yurt, ailemiz, arkadaşlarımız, çevremizdeki insanlarla kardeşçe yaşadığımız toprak parçasıdır. Doğduğumuz, havasını soluyup suyunu içtiğimiz, okuduğumuz, iş tuttuğumuz, istediğimiz gibi gezdiğimiz yerdir. Atalarımızın bize yadigarıdır. Bu nedenle kutsaldır.

Aynı yurttan yaşayan insanlar, ortak duygu ve düşünceleri taşır. Gelecekte de huzurlu olmayı, çocuklarına güzel bir yurt bırakmayı isterler. O ülkenin yurttaşları olarak devletin vereceği görevleri yerine getirirler.

Atatürk, yurttaşlık görevlerine büyük önem vermiştir. Bunun için cumhuriyetin kurulmasını gerçekleştirdikten sonra, yurttaşlık hak ve görevlerini yeniden düzenlemiştir. Bunlardan biri ilköğretimin zorunlu ve parasız olmasıdır. Seçme ve seçilme hakkı, vergi vermek, askerlik yapmak, yasalara uymak diğer önemli yurttaşlık görevlerimizdir.

Yurdumuzda güven içinde, mutlu yaşamamızı devletimiz sağlar. Devletimiz bu işleri, anayasamıza ve anayasamıza uygun hazırlanmış yasalara göre yürütür. Ulusumuzun bağımsızlığı, yurdumuzun bütünlüğü ve bölünmezliği, cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak devletimizin görevlerindedir. Temel hak ve özgürlüklerimizi devletimiz korur. Maddi ve manevi varlığımızın gelişmesi için gerekli koşulları da devletimiz hazırlar. Sosyal hukuk devleti kuralları ve adalet ilkeleri doğrultusunda planlar yapar, önlemler alır.

Çıkarımsal Sorular

- Yurttaşlık görevlerimizi yapmanın gereğini açıklayalım.
- Atatürk, vatandaşlık görevlerine niçin önem vermiştir?

Çıkarımsal sorular aşamasındaki bu soruların ikisinin de cevabı metinde doğrudan yer almaz ve ikisi de nedenleme yapmayı gerekli kılar. Bu sorular, bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış nedenlerini bulmadır.

2.2.1.23 MAVİ BENEKLİ KÜÇÜK SARDALYA

Milyarlarca ateş balığından biriydi Mavi Benekli Sardalya. Durmadan kaçıyor, büyümek ve yaşamak için. Yumurtadan ilk çıktığı günlerde, birçok kardeşi kaçamadığı için büyük balıklara yem olmuştu. Anne balık, yumurtalarını Hayırsız Ada'nın kayalıklarına bırakmıştı. Uzun süre de yanlarına uğramadı. Yumurtadan ilk çıktıkları günlerde, bütün yavrularını başına toplayıp onlara uzun uzun öğüt vermişti:

-Bakın yavrularım. Eğer uzun süre yaşamak istiyorsanız tehlikelere karşı her an uyanık olun, tehlikelerden her zaman kaçın. Ne denli çok kaçarsanız, o denli çok yaşarsınız. Bir de yalnız başınıza gezmeye ve yalnız başınıza yiyecek aramaya kalkışmayın. Özellikle deniz canavarlarına yem olmamaya bakın. Bizim en büyük düşmanımız köpek balıklarıdır. Eğer tehlikelerden korunup büyüye bilerseniz, Akdeniz'den gelecek olan sardalya sürüsüne sizler de katılarak İstanbul Boğazı'ndan Karadeniz'in serin sularına kendinizi bırakabilirsiniz. İsteyenler de burada kalabilirler. Yine isterseniz Çanakkale Boğazı'ndan Ege Denizi'ne, oradan da Akdeniz'e açılabilirsiniz, demişti.

Mavi Benekli Sardalya, çok meraklı bir balık yavrusuydu. Her şeyi öğrenmek istiyordu. Onu diğerlerinden ayıran fazla merakı öğrenme tutkusu ve pullarını koyu maviye çalan rengiydi.

Mayıs ayı başlarında Akdeniz'den gelecek olan sardalyaları pek merak ediyordu. Acaba ne gibi değişik yanları vardı. Ayrıca tuzlu, sıcak Akdeniz'i, Ege kıyılarını, adaları ve denizlerin bütün güzelliklerini görerek gelecekerdi.

Mavi Benekli Sardalya, Marmara Denizi'nin diğer yerlerini de gezip görmek istiyordu. Gezdiği yerlerde neler görebilecekti? İstanbul Boğazı'nı bir baştan bir başa görüp tanımak ve uzun süre yaşamak için deniz canavarlarına ve balıkçıların ağlarına takılıp insanlara yem olmamalıydı. Eğer Ege'den gelen ateş balıkları sürüsüne katılıp İstanbul Boğazı'na kadar gezme olanağı bulabilirse, dönüşte Marmara'da kalmayıp Ege ve Akdeniz'e de açılacaktı. Oraları da görmek, tanımak istiyordu. Dönüşte elbet Marmara'nın ılık ve serin sularında kalanlar da olacaktı. Bir çok sardalya Marmara'yı kendine yurt edinmişti. Mavi Benekli Sardalya, her gün biraz daha büyüyüp gelişirken gezip görme ve öğrenme tutkusu da öyle gelişip büyüyordu.

Yüzey Metin Soruları

- Metnin konusu nedir?
- Mavi Benekli Sardalya niçin kaçıyor?
- Anne balık, yavrularına hangi öğütleri veriyor?
- Küçük balığı, ötekilerden ayıran en önemli özelliği nedir?
- Mavi Benekli Sardalya büyüyüp gelişirken hangi tutkusu da gelişip büyüyor?

Bu sorular söz konusu hikayenin içinde geçen olaylarla bağlantılıdır ve yanıtları metnin işleniş sürecinde öğrencinin rahatlıkla metnin yüzey yapısından bulup yazabileceği sorulardır. Bu sorular, bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış seçme, anlatma, sıralama, belirleme ve anımsamadır.

2.2.1.24 İŞ ELDİVENİ İLE KESER

Evvel zaman içinde yaşlı bir baba ile üç oğlu vardı. Günü gelip de yaşlı baba ölünce; büyük oğluna kulübesini, ortanca oğluna ineğini, en küçük oğluna ise bir çift iş eldiveni ile bir keser bırakmıştı. Büyük oğlu evde oturuyor, ortancası ineğin sütüyle geçiniyor, küçüğü de keseriyle öte beri yaparak yaşamını sağlıyordu. Uzun yıllar sonunda tembel oğlun kulübesi, bakımsızlıktan yan yattı. Ev, artık içinde oturulamayacak hale gelmişti. Ortancanın ineği ise yaşlanmış, gün geçtikçe az süt vermeye başlamıştı. Sonunda besinsizlikten ölmüştü zavallı.

Oysa küçük kardeşleri gece demedi, gündüz demedi, çalıştı. Kendisine bir ev yapıp bir de besili inek satın aldı. Çünkü o, yetenekli usta elinde, bir keserle kentler, köprüler kurulduğunu; kapılar, masalar yapıldığını çok iyi biliyordu.

Kıskançlıktan çatlayan ağabeylerden büyüğü, ortanca kardeşe:

-Keseri büyülmüş olmasa, bunların hiç birini yapamazdı. Keserini alalım, dedi. Anlaşıp keseri aldılar. Kesere de kendilerine pencereler, kapılar, evler, sandalyeler, köprüler, su bentleri yapmasını emrettiler. Keserin hiç tınladığı yoktu. Yerinden bile kıpırdamıyordu.

Bunun üzerine ortanca kardeş:

-Anlaşılan yalnız keserle olmuyor, eldivenleri de almamız gerekecek, dedi. Sonra onları da aldılar, ama yine bir sonuç alamadılar.

Bu arada keseri ile eldivenlerinin kaybolduğunu gören küçük kardeş, koşup yenilerini satın aldı. Yeniden işe koyuldu. Bir yandan şarkılar söylüyor, öte yandan da yongalarını sıçrata sıçrata, tahtalara şekiller veriyordu.

Bu kez onlar:

-Tamam! Bu işin gizi şarkıdaymış. İyice kulak kabartıp söylediği şarkıları bir öğrenelim, gerisi kolay, dediler.

Ezberledikleri birkaç dizelik şarkı şöyleydi:

“ Her ne kadar keskinse keserim.

Bütün ustalık ellerimde derim.

Yeterince kazancım var.

Aç kalmaz çalışanlar.”

Bu şarkı, kıskanç kardeşlerin çok hoşuna gitti. Onlar da çalışıp kısa zamanda iyi birer usta oldular.

Yüzey Metin Soruları

- Yaşlı baba ölünce oğullarına neler bıraktı?
- Çocuklar babalarının ölümünden sonra yaşamlarını nasıl sürdürdüler?
- Küçükün diğer kardeşlerden çok iyi bildiği işler nelerdir?
- Keser ve eldiveni alan kardeşler, amaçlarına ulaşabildiler mi?

Bu aşamada yer alan sorular hikayenin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini kavratmaya yönelik sorulardır. Bu soruların yanıtları yüzey metindedir. Öğrenci sadece basit düşünme düzeyi ile etkileşime girer. Bu sorular, bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anlatma, adlandırma ve saymadır.

Çıkarımsal Sorular

- Metinde hangi düşünceden söz ediliyor?

“Metinde hangi düşünceden söz ediliyor?” sorusu ana fikir sorusudur ve ana fikir soruları iletilinin yakalanmasına yönelik sorulardır. Bu soru, bilgiyi

işlemeye yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış sonuç çıkarmadır.

2.2.1.25 YURDUMUZUN KONUMU VE ÖNEMİ

Ülkemiz Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleştiği bir bölgede yer almıştır. Üç tarafı denizlerle çevrilidir. Asya ve Avrupa'yı birleştiren köprü durumundadır. Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin öteki denizlere açılmasında yurdumuz önemli bir konuma sahiptir. Akdeniz ve Karadeniz'i birbirine bağlayan boğazlar, yurdumuzun önemli bir stratejik bölgesindedir. Çanakkale ve İstanbul boğazlarına sahip olan ülkemizin önemi büyüktür.

Türkiye, dünyada önemli petrol kaynaklarına sahip ülkelerin komşusudur. Akdeniz, Ortadoğu ve Avrupa uygarlığının kesiştiği bir yerde bulunmaktadır. Ülkemiz zengin yer üstü ve yer altı kaynaklarına sahiptir. Ülkenin gelişmesinde tarımında önemli yeri vardır. Tarım ürünleri bakımından kendi kendine yetebilen ender ülkelerden biridir. Türkiye gelişen sanayisi ve genç nüfusuyla, bölgede güçlü bir devlettir.

Ekonomik bakımdan gelişmiş, çağdaşlaşmış güçlü Türkiye Cumhuriyeti, demokratik yapısıyla sonsuza kadar yaşayacaktır.

Yüzey Metin Soruları

- Türkiye, Dünya'nın neresindedir?
- Türkiye'deki boğazların önemi nedir?
- Türkiye, dünya için önem taşıyan petrol kaynaklarına sahip hangi ülkelerle komşudur?
- Türkiye'nin güçlü bir devlet olmasını nedenleri nelerdir?

Bu soruların her biri yüzey metinde yer almasının yanı sıra öğrencilerin artalan ve dünya bilgilerini de kullanarak yanıtlayabilecekleri sorulardır. Bu açılardan bu sorulardan ilk üçü bilgiyi hatırlama aşamasında yer almaktadır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır. Son soru ise bilgiyi işleme aşamasında yer almaktadır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış nedenlerini bulmadır.

Çıkarımsal Sorular

- Akdeniz ve Karadeniz'i birbirine bağlayan boğazlar neden önemlidir?

Bu soru öğrencinin cevabını metinden direkt bulup yazamayacağı bir sorudur. Yanıtlandırabilmesi için metnin tamamını anlamış olmasının yanı sıra artalan ve dünya bilgilerini de kullanması gerekmektedir. Bu soru, bilgiyi işleme sorusudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış nedenlerini bulmadır.

2.2.1.26 BİLİM YOLU

20. yüzyılın son çeyreğinde, buluşların izlenmesi hemen hemen olanaksız. Her gün yüzlerce yeni buluş, teknolojiye kullanılıyor, bilim dünyasına katılıyor, insanlığın hizmetine sunuluyor.

Günümüzde bilimin bu kadar hızlı gelişmesinin ve önem kazanmasının nedeni şudur: insanoğlu, son birkaç yüzyılda en doğruya bilimle varılacağını anladı.

Bilimsel çalışmalar sonucu, hastalıkların çoğunun nedenleri anlaşıldı. Bu nedenle, pek çok hastalığın tedavisi yapılabiliyor. Bu çalışmalar gelecekte de sürecek.

Bilim, toplum yaşamında önemli değişikliklere neden olmakta. Gelişmiş toplumlarda bu olguyu her alanda görüyoruz. Bilimsel bulgular, kişisel görüşlere, inançlara göre değişmez. Bir ülke sınırları içinde kalmaz., tüm insanlığın hizmetine sunulur.

Günlük yaşamda elektrik ve motor gücüyle çalışan çok sayıda araç gereçten yararlanıyoruz. Bilgisayarlar evlere kadar girmiş. Hızlı ulaşım ve iletişim araçları geliştirilmiş. Uzayda çeşitli araştırmalar yapılıyor. İnsanların sürekli kalabilecekleri uzay istasyonları kurmak için çalışılıyor. Bunlar, ilk anda akla geliverenler. Tümü de bilimle gerçekleştirilmekte. Fakat bilim, her zaman iyi yönde kullanılmıyor. Son yılların güncel konusu nükleer güçtür. Bu güç, özellikle savaş araçları üretiminde kullanılıp geliştiriliyor. Ancak, bilgiler olumlu yönde kullanılmalı, gerçek amacından saptırılmamalı.

Bilim yolundan ayrılmak, insanlığın gelişmesini engeller; düşünceleri sınırlı, yapıcı ve yaratıcılıktan uzak kişilerin oluşturduğu toplumlar ortaya çıkarır.

İnsanca yaşamak için bilimin doğru ve gerçekçi yolundan ayrılmayalım.

Yüzey Metin Sorusu

- Günümüzde ilk akla gelen bilimsel çalışmalar nelerdir?

Metinde bu sorunun cevabı ikinci paragrafta şu şekilde yer almaktadır:

“Uzayda çeşitli araştırmalar yapılıyor. İnsanların sürekli kalabilecekleri uzay istasyonları kurmak için çalışılıyor. Bunlar, ilk anda akla geliverenler. Son

yılların güncel konusu nükleer güçtür” . Bu sorular, bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış saymadır.

Çıkarımsal Sorular

- 20. yüzyılda yenilik ve buluşlar neden izlenemiyor?
- Uygar toplumlarda gelişme hangi alanlarda daha belirgindir?
- Bilim, iyi yönde kullanılmazsa yaratacağı tehlikeler neler olabilir?

Birinci sorunun cevabı metnin birinci paragrafındadır, ancak öğrencinin buradaki yapısal boşluğu çünkü bağlacıyla doldurması gerekmektedir. *20. yüzyılın son çeyreğinde, buluşların izlenmesi hemen hemen olanaksız çünkü her gün yüzlerce yeni buluş, teknolojide kullanılıyor, bilim dünyasına katılıyor, insanlığın hizmetine sunuluyor.* Bu soru, bilgiyi işlemeye yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış nedenlerini bulmadır. İkinci sorunun cevabı metnin derin yapısında da yoktur. Öğrenci bu soruyu ancak metinden öğrendikleriyle daha önce öğrendiklerini birleştirerek ve yorumlayarak yanıtlandırabilir. Bu açıdan bakıldığında bu soru uygulamaya yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış yargıya varmadır. Üçüncü soru öğrencinin kendi tahminlerini, fikirlerini anlatması istenen bir sorudur. Bu tür sorular uygulamaya yönelik sorulardır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış varsayımda bulunmadır.

Açımlayıcı Soru

- “İnsanca yaşamak için, bilimin doğru ve gerçekçi yolundan ayrılmayalım.” tümcesi metnin ana düşüncesi olabilir mi? Neden?

Metnin ana düşüncesini soran bu tür sorular çıkarımlama sorusudur. Çıkarım sorularının eklentisi varsa açımlayıcı soru kategorisine girer. Bu soru,

bilgiyi işlemeye yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış sonuç çıkarmadır.

2.2.1.27 KARAGÖZ İLE HACİVAT

Karagöz – (Perdeye çıkar) susun çocuklar, daha Hacivat gelmedi. Ben tek başıma oynayamam! (Gider)

Çocuklar – Başlar mısın, başlayalım mı?

Karagöz’ün evini taşıyalım mı?

Hacivat – (Uzaktan sesi duyulur.) yar bana bir eğlence!...

Karagöz – Susss!... İşte Hacivat geliyor. Ben şuraya saklanayım. Bakalım Hacı Cavcav sizlere ne söyleyecek? (Gider.)

Hacivat – (Perdeye gelir.)

Yar bana bir eğlence,

Severim sevilince,

Karagözüm gelince,

Oynarım bir delice.

Karagöz – Karagöz’ün gelince yersin kafana bir kepçe! (Tokadı atar, kavgaya tutuşurlar.)

Hacivat – (Kavga biter.) Karagöz’üm sen dil bilir misin?

Karagöz – Bilirim.

Hacivat – Hangi dilleri?

Karagöz – Sığır dili, koyun dili, manda dili... Haşlamaları bir güzel olur ki!

Hacivat – Öyle değil Karagöz’üm.

Karagöz - Ya nasıl?

Hacivat – Yabancı dil, yabancı...

Karagöz – Evdekilerin dili çekilmiyor da nerde kaldı yabancıların dili!... hele bir dilleri ötmeye görsün, vallahi arı gibi sokarlar insanı!

Hacivat – Canım öyle değil. Yani Almanca, Fransızca, İngilizce bilir misin?

Karagöz – Bilirim.

Hacivat – Konuş bakalım.

Karagöz - Anca, manca, tanca, fanca...

Hacivat – O ne biçim konuşma birader, hangi dille konuşuyorsun?

Karagöz – Sen anlamazsın, buna kuş dili derler...

Hacivat – Öyle dil olmaz Karagöz’üm. Her dilin bir kuralı, bir edebiyatı vardır. İnsan yabancı bir dil öğrenmeli.

Karagöz – Öğrenip de ne olacak?

Hacivat – Karagöz’üm bir dil bilen bir adam, iki dil bilen iki adam, üç dil bilen üç adam olur.

Karagöz – Üçü de birbirine benzer mi?

Hacivat – Neyin?

Karagöz – Adamların canım...

Hacivat – Öyle değil Karagöz’üm, insan ne kadar çok bilirse o kadar bilgili olur, değer taşır. Ünlü kişilerin hepsi birkaç dil bilir.

Karagöz – Sahi ya, bak biz bir adam bile olmadık.

Yüzey Metin Soruları

- “Karagöz’üm sen dil bilir misin?” sözünde geçen “ dil ” hangi anlamda kullanılmıştır?

- Okuduğunuz metinde Hacivat, dilin önemini nasıl açıklamıştır?

Birinci soruda Hacivat dili yiyecek olarak düşünöen Karagöz'e, dili lisan anlamında kullandığını anlatmıştır. İkinci sorunun cevabı Hacivat'ın son cümlesinde şöyle geçmektedir: “İnsan ne kadar çok bilirse o kadar bilgili olur, değer taşır.” Bu sorular, bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış anımsama ve anlatmadır.

Açımlayıcı Soru

- “Bir adam bile olamadık.” sözü metinde ne anlatmaktadır? “Adam olmak” deyiminin, sözlüğe bakarak diğer anlamlarını da bulunuz.

Burada öğrencinin çıkarım yapmasını ve Karagöz'ün cümlesinde geçen adam olmak deyiminin anlamının kavranmasını güdüler. Bu soru, bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış açıklamadır.

2.2.1.28 KURT İLE TİLKİ

Büyük bir ormanda, çelimsiz, zayıf bir tilki yaşarmış. Yiyecek aramak için dolaştığı bir gün, bir kurtla karşılaşmış...

- Hey tilki! Nedir bu halin böyle?
 - Ne yapayım kurt kardeş? Kaç gündür yiyecek bulamıyorum.
 - Benimle gel. Bu gün sana bir ziyafet vereyim.
- Böylece kurt önde tilki arkada yola düşmüşler.
- Şu atı görüyor musun?
 - Evet, demiş tilki.
 - Karşıma geç, demiş kurt. Gözlerimin içine iyice bak. Gözlerim kızarıyor mu, diyerek gerilmiş avına doğru.
 - Evet, gözlerin kızarıyor kurt kardeş.
 - Geç yan tarafa, bak bakalım tüylerim diken diken oluyor mu?
 - Evet, tüylerin diken diken oluyor.

Kurt şöyle bir gerilmiş, fırlayıp atı tuttuğı gibi yere yıkmış. Karnını güzelce doyurmuş. Tilkiye de beğenmediğı yerlerden vererek sözünü tutmuş.

- Oh be! Dünya varmış. Çok teşekkür ederim. Kurt kardeş sayende aç kalmaktan kurtuldum. Haydi bana izin, diye oradan ayrılmış.
- Karnı doyan tilki, yolda karşılaşığı tilkilerle de toplantı yapmış.
- Hey tilkiler! Avlanmanın yolunu öğrendim. Takılın arkama, demiş.
- Hep birlikte bir düzlüğe gelmişler ve otlayan bir at görmüşler.
- Hey tilkiler! Şu atı görüyor musunuz? Geçin önüme, bakın gözlerim kızarıyor mu, demiş. Tilkiler bakmışlar kızarma yok.
 - Yoo! Kızarmıyor, demişler.
 - Çabuk kızarıyor deyin bakayım.

- Kızarıyor, kızarıyor, demişler hep bir ağızdan.
 - Geçin yan tarafa, bakın bakalım tüylerim diken diken oluyor mu?
 - Tilkiler geçmişler yan tarafa:
 - Yoo, demişler.
 - Çabuk, tüylerin diken diken oldu deyin bakayım.
 - Ötekiler de:
 - Tamam, tüylerin diken diken oluyor, demişler.
- Tilki şöyle bir gerilmiş, fırlamış atın üstüne... At dönerek öyle bir çifte atmış ki tilkiye, tilki havada takla atıp düşürmüş sırtüstü çayırın ortasına. Ötekiler de bizimkinin başına toplanmışlar. Eğilip bakmışlar, sonra da:
- Şimdi hem gözlerin kızarıyor hem de tüylerin diken diken oluyor kardeş, demişler.

Yüzey Metin Soruları

- Kurt, tilkiden ne yapmasını istiyor?

Bu sorunun cevabı şu şekilde olmalıdır: “*Kurt tilkiden avını yakalarken kendisine bakmasını ve sorduklarını yanıtlamasını istiyor.*” Öğrenci bu bilgiye yüzey metinde ulaşabilir. Bu soru, bilgiyi hatırlamaya yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır.

Açımlayıcı Soru

- Kurdun yaptığını doğru buluyor musunuz? Neden?

Nedenleme sorusu olan son soru öğrenciden kendi düşüncelerini anlatması istenen bir sorudur, uygulamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış yargıya varmadır.

2.2.1.29 AKILCILIK VE BİLİM

İnsan yaşamında akılcılık ve bilimin önemi büyüktür. Teknoloji ve bilim kullanarak eğitilmiş insan aklı bütün sorunları çözer. Çağdaş bilimi her yerde yol gösterici olarak kabul eder.

Bilim, gözlem ve deneylerle doğruluğu kanıtlanmış gerçeğe en yakın bilgilerdir. Bu nedenle, akılcılıkla bilim arasında gerçek bir bağlantı vardır.

Atatürk her zaman akılcılığa ve bilime önem vermiştir. Cumhuriyetten önce din bilgileri öğreten medreselerin yerine, bilimsel araştırmaya önem veren çağdaş üniversitelerin kurulmasını istemiştir. Bunun üzerine İstanbul Üniversitesi açılmış, ders vermek üzere Avrupa’dan bilim adamları getirilmiştir. Daha sonra İstanbul Teknik Üniversitesi ve Ankara’da yüksek okul ve üniversiteler açılmıştır.

“Bizim akıl ve mantık ile hareket etmek en belirgin özelliğimizdir. Bütün yaşantımızı dolduran olaylar bir gerçeğin kanıtıdır...” sözleri, Atatürk’ün akılcı olma konusundaki düşüncelerini özgün bir şekilde açıklamaktadır. Akılcılıkla beraber bilim, her zaman bize doğru yolu gösterir.

Atatürk, ulusumuzun uygar dünyanın her türlü biliminden, buluşlarından, ilerlemelerinden yararlanmasını istemiştir. Bu nedenle “Hayatta en gerçek yol gösterici bilimdir.” Sözü söylemiştir. Bu sözün anlam ve önemini çok iyi öğrenelim. Ata’mızın dileğini, akıl ve bilime dayanan çağdaş uygarlık yolunda yürüyerek gerçekleştirmeye çalışalım.

Yüzey Metin Sorusu

- Atatürk’ün akılcılık ve bilim konusundaki görüşlerine metinden örnekler veriniz.

Atatürk’ün metinde akılcılık ve bilim hakkında söylediği sözler bu sorunun cevabıdır. Bu soru bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış anlatmadır.

Çıkarımsal Sorular

- Atatürk’ün yaptığı her işte akılcılığı ve bilimi temel aldığına örnekler veriniz.
- Atatürk’ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi metne göre açıklayınız.

Bu soruların cevabı metnin üçüncü, dördüncü ve beşinci paragraflarının tamamıdır. Bilgiyi işlemeye yönelik bu soruların yanıtları birbiriyle aynıdır ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış sonuç çıkarmadır.

2.2.1.30 GERİ GELMEYEN GÖL

Toros Dağları’nın eteğindeki o göle her bahar turnalar, uzun yanık şarkılarını söyleye söyleye gelirlerdi. Gölün çevresinde meyve bahçeleri vardı.

Ördekler, çulluklar, sincaplar, bir yamaçlardaki meyve bahçelerine, bir göle koşup mutlu yaşarlardı. Akşam kurbağalar senfonisi, sabahın alaca karanlığında göl martularının dansı gölden asla eksik olmazdı.

Yakınlardaki elma bahçelerine, insanoğlunun iki avucuna sığmaz büyüklükte, al pembe elmalar yetişirdi. Hasatta köylüler, güle oynaya elma toplarlardı. Yetkililer köylülere “Daha çok tarla ister misiniz?” diye sordular. Köylüler “İsteriz.” deyip çok sevindiler. Dozerler geldi. Göle kanallar açarak suyunu boşalttılar. Göl kurutuldu, ortaya kocaman kocaman tarlalar çıktı. Köylüler daha da sevinip mutlu oldular. Göl alanını, parça parça, dilim dilim köylülere dağıttılar. Köylüler itişe kakaş tarlaları paylaştılar.

İşte o sırada bir kadın çıkageldi... Antalya’da çevre gönüllüsü, yiğit bir öğretmen. Hem yetkililere hem köylülere “Yapmayın!” dedi. Köylüler öğretmenin uyarılarını dikkate almadılar.

Bu öykünün tümü gerçektir. Çok geçmedi... Göl alanından elde edilen tarlalar çatladı. Üzerinde hiçbir şey yetişmez oldu. Köylülerin göl kıyısındaki eski bahçeleri de kurudu. Ağaçlar elma vermedi. Köylüler içecek su dahi bulamaz oldular. Çünkü kuyularındaki sular da gitmişti. Köylüler artık sevinemiyorlardı. Şimdi oradan turnalar geçmiyor. Ne kurbağaların senfonisi var, ne göl martılarının dansı... Sincaplar öldü, ördekler yuvalarını terk edip gittiler. Köylüler oturup yalvarıyorlar... Ama göl geri gelmiyor...

Yüzey Metin Soruları

- Turnalar nereye, niçin gidiyorlar?
- Göldeki kuşlar yaşantılarını nasıl sürdürüyorlar?
- Köylülerin sevinip mutlu olmalarının nedenleri nedir?
- Köylüler yetkililerden ne istiyor?
- Köyde tarla edinmek için hangi çalışmalar yapılıyor?

Bu sorular metindeki hikayeye bağlantılıdır ve yanıtları metnin dilsel olarak kodlanmış olan yüzey metnindedir. Bu sorular bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış anımsamadır.

Çıkarımsal Sorular

- Öğretmen, köydeki bu çalışmalara niçin karşı çıkıyor?
- Gölün yok edilmesinden doğan olumsuzluklar nelerdir?

Bu bölümdeki sorular dilsel olarak kodlanmamıştır ve iletiyi yakalamaya yöneliktir. Bu sorular bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi istenen bilişsel davranış sonuç çıkarmadır.

2.2.1.31 ANNEM

Annemin hiç fotoğrafı yoktu.

1926 yılında yirmi altı yaşındayken veremden ölen annem, bütün yaşamında resim çektirmedi. Çünkü o zaman bizde resim çektirmek günah sayılırdı. Yalnız, askerlik gibi resmi işler için erkekler, vesikalık resim çektirirlerdi.

Annem ölüm döşegindeyken ben, okuduğum yatılı okuldan çoktan ayrılmıştım. Ama bunu annem de babam da bilmiyordu.

Beni annemin yanına sokmuyorlardı. Ölümünden bir gün önceydi. Annemin yattığı odanın kapısından, içeride konuşulanları dinliyordum. Annemin şu sözlerini duydum;

- Oğlum yatılı okulda ya, artık gözlerim açık gitmeyeceğim...
Oysa ben parasız yatılı okulu bırakmışım.
Annemin bu sözlerini duyunca, ağlayarak evden çıktım. O zaman on bir yaşındaydım.
Ertesi gün annem öldü. Sesi hep kulağımdaydı.
“Oğlum yatılı okulda ya, artık gözlerim açık gitmeyeceğim.”

Okumamın tek nedeni annemin bu sözleriydi. Hayatım boyunca bu sözler kulağımdan hiç eksilmedi. Hep onun bu sözlerini düşündüm. Yalnız bunun için okudum, okula gitmenin yollarını aradım. Onun bu sözleri beni kamçılardı. Yoksa, okuldan ayrılan on bir yaşındaki ben, bir daha hiç okula gidecek değildim. Beni okula göndermeye zorlayacak kimse de yoktu, yoksulduk.

Bugünkü kişiliğimi anneme, özellikle annemden duyduğum son sözlerle borçluyum.

Yüzey Metin Soruları

- Yazarda, annesinin fotoğrafı neden yokmuş?
- Annenize olan sevginizi ve duygularınızı nasıl söylersiniz?

Bu sorunun cevabı metnin girişinde şu şekilde yer almaktadır: “*Çünkü o zaman bizde resim çektirmek günah sayılırdı.*” Bu soru, bilgiyi hatırlamaya yönelik bir sorudur ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış anımsamadır. İkinci soruda öğrencinin kendi duyguları sorulmaktadır. Bu açıdan bu soru, bilgiyi hatırlamaya yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış anımsamadır.

Açımlayıcı Soru

- Annesinin sözleri yazarı nasıl etkilemiş? Yazar neler yapmış?

Birinci soru metinde öğrenciye sezdirilmiştir, cevabı cümle cümle metinde yoktur. Bu soru bilgiyi işlemeye yöneliktir ve gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranış sonuç çıkarmadır.

Soru tipi	Yüzey Metin Soruları	Çıkarımsal Sorular	Açımlayıcı Soru
Soru sayısı	83	37	14
Yüzde	%61.94	%27.61	%10.45

Tabloda da görüldüğü gibi M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2004) en çok karşılaşılan soru tipi %61.94'lük oranla yüzey metin sorularıdır. Bu tür sorular öğrencinin sadece basit düşünme düzeyi ile etkileşimini sağlamaktadır. Ancak yüzey metin sorularının değerlendirmeler yoluyla irdelenmesiyle öğrenci yüzey anlamın ötesine geçebilmekte ve böylece iletinin yakalanması kolaylaşmaktadır. Öğrencinin yüzey anlamın ötesine geçmesini sağlayan soru tipi çıkarımsal soru olarak adlandırılır. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2004) çıkarımsal sorular %27.61 gibi çok düşük bir orandadır. Çıkarımsal sorular gerekçelendirmeler yapılarak genişletilirse açımlayıcı soru tipiyle karşılaşılır. Açımlayıcı soruların genelde eklentileri vardır ve bu tür sorular nedenleme gerektiren sorulardır. 5. sınıf Türkçe Ders Kitabında açımlayıcı soruların oranı %10.45'tir. Bu da bize öğrencilerin nedenleme gerektiren çıkarımsal sorularla yeterli derecede karşılaşmadığını göstermektedir.

Soru Düzeyi	Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular	Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular	Uygulamaya Yönelik Sorular
Soru sayısı	78	44	12
Yüzde	%58.20	%32.84	%8.96

Tablo'da da görüldüğü gibi M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2004) bilgi işleme kuramına göre soruların dağılımı şöyledir: M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2004) en çok karşılaşılan soru tipi %58.20'lik oranla bilgiyi hatırlamaya yönelik sorulardır. Bu aşamadaki soruları öğrencinin metni okuduktan sonra kısa süreli belleğine aldığı bilgiler oluşturmaktadır. Öğrenci kendisine sorulan bu soruları ezberden söyleyebilir. Öğrencinin okuduklarının anlamını kavramasına yönelik uyarıcı oluşturan bilgiyi işlemeye yönelik soruların söz konusu kitaptaki oranı %32.84'tür. Öğrencinin yargı yeteneğini geliştirebilmesine, yaratıcı ve eleştirel düşünmesine, hayal gücünü kullanabilmesine dönük uyarıcı oluşturmalarını sağlayacak uygulama aşamasındaki sorular %8.96 gibi çok düşük bir oranda kalmıştır.

2.2.2 M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (2005) Okuma Metinlerinde Yer Alan Soru Türlerine Yönelik Betimlemeler

Yapılandırmacı yaklaşımın genel ilkeleri doğrultusunda hazırlanan 2005 tarihli M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına bakıldığında ise soru türlerinin bilgi işleme kuramı ve öğretim kuramı açısından genel olarak bilgiyi hatırlamaya yönelik sorular, bilginin işlenmesine yönelik sorular ve uygulamaya yönelik sorular olmak üzere üç grupta toplandığı görülmektedir.

Bilgiyi Hatırlama (Girdi/ Input)

Bu basamak herhangi bir nesneyle ya da olguyla ilgili bazı özellikleri kişinin görünce tanınması, sorunca söylemesi ya da aynen tekrar etmesi davranışlarını kapsar.

Bu basamakta anlamını ve mantığını bilerek tanıma, söyleme ve ezberden söyleme vardır. Bu aşamada sorulan sorular öğrencilerin kavramları, bilgileri, duyguları, yaşantıları davranışa dönüştürmesini sağlamakta, öğrencilerin duygularını etkin hale getirmektedir.

Bu basamakta sorulacak soruların şu bilişsel davranışları gerçekleştirmeleri gerekir: Tamamlama, sayma, eşleştirme, adlandırma, tanımlama, gözleme, anlatma, seçme, açıklama, sıralama, belirleme ve anımsama.

Bu basamakta sorulabilecek soru örnekleri ve kazandırılmak istenen bilişsel davranışlar Vural'dan (2005:148) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi için aşağıdaki gibi aktarılmıştır:

SORULAR	BİLİŞSEL DAVRANIŞ
Büyük Kutsal Kitapların adları nelerdir?	Adlandırma
Bu resim sana ne hissettiriyor?	Açıklama
Hangi sözcük bu resme uygundur?	Eşleştirme
Kaç tane kutsal kitap vardır?	Sayma
Allah'ın haber ve öğretilerinin yazılı olduğu kitaplara denir.	Tamamlama
Aşağıdaki Kutsal Kitaplardan hangisi İsa Peygambere indirilmiştir?	Seçme
Yahudi ulusuna gönderilen peygamberlerin isimlerini söyleyiniz.	Sıralama
Evinizde Kur'anı Kerim nerede durur?	Anımsama

Bilginin İşlenmesi (İşleme/ Process)

Bu aşamada, girdi basamağında kazanılan davranışların öğrenci tarafından özümsemesi, kendine mal edilmesi, anlamın yakalanması söz konusudur. Bu aşamada sorulan sorular öğrencilerin gözlemledikleri veya daha önce kazandıkları bilgilerin sebep-sonuç ilişkilerini ortaya koyma, analiz-sentez, özetleme, karşılaştırma, farkını bulma ve sınıflandırmalarına yardım etmelidir. Bu basamakta gerçekleştirilmesi gereken bilişsel davranışlar şunlardır: analiz, sentez, sınıflandırma, açıklama, karşılaştırma, farkını bulma, deneme, düzenleme, gruplara ayırma ve karşıtımlı belirleme.

Bu basamakta sorulabilecek soru örnekleri ve kazandırılmak istenen bilişsel davranışlar Vural'dan (2005:149) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi için aşağıdaki gibi aktarılmıştır:

SORULAR	BİLİŞSEL DAVRANIŞ
Allah niçin peygamber göndermiştir?	Açıklama
Niçin diğerkutsal kitaplara inanmamız gerekir de onlara uymamız gerekmez?	Nedenlerini bulma
Kur'anı Kerim'in diğerkutsal kitaplardan üstünlükleri nelerdir?	Karşılaştırma
Aşağıdaki kutsal kitapları indiriliş sırasına göre düzenleyiniz.	Düzenleme
Namaz ibadetinin diğeri ibadetlerden farkı nedir?	Farkını bulma
Namaz, oruç ile karşılaştırıldığında hangi ortak özellikleri bulursunuz?	Benzetme
Din insanlara neden gereklidir?	Sonuç çıkarma

Uygulama (Çıktı/ Output)

Bu düzeyde sorulacak olan sorular, öğrencilerin geliştirdikleri kavram ve ilkeleri özümsemelerini ve yeni durumlara uygulayabilmelerini sağlamalıdır. Bu düzey, öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünebilmesine, hayal gücünü kullanabilmesine, değer sistemi ve yargı yeteneğini geliştirebilmesine yardımcı olur. Bu düzeyde geliştirilmesi istenen bilişsel davranışlar şunlardır: İnceleme, yaratıcı düşünme, plan yapma, değerlendirme, yargıya varma, varsayımda bulunma, üretme.

Bu basamakta sorulabilecek soru örnekleri ve kazandırılmak istenen bilişsel davranışlar Vural'dan (2005:150) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi için aşağıdaki gibi aktarılmıştır:

SORULAR	BİLİŞSEL DAVRANIŞ
Peygamberlerin gönderilmesi toplum yapısını nasıl etkilemiştir?	İnceleme
Kutsal kitaplar insanlara hangi mesajları verirler?	Genel sonuç çıkarma
Peygamberlerimizin ahlakı niçin bize örnek olarak gösterilmiştir?	Değerlendirme
Peygamberimiz neden peygamberlerin en büyüğüdür?	Yargıda bulunma
İnsanlara kutsal kitaplar gönderilmeseydi durum nasıl olurdu?	Varsayım

Yukarıda belirtilen kuramsal çerçeve kullanılarak M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2005) yer alan okuma metinlerindeki öğrencinin yazılı yanıtlama eylemi

gerçekleştirmesini gerekli kılan etkinlikler, metin dilbilim ilkeleri doğrultusunda da çözümlenecektir.

Bu etkinliklerin kazandıracığı bilişsel davranışlar ayrıca içinde verilmiştir.

2.2.2.1 BİR İNSAN KAZANMAK

Alper sınıfımıza yeni geldi. Babasının memuriyeti dolayısıyla şimdiye kadar dört ayrı yerde okula gitmek zorunda kalmış.

Bir keresinde üzülerək:

“Bu okuldan mezun olurum artık!” dedi.

Onun durumunu düşündüm. Hemen hemen her yıl farklı bir okul, yani farklı sınıflar, farklı öğretmenler, farklı arkadaşlar... İnsan, tam bir öğretmene alışacakken hadi bakalım başka bir yer! İnsan, kendi başına gelmeyince bilmez.

Doğruya doğru! Derslerde de pek başarılı sayılmaz. Sanırım öğretmenimiz onun için başarısızlığını sık sık okul değiştirmek zorunda kalmış olmasına bağlıyordu. Alper’in aramızda olmadığı bir günde:

“Çocuklar, sizden bir isteğim var”. “Alper’in durumunu hepimiz görüyoruz. Bu yüzden ona yardımcı olmamız gerekiyor. O, henüz sınıfımıza alışmadı. Öyle görülüyor ki alışması zaman alacak, Biz beş yıldır birlikteyiz. Ama bu, onun dördüncü okulu. İstedğim, onu dışlamamanız, ders çalışmalarını sırasında yardımcı olmanız.”

Öğretmenimizin bu sözleri, onu daha da yüceltti. Alper’le ilgili olarak söyledikleri bizi çok duygulandırdı.

Emrah, Berna, Yalın, Buse ve ben; bir araya gelip öğretmenimizin dileğini konuştuk.

Emrah: “Gerçekten zor bir durum”. dedi. “Bir an kendimi düşündüm. Çok zor olurdu”.

Yalın: “Başka bir öğretmene, sınıfa, okula alışamazdım ben. Böyle bir şeyi hiç yaşamadım yaşırsam da alışabileceğimi hiç sanmıyorum.”

“Öyleyse öğretmenimizin bizden isteğini yapalım” dedi.

Berna: “Bunu yalnızca öğretmenimiz istediği için değil, bir istediğimiz için yapalım. Bu davranış doğruysa, bunu birinin bize söylemesini beklememeliyiz.”

Emrah: “Eee, ne yapacağız? Önce ona karar verelim. Şu iki dut ağacının arasına bir de hamak kurup ders aralarında dinlenmesini sağlayalım.” dedi.

Buse: “Ninni de ister mi acaba beyefendiler?” diye şaka yollu sordu.

“Bırakın dalga geçmeyi de ne yapacağımızı ciddi konuşalım”. Dedim ben de. Sonra yanıt arayan bakışlarımı yüzlerinde gezdirdim.

“Ona ilgi gösterelim, arkadaşlığını kazanalım”

“Bunu yalnız bir değil, herkes yapmalı.” dedi Berna. “Bu yüzden, bence sınıftaki diğer arkadaşlarımızla da konuşalım bir karar verelim.”

Yalın: “Fazla ilgi, insanları usandırır. Alper’e bunu hissettirmeden yapmamış gerek. Aksi halde ürker, daha çok alınır.”

Emrah: “Bakın.” Dedi. “Benim aklıma bir fikir geldi. Örneğin, ben, Alper’e matematik dersinde yardımcı olayım. Berna sen de Türkçede.”

Yalın: “Ben, sosyal bilgiler dersinde..”

Buse: “Ben de fen bilgisinde...”

Geriye resim, müzik, beden eğitimi dersleri kalmıştı. Şakacıktan.

“İyi !” dedim. Ben de Alper ile kırlarda şarkı söyler, top oynar, resim yaparım, olur biter.”

Dakikalarca gülüştük sonra:

“Bu kararı öğretmenimize söyleyelim”. dedik.

Öğretmenimiz, Alper’e derslerinde yardımcı olma konusunda kararımızı olumlu karşıladı. Tek tek hepimizin başını okşadı.

“İşte sizden bu davranışı bekliyordum çocuklar”. dedi. “Aferin size! Alper’in sınıfa alışması konusunda ben de üzerime düşeni eksiksiz yerine getireceğim”. Dediklerimizi uyguladık Hafta sonu tatillerinde birbirimizin evinde toplanıp Alper’i de aramıza aldık. Hem ders çalıştık hem derslerden yoruldukça oyunlar oynadık, söyleştik.

Bir kitapta okumuştum. Çocukların kişilikleri oyun içinde ortaya çıkarmış. Biz birbirimizi oyunlar içinde tanımışız. Alper’i tanıdıkça çok sevdim. O kadar ki bir ara:

“Seni çok daha önce tanımak isterdim Alper! dedik.

İşte o zaman Alper’in gözlerinden iki damla yaş geldi. “Ben de bunu isterdim arkadaşlar dedi. “Ama ne yapalım. Ben, şu kısa zamanda kurduğumuz bu arkadaşlığın hiç bozulmamasını istiyorum şimdi.”

İki aya kalmadı. Alper’de Gözle görülür değişimler oldu. Sınıflar arasında yapılan bilgi yarışmasına sınıfımız adına Alper’de katıldı. Soruları doğru yanıtladıkça,tüm sınıf:

“Al-per ! Al-per ! Al-per! diye dakikalarca onu alkışladık, destekledik.

Dünya tatlısı bir arkadaş kazanmanın mutluluğunu, güzelliğini yaşadık.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular

- Dinlediğiniz metnin konusunu belirleyiniz. (belirleme)
- Metinle resim arasındaki ilişkiyi anlamlandırarak yazınız. (açıklama)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Metindeki sorunları belirleyip çözümünü yazınız. (sorun çözme)

Uygulamaya Yönelik Soru

- Metnin ana fikrini ve yardımcı fikirlerini yazınız. (genel sonuç çıkarma)

2.2.2.2 YENİ ÇANTALAR DA ESKİR

Babama yeni bir okul çantası aldırıncaya kadar akla kararı seçtim. Sonunda yalvara yakara kabul ettirdim. Aslına bakacak olursanız, eski çantamın da kötü yanı yoktu. Sapaşğlam duruyordu.

Zaten babam da bu yüzden yeni bir çanta almaya yanaşmıyordu. Ama benim gözüm, yeni çıkan üzeri süslü çantalardaydı.

Okul çantası satan dükkânları teker teker dolaştık. Kiminin sapını babam beğenmiyor, kiminin resimlerinde de ben hoşlanmıyordum. Nihayet, üzerinde trafik kurallarını gösteren resimler bulunan bir çantayı beğendim. Gerektiği zaman, yedek bir kayışla sırtta taşınabiliyordu.

O akşam, yeni çantamı yatağımın yanı başına koyup öyle uyudum. Sevincimden göklere uçuyordum. Sabah olunca, sokak sokak dolaşip yeni çantamı herkese gösterdim. Çantası olmayan çocuklar, imrenerek bakıyorlardı. Onların benim çantamla ilgilenmeleri bana garip bir zevk veriyordu.

Okulların açılmasına bir hafta kalan annem, benim eski çantayı komşumuzun oğluna verdi. O kadar sevinmişti ki belki yüz kere teşekkür etti.

Kendimi bildim bileli, o çocuğun yeni bir eşyası olduğunu hatırlamıyorum.

Okuldaki ilk günlerim çok havalı geçti. Yeni ve süslü çantamın verdiği gururla, diğer çocukların arasında çalım satarak dolaşıyordum. Çantam eskiyecek ve üzerindeki resimler silinecek diye ödüm patlıyordu. Sıra arkadaşlarıma bile el sürdürmüyordum.

Kış mevsimi gelince her şey değişti. Okulun üst tarafındaki Şadırvan Yokuşu, sanki bir kayak merkezi haline gelmişti. Çocukların kimisi ayak burumlarına geçirilen özel demirlerle, kimisi marangoza yaptırdıkları kızak tahtalarıyla kayıyordu. Kimisi de benim gibi, önce kıyamayıp sonra yıpranan okul çantalarıyla, yokuş aşağı, karların üzerine yuvarlanıp duruyorlardı. Babama yalvara yakara aldırduğım o güzelim çanta, gerçek anlamda bir paçavraya dönmüştü. Tutulacak sapı bile kalmamıştı. Hele üzerindeki trafik resimlerinde eser yoktu. Halbuki komşumuzun oğlu, annemin verdiği o eski çantayı, sanki kutsal bir emanet taşır gibi kucağından indirmiyordu. Okullar açıldığında nasılsa, şimdi de öyleydi. Neredeyse hiç yıpranmamıştı. Çantanın bu halini babam görmesin diye köşe bucak çantayı saklamaya çalışıyordum.

Zaten ben komşunun oğlunu Şadırvan Yokuşunda, çantalı veya çantasız, kızak kayarken hiç görmedim. Uysal bir çocuk olduğu için, yolda herhangi bir yere takılıp kalmazdı. Okuldan çıkar çıkmaz, evin yolunu tutardı. Aklımız sıra onunla alay ederdik. Kafası almadığı için, gece gündüz ders çalıştığını söylerdik. Hatta bazı arkadaşlarımız onun arkasından:

- Seyfettin!... Resimlerin altındaki yazıları da ezberlemeyi unutma, diye bağırıp kahkahalarla gülerlerdi.

Nihayet yarıyıl tatili geldi. Karneleri aldık. Mutluluktan uçuyordum. Çünkü on beş gün boyunca sabahları erken kalkmayacaktım. Kahvaltıyı yapar yapmaz de ver elini Şadırvan Yokuşu. Akşama kadar kızak kayacaktım. Matematik ve yabancı dil derslerinden aldığım kırık notları düşünmüyordum bile.

- Gel benimle, diyerek elimden tutup, içeri soktu. Televizyonun üzerinde bir karne gördüm. Yerde, halının üzerinde de başka bir karne gördüm. Yerde, halının üzerinde de benim eski çanta, yani annemin komşunun oğluna verdiği çanta vardı. Babamın neler söyleyeceğini tahmin etmişim.

- Beni iyi dinle oğlum, dedi. Şu çantaya bak. Seyfettin'in eşyaları yeni değil diye ona üzülürsün ama bir de karnesine bak.

Televizyonun üzerindeki karneyi alıp bana uzattı. Seyfettin'in karnesi gerçekten çok güzeldi. Yanında teşekkür belgesi de vardı.

- Şimdi ona değil, kendine üzülmelisin, diye devam etti babam. Her yılın başında, süslü bir çanta aldrıp çalım satmak marifet değil. Asıl marifet, imkansızlıklara rağmen böyle bir karne getirmektir diyerek, yeniden Seyfettin'in karnesini gösterdi.

Çok utanmışım. Babama verecek hiçbir cevabım yoktu. Yerden göğe kadar haklıydı. Ne babamın yeni aldığı çantayı koruyabilmişim ne de güzel bir karne götürebilmişim.

Ne yalan söyleyeyim, bu olaydan sonra Seyfettin'i kıskanmaya başladım. Ama bu kıskançlık boşa gitmedi. İkinci dönem bana bir gayret geldi ve sınıfı doğrudan geçtim.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Soru

- Havaların soğumasıyla çevrenizde oluşan değişiklikleri yazınız.
(anımsama)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular

- Hikaye haritasını tamamlayınız. (özetleme)
- Hikaye kahramanı ile Seyfettin'in benzer ve farklı yönlerini karşılaştırarak yazınız. (karşılaştırma)

2.2.2.3 BALON

Küçük çocuk, baloncuyu büyülemiş gibi takip ederken şaşkınlığını gizleyemiyordu. Onu hayrete düşüren şey, “Bizim eve bile sığmaz” dediği o güzelim balonların, adamı nasıl havaya kaldırmadığı idi. Baloncu, dinlenmek için durakladığında o da duruyor ve sonra yine takibe koyuluyordu. Bir ara adamın kendisine baktığını fark ederek ona doğru yaklaştı ve bütün cesaretini toplayarak:

- Baloncu amca, dedi. Biliyor musun, benim hiç balonum olmadı.

Adam çocuğa şöyle bir süzdükten sonra:

- Paran var mı, diye sordu. Sen onu söyle.
- Bayramda vardı, diye atıldı çocuk. Önümüzdeki bayram yine olacak.
- Öyleyse bayramda gel, dedi adam. Acelem yok, ben beklerim.

Çocuk sessizce geri döndü. O ana kadar balonlardan ayıramadığı gözlerini dolu dolu olmuş, yürümeye bile mecali kalmamıştı. Birkaç adım attıktan sonra elinde olmadan tekrar onlara baktığında, gördüklerine inanmadı. Her nasılsa balonlar, adamın elinden kurtulmuş ve yol kenarındaki büyük bir akasya ağacının dallarına takılmıştı.

Çocuk, olup bitenleri büyük bir merakla takip ederken, baloncu ona doğru dönerek:

- Küçük! diye seslendi. Balonları ağaçtan kurtarırsan birini sana veririm.

Yapılan teklif, yavrucağın aklını başından almıştı. Koşarak ağacın altına doğru yöneldi ve ayakbaılarını aceleyle fırlatıp tırmanmaya başladı. Hedefine adım adım yaklaşırken duyduğu heyecan, bacaklarını kanatan akasya dikenlerinin acısını hissediyordu. Sincap çevikliğiyle balonlara ulaştığında bir müddet onları seyretti ve dallara dolanan ipi çözerek baloncuya sarkıttı. Ancak balonlardan biri iyi sıkıştığından diğerlerinden ayrılmış ve ağaçta kalmıştı. Çocuk onu kurtarmaya kalksa, dikenlerden patlayacağını çok iyi biliyordu. İster istemez balonu yerinde bırakıp aşağıya indi ve adama dönerek;

- Birini bana verecektiniz, dedi. Hangisi o?

Adam, elinin tersiyle burnunu sildikten sonra:

- Seninki ağaçta kaldı evlat, dedi. Çıkıp alabilirsin.

Çocuk bu sefer ayakta bile duramadı, kaldırım kenarına oturup baloncunun uzaklaşmasını bekledi. Sonra dallar arasında parlayan balona uzun uzun bakarak:

- Olsun diye mırıldandı. Olsun. Ağacın üzerinde de kalsa, bir balonum var ya!

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular

- Baloncu ve çocuğun davranışları arasında sebep-sonuç ilişkileri kurunuz. (sebep-sonuç ilişkisi kurma)
- Hikayeye göre baloncu ve çocuğun kişisel özelliklerini yazınız. (karşılaştırma)

2.2.2.4 MERHABA ASKER

Askeri zaferlerde maddi faktörler kadar manevi kuvvet, moral ve inanç gücü de çok önemlidir. Atatürk, ordumuzu azim ve cesaretle hedefe yönelterek başarı kazanmıştır. Mustafa Kemal bu konuda: “Zafer, zafer benimdir diyebilenin; başarı, başaracağım diye başlayanın ve başardım diyebilenindir.” demiştir. Milli Kurtuluş Mücadelemiz bu anlayışla kazanılmıştır.

Atatürk’ün yakınlarında bulunanlardan biri, Büyük Taarruz öncesi yaşanmış bir hatırayı şöyle anlatır:

1920 yılında Atatürk’ün Afyon’a geleceği haberi alındı. Kendisini istasyonda karşılamak üzere bir askeri birlik hazırlandı. Bu askerlerin silahları çeşit çeşit, silah kayışları ise urgandandı. Atatürk’ün askerinin bu halini görünce ümitsizliğe düşeceğinden canları sıkılıyordu. Nihayet Atatürk’ü getiren tren Afyon Garına geldi. Atatürk emin adımlarla askerlerin önüne gelerek durdu. Atatürk askerlerin elbiselerine, üstlerine başlarına değil; onların parlayan gözlerine gözünü dikmişti. Askerin ruhunda saklı olan cevhere hitap ederek.

- Merhaba asker, diyerek yüksek ve sert bir sesle onların hatırlarını sormuştu. O an sanki bir yıldırım çakmıştı. Bu canlı sesi duyan o yorgun ve bitkin asker, birden bire bu sesle uyandı. Askerler de canlı bir sesle.

- Sağol paşam! dDiye o kadar da kuvvetli bağırdılar ki yarın doğacak zaferi müjdelediler. Atatürk’ün bu “Merhaba asker” sözü Afyonluların Milli Mücadeleye imanlarının bir parolası oldu.

Türk askeri, içinden doğduğu Türk Milletinin temsilcisiydi. Atatürk, bağımsızlığımızı gerçekleştirmek için elimizdeki tüm maddi imkânları kullanıp ordumuzu kumanda ediyordu. Bunun yanında Türk askerinin moral gücünü ve azmini de harekete geçiriyordu.

Atatürk, askeri zaferleri amaç değil araç olarak görmüştür. “Hiçbir zafer gaye değildir. Her büyük zaferin kazanılmasından sonra yeni bir dünya doğmalıdır, doğar. Yoksa başlı başına zafer, boşa gitmiş bir gayret olur.” sözü ile bunu çok güzel ifade etmiştir.

Atatürk bir yandan Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasına çalışıyordu. Diğer yandan da eğitim ve iktisat alanında yaptığı yeniliklerle toplum hayatımızı yeni baştan düzenlemeye uğraşıyordu. O, “Askeri zaferler, tek başına milli kurtuluşu sağlamaya yetmeyecektir.” düşüncesindeydi. Bunun için Atatürk, “memleketimizi, toplumumuzu gerçek hedefe, mutluluğa erdirmek için iki orduya ihtiyaç vardır. Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, diğeri milletin geleceğini yoğuran kültür ordusu. Bu iki ordu da yüce ve saygı değerdir. Bir millet kültür ordusuna sahip olmadıkça, savaş meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin sürekli sonuçlar vermesi, sizin ordularınızın zaferi için sadece zemin hazırladı. Gerçek zaferi siz kazanacaksınız.” diyerek kültür ordusuna verdiği değeri vurgular.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular

- Aşağıdaki kelimelerin size çağrıştırdıklarını yazınız. (anımsama)
- Yukarıdaki paragrafa göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel amaç ve görevlerini yıldızın kollarına yazınız. (sıralama)
- Vatandaşlık görevlerimizin neler olduğunu arkadaşlarınızla konuşarak yıldızın içine yazınız. (açıklama)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular

- Hikaye haritasını tamamlayınız. (özetleme)
- Barışın yararları ve savaşın zararları ile ilgili çıkarımlarınızı yazınız. (sonuç çıkarma)

Uygulamaya Yönelik Soru

- Metnin fotoğrafları ile ilgili düşüncelerinizi aşağıdaki noktalı yerlere yazınız. (görsel okuma ve değerlendirme)

2.2.2.5 ATATÜRK'ÜN ÇALIŞMALARI

Atatürk, Türk ulusu için en iyi yönetim şeklinin cumhuriyet olduğuna inandı ve bu konudaki kararları. Kurtuluş Savaşı sırasında ve sonrasında uyguladı. Ulus egemenliğine dayanan yeni Türk devletini kurma çalışmalarına başladı. TBMM'nin açılmasına ve yeni bir hükümetin kurulmasına önder oldu. En iyi yönetim şekli olması sebebiyle cumhuriyetin ilan edilmesini sağladı.

Atatürk, cumhurbaşkanı olarak kurduğu cumhuriyeti her alanda yüceltmeyi bildi. “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesi ile bölge ve dünya barışına katkıda bulundu. O; büyük bir asker üstün nitelikli bir devlet ve siyaset adamıydı.

Bugün Türkiye’de sahip olduğumuz ne varsa onun kabiliyetinin, yılmak bilmeyen çalışmasının ürünüdür. Birçok eser, onun gece gündüz ara vermeden kazandığı askeri, siyasi, toplumsal, kültürel zaferlerin hepsi birden Atatürk adını ebedileştirmiştir.

“İş ve eser, sahibinin karakterini ve gücünü gösteren bir aynadır.” sözü boş yere söylenmemiştir.

Mustafa Kemal, okumayı, araştırmayı, incelemeyi çok severdi. Kültürlü ve aydın bir kişiydi. Hayatta gerçek yol göstericinin bilim olduğuna inandı. Toplumsal konulara ilgi duydu. Devlet ve toplum hayatıyla ilgili konulardaki görüşlerini, hep bu bilimsellik temeline oturttu. O, bize ışık oldu, yol gösterdi.

Bu yolda Atatürk'ün düşünce hayatını oluşturan temel ilkelerden bir akılcılık ve bilimselliktir. Bu ilke, kişisel toplumsal ve toplumlar arası problemlerimizi aklımızdan ve bilimsel bulgulardan yararlanarak çözebileceğimizi vurgulamaktadır.

Bir diğer temel ilke dayanışma ve barışçılıktır. Böylece güç sağlanmış olacak, güç de güvencelerden birini oluşturacaktır. Barış ise mutlu yaşamak, gelişmek ve üretmek için ilk şarttır.

Atatürk'ün fikir yaşamını oluşturan üçüncü bir temel ilke ise, insan sevgisi ve evrenselliktir. Bu ilkeler doğrultusunda ulusun yanı sıra bütün insanlığı da kucaklayarak yurtta ve dünyada barışın sevgi ve saygıyla oluşabileceğine inanıp Türk ulusuna da bu düşünceyi aşılamıştır.

Bu ilkeler uğruna, çalışma saati diye bir şey tanımamış, yapacağı işi bitirinceye kadar dinlenmeden, yemeden, uyumadan yirmi dört saat çalışmıştır. Çok sevdiği milletine hizmet etmekten büyük bir zevk duymuştur.

Atatürk insan emeğinin üstünlüğünü kabul eder, sadece kişisel değil ulusal açıdan da bencil olmamayı öğütlerdi. Bu konuda: “Elbette kendimiz için gerekli şeyleri düşüneceğiz, gerekeni yapacağız. Fakat bundan sonra bütün dünya ile ilgileneceğiz. Unutmamak gerekir ki dünya milletlerinin mutluluğuna çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve mutluluğunu sağlamaya çalışmak demektir.” demişti.

Atatürk'ün tüm bu düşüncelerinin gerçekleşmesi “Yurtta barış, dünyada barış” özleminin gerçekleşmesine bağlı olmuştur.

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Atatürk'ün fikir ve siyasi hayatıyla ilgili bölümleri yazınız. (gruplara ayırma)

Uygulamaya Yönelik Sorular

- Atatürk'ün “Yurtta barış, dünyada barış.” sözünün, dünya barışı için her zaman gerekli olduğunu destekleyen güncel örnekler vererek aşağıdaki boşluklara yazınız. (açıklama)
- Atatürk'ün karşılaştığı bir güçlüğü nasıl çözüm bulduğunu aşağıdaki boşluğa yazınız. (inceleme)

2.2.2.6 KADININ SEÇME VE SEÇİLME HAKKI

Atatürk 1934 yılının Kasım ayının başında Ankara Kız Lisesine gitti. Sınıflardan birine girdi ve öğrencilere sorular sordu. Bir ara Müjgan adlı bir öğrenci ayağa kalktı.

- Paşam dedi. Kadınların niçin seçim hakkı yok? Niçin milletvekili olamıyorlar?

Atatürk:

- Vatandaşın başlıca hakkı ve ödevi nedir? diye sordu.

Öğrenci:

- En büyük hak seçim, en büyük ödev askerliktir.

Atatürk:

- Peki size seçim hakkını verelim, ama askerlik de yapacaksınız.

Genç öğrenci hemen yanıt verdi:

- Eğer beklenen bu ise biraz geç kalmış olmuyor musunuz? Ulus meydanındaki anıtta mermi taşıyan kadın, benim anamdır.

Atatürk genç öğrencinin verdiği bu yanıt karşısında çok duygulanmıştı. O güne kadar yapmış olduğu çalışmalara hız vererek, bu kanunun bir an önce çıkması için gerekli tüm önlemleri aldı 5 Kasım 1934'te seçme ve seçilme hakkı kadınlara tanındı.

Cumhuriyetin kurucusu Ulu Önder Atatürk, büyük küçük, yaşlı genç, kadın erkek tüm ulus için özverili birçok çalışma yapmıştır. Ona göre Türk ulusu, çağdaş bir toplum düzeyine gelmek için gerekli tüm özellikleri taşımaktadır. Çağdaşlaşmak için zekaya, yüksek karaktere, birlik ve beraberlik gücüne sahiptir. Atatürk'ün çağdaşlaşma anlayışı toplumu oluşturan bireylerin bu özelliklerine dayanarak aklın ve bilimin öncülüğünde yaşama geçirilmiştir. Böylece sürekli olarak gelişebilmemiz, çağdaşlaşabilmemiz için de Atatürk İlkelerine sahip çıkmalıyız ve devamlılığını sağlamalıyız.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular

- Aşağıdaki kelimelerin anlamlarını yazınız. (tanımlama)
- Atatürk'ün ilkelerini çiçeğin yapraklarına yazınız. (sıralama)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular

- Atatürk'ün kadınlar için sağladığı siyasal ve sosyal hakları yazınız.
(gruplara ayırma)

2.2.2.7 YEŞİLLE MAVİNİN ÖLÜMÜ

Babam bir akşam sevinçle geldi. “Size bir sürprizim var, hafta sonu tatile gideceğiz.” dedi. Babamın müjdesi beni sevindirmişti. Ama aynı zamanda aklıma tatsız geçen bir yaz tatili anımı da getirmişti. Bu anımı sizinle paylaşmak istiyorum:

Çok heyecanlıydık. Hepimizde bir tatil özlemi. Kıpır kıpır içimiz...

Yine aynı sahil köyüne gitmeye karar verdik. Babamın, annemin dostları vardı orada. Biz çocukların arkadaşları. Hepimizin ortak sevgilisi ise ormanlar, kuşlar ve deniz....

Havalar birden ısınmıştı. Okul boyunca süren sınavların ağırlığı üstümde. Sessiz sakin deniz kıyılarında dinlenmek istiyordum. Ne çok özlemiştim maviyle yeşili. Onca sınavın hiçbirinde sormadılar ama hissediyordum ki; tatilin rengi yeşille maviden başkası olamaz. Bunlar da gideceğimiz yerlerde vardı. Orada bu iki renge batıp çıkacaktım. Düşlerime bile maviler, yeşiller bulaşacaktı.

Heyecanlıydım. Gideceğim sahil köyünü düşünüyordum. Biliyorum aynı pansiyonda kalacaktık. Tepede, çamların içindeki şirin pansiyonumuzun görür gibiydim. Yıldızlara bakarken cırcır böceklerinin sesleriyle uyanacağım. Kuşlar her sabah şarkıları ile “Günaydın” diyecekti bana. Sabah kahvaltımı ayaklarımın altındaki masmavi Marmara'ya bakarak yapacaktım. Denizin öbür ucundaki İstanbul gün boyu göz kırıp gülümseyecekti bana.

Sahil köyüne girdiğimizde hiçbirimiz bulamadık orasını.

- Ne kadar bina yapılmış, demişti babam. Ne kadar büyümüş, Şirin bir köy değil artık burası büyük kentlere benzemiş.

- Biz kentlerden kaçıyoruz, dedi ablam. Büyük kentlere benzemişse niçin geldik buraya?

Annem konuşmadı. Yol yorgunluğu mu?

Babam arabamızı eski pansiyona doğru sürdü. Birkaç tur attık oralarda. Bulamadık. En son annem konuştu.:

- Yıkılmışlar o şirin evimizi, dedi. Baksanıza! Yerinde kocaman apartmanlar yükselmiş.

Hepimiz o yana baktık. Annemin söylediği doğrudu. Evimiz dediği o güzel pansiyonumuz yoktu artık. Çevresindeki çamlar da kalmamıştı. Belli ki gecenin cırcır böcekleri, sabahın şen kuşları da tükenmişti.

- Ne çabuk diyor annem. Yerden mantar bitmiş gibi. Ne çabuk...

Sözlerinin sonunu getiremedi. Annemin gözleri dolu dolu. Dokunsalar ağlayacaktı...

- Boş ver, dedi babam. Senin pansiyonun değil ya. Başka yerde kalırız bizde, Babam aldırılmaz gözüküyordu. Onun duygusuz olduğuna inanmıyordum. Sanırım bizlerin üzüntüsünü dağıtmaya çalışıyordu.

İçime korkular doluyordu. "Bir kez olsun denize girmeden yeniden geldiğimiz yere mi dönecektik" diye düşündüm.

Başka pansiyonlara baktık. Çamlarla, çınarlarla kucaklaşan o tek katlı evler yoktu artık. Sekiz, on katlı yapılar birbirleriyle yarışıp gidiyordu.

En sonunda beş katlı bir binanın küçük bir dairesine pansiyon diye yerleştik.

Pencereden, balkondan dışarı baktık.

- Hani dedi ablam, denizimiz nerede?

- Ya kuş sesleri, dedim. Ya çam kokuları!...

Başımı kaldırıp bakmıştım. Önümüzdeki dev binalar bir avuç gökyüzü bırakmamıştı bizlere

Ertesi gün erken kalktım. Ne de olsa iki yıllık deniz özlemim vardı içimde. Hala tenimde taşıdığım büyük kentlerin sıcaklığını hemen serin sulara bırakmak istiyordum. İki yıl önceki pansiyon hatırlanır da o günlerin arkadaşları hatırlanmaz mı? Buranın yerlisi olan arkadaşım Selçuk'u bulmadan denize gitmek istemiyordum. Heyecanlanıyordum. Mayomu giyip havlumu omzuma attıktan sonra onların evine doğru yürüyordum. Selçukların evini bulmakta zorlanmıştım. Bu binalar eski binalar değildi artık. Sokaklar caddeler tümünden değişmişti.

Epeyce sorup sorduğuktan sonra evlerini buldum. Onların evleri de yıkılıp apartman olmuştu.

Selçuk'la kucaklaştık. Büyümüştü. "Burada her şey çok hızlı değişmiş gibi", dedim. Ankara'dan onun için almış olduğum hediyemi verdim. Sevinmişti.

Birlikte denize doğru yürüdük. Selçuk, benim gibi altıncı sınıfa başlayacaktı bu yıl. Geleceğe dönük hayallerini hızlı hızlı anlatıyordu. Birbirimize yeniden ısınıyorduk. Geçmiş ve bugünü birlikte yaşar gibi olmuştuk.

Selçuk'la deniz kenarına indik. Boğucu bir sıcak vardı. Kıyıları kalabalıktı. Şezlonglara uzanmış kadınlar, çocuklar gülüyordu. Çoğu denize girmek yerine güneşlenmeyi seçmiş gibiydi.

Kumların üstüne havlumu sermek için temiz bir yer aramıştım.

Selçuk soyunup kendini sulara atmıştı bile.

- Haydi, diye bağıırıyordu bana. Sende çıkarsana üstündekileri!

İtiraz ediyordum. Yavaş yavaş soyunurken denize bakıyordum. Sular da kıyılar kadar kirlenmişti. Rüzgar pis bir kokuyu yüzeme doğru üflüyordu. Tiksiniyordum. İçimdeki deniz özleminin bu olmadığını biliyordum. Maviliğini yitirmiş kirli denize baka baka soyunmuştum.

- Çabuk olsana! niçin atlamıyorsun!

Yine Selçuk'un sesi. Suyun içinden el edip çağırıyordu beni.

Tiksindiğim sulara atlayamıyordum. Yeniden giyinmişim. Burada tatilin rengi yeşille mavi değildi artık. İçimdeki bu renklerin hızla kirlendiğini hissetmişim.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Soru

- Aşağıdaki kelimelerin de içinde olduğu, bildiğiniz tekerlemeleri yazınız. (anımsama)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular

- Çevre kirliliğinin nedenlerini ve sonuçlarını yazınız. (gruplara ayırma ve sebep-sonuç ilişkisi kurma)
- Hikaye haritasını tamamlayınız. (özetleme)
- Temiz ve kirli çevreyi karşılaştırınız. (karşılaştırma)

Uygulamaya Yönelik Soru

- Yazarın yerinde siz olsaydınız hikayeyi nasıl sonuçlandırırdınız?
(üretme)

2.2.2.8 KALBİMİZİN SESİ

Çok korktuğumuz, heyecanlandığımız veya koştuğumuz zaman göğsümüzde “küt küt” diye hızla çarpan bir ses duyarız. Bu ses, kalbimizin sesidir. Bizim için gece gündüz demeden çalışan kalbimizin sesi. O, biz uyurken uyumaz, dinlenirken dinlenmez. Biz bazen işlerimizi aksatabiliriz veya erteleyebiliriz, fakat o işini asla aksatmaz. Saat gibi tıkır tıkır çalışır. Yalnız bir farkla saat geri kalabilir, hatta durabilir; o ise asla geri kalmaz ve durmaz. Ta ki ölünceye kadar. Peki, bize sürekli hayat pompalamakla görevlendirilen bu organımızı ne kadar tanıyoruz? Kalbimiz nasıl çalışıyor?

Kalbimiz, göğüs boşluğunda, iki akciğer arasında ve göğüs kemiğinin hemen altında bulunur. Büyüklüğü yaklaşık bir yumruk kadardır. Ağırlığı yine yaklaşık olarak erkeklerde 300 gr. Bayanlarda ise 250 gramdır. Kalbimizin asıl görevi, kanın damarlar içerisinde hiç durmadan dolaştırılmasını sağlamaktır.

Kalp vücudumuzdaki bir ömür boyu bize hizmet eden fedakar organlarımızdandır. Mükemmel bir motor gibi çalışır. O gündüz dakikada yaklaşık 70 defa atarken, gece uyurken dakikada yaklaşık 55 defa atar. Bu da ömür de yaklaşık 2.500.000.000 (2,5 milyar) defa eder.

Kalbimiz, yediğimiz besinler en uygun şekilde vücut hareketlerimize dağıtır. Aynı zamanda akciğerlerimizden gelen oksijeni de hücrelerimize gönderir. Böylece vücut fonksiyonlarımız için gerekli enerjinin üretilmesini sağlar. Bu enerji sayesinde konuşabilir, oyun oynayabilir ya da yüzebiliriz.

Kalbimiz, çok uzun bir kanal sistemine kan gönderir ki bu sistemi oluşturan damarlar uç uca eklendiğinde uzunluğu ortalama 268.000 kilometreyi bulur. Dünyanın çevresinin yaklaşık 40.000 kilometredir. Bir insandaki damarları uç uca eklediğimizde dünyanın etrafını altı yedi defa sarabilir. Kalp, kanı öyle güçlü pompalar ki çıkan kan, bütün damarları dolaşır. Sonra kalbe geri döner.

Kanın bütün bu yolculuğu, on üç dakika gibi kısa bir sürede gerçekleşir. Kan küçük bir zaman diliminde ortalama 268.000 bin kilometre yol almaktadır. Bütün bunlardan kalbimizin yaratılışındaki mükemmelliği daha iyi anlayabiliriz.

Kalbimizin, normal çalışma temposuyla günde yaklaşık 1.00.000 defa atar. Buna göre, kalbimiz dakikada beş litre, saatte 300 litre kan pompalayabilir. Bu da günde yaklaşık yedi ton kan eder. Bu da kalbin yılda 2.600 ton kan pompalaması demektir. Koşma, heyecan gibi değişik etkenlerle çalışması hızlanırsa dakikada 25 litreye yakın kan pompalayabilir. Kalp, başlı başına bir mucize olan bu çalışmasıyla insan anlayışının sınırlarını zorlamaktadır.

Vücudumuza dikkatlice bir bakalım. Diğer organlarımız gibi kalbimizin de olması gereken en uygun yere, en uygun şekilde yerleştirildiğini görürüz. Kalp, yerleştirildiği yer bakımından yaralanmalar ve dış etkenlerden çok güzel bir şekilde korunmaktadır.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular

- Aşağıdaki kelimelerin çağrışımlarını verilen boşluklara yazınız.(anımsama)
- Aşağıdaki deyimlerle deyimlerin anlamlarını eşleştiriniz. (eşleştirme)
- Kalbinizin sizden istediklerini yazınız. (sıralama)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Kalp sağlığımızı olumsuz yönde etkileyen nedenleri yazınız.
(nedenlerini bulma)

2.2.2.9 MUCİT ÇOCUK

İlker, yıldızlara ve uzaya meraklıydı. Babasından bir teleskop almasını istedi. Ne var ki istediği teleskopun fiyatı 400 YTL kadardı. Babası da kısıtlı aile bütçelerinden teleskopa ayıracak paralarının olmadığını söyledi.

Bununla birlikte oğlunu tam olarak reddedemeyen babası, ona bir teleskop yapmasını teklif etti. İlker önce güldü; babasının alay ettiğini düşündü. Ama babası son derece ciddi idi. İlker:

- İyi ama nasıl?

Babası:

- Sence nasıl olabilir?

İlker:

- İnternete bakabiliriz dedi.

İlker, İnternette farklı adreslerden teleskopla ilgili bilgiler araştırmaya başladı. İnternette “teleskop” yazınca bir site geldi. Fakat bir teleskopun nasıl yapılacağına ilişkin bir plan gelmedi, İngilizce sözlüğe bakarak teleskopun İngilizce karşılığını internette yazdı. Bunun sonucunda yüzlerce İngilizce site geldi. İlker’in İngilizce bilgisi bu siteleri anlamaya yeterli değildi. Umutsuzluğa düşerek internette bir sonuca ulaşamayacağını anladı. Babasına teleskopla ilgili bilgiyi başka nereden bulabileceğini sordu. Babası. “Üniversiteden bulabilirsin. Bir de onu dene önerisinde bulundu.

İlker, okul çıkışı yakınlarındaki bir üniversitenin Uzay Bilimleri Bölümünün yolunu tuttu. Sorarak bir asistanın odasını buldu. Asistana, bir teleskop yapmaya ilişkin projesini anlattı. Asistan önce şaşırıp ve gülümsedi. Sonra diğer asistan arkadaşlarını da odaya davet ederek İlker’i tanıştırdı. Yarım saat kadar sohbet ettiler. Daha sonra asistan, İlker’e birkaç değişik kitaptan teleskop planları ve resimleri gösterdi. Teleskopların çalışma prensiplerine ve mercek yapılarına ilişkin bilgilerin kopyalarını verdi.

İlker, aldığı planları büyük bir merakla inceledi. Daha sonra kendisine malzeme listesi hazırlamaya karar verdi. Ancak elindeki planların teleskop malzemeleri, hep büyük boyutlu idi. Önce bunların küçük ölçülerini hesaplaması gerekiyordu. Öğretmeniyle birlikte çalışarak ölçülerin %30 daha küçük bir modeldeki karşılıklarını buldular.

İlker’in teleskop yapmakla ilgili umutları giderek artıyordu. Artık iş, mercekleri ve aynaları bulmaya gelmişti. Heyecanla çocukluğundan beri gözlüklerini aldığı Gözlükçü Yusuf ağabeye gitti. Ona projesini anlattı. Gözlükçü ağabeyi, İlker’in inanç dolu bakışlarını görünce çok etkilendi. Fakat gözlük camlarının teleskopa uygun olup olmayacağından emin değildi. Gözlükçü ile İlker, uzun uzun gözlük camlarının teleskopa uygun olup olmayacağını tartıştılar. Sonunda Yusuf ağabeyi, ona şirket merkezi uzmanlarından da destek alarak İlker’in ihtiyaç duyduğu mercekleri buldu. Üstelik, İlker’in bu projesine destek olmak amacıyla tüm mercekleri de ücretsiz verdi.

İlker, sonuca çok yaklaştığını düşünmeye başlamıştı. Bundan sonra merceklerin oturacağı teleskop borularını bulmak gerekiyordu. İlk önce soba borusu satan bir dükkâna gitti. Fakat buradaki boruların hiçbirinin çapı istenilen boyutta değildi. Dükkan sahibi, büyük bir nalbura gidip su borusu bakmasını tavsiye etti. Nalburdan ihtiyaç duyduğu iki boruyu aldıysa da üçüncü boruyu bulamamıştı. Bu boru, beş santim çapında bir boruydu. Eve dönünce aklına annesine iş yerinden hediye edilen takvimin silindirik kutusu geldi. Hemen aramaya başladı, aradığını buldu. Bu, tam istediği çaptaydı.

Çok mutlu idi, içi içine sığmıyordu. Sıra, malzemeleri birleştirmeye gelmişti. Bir cumartesi gününü buna harcadı. Her şey hazır. Sadece teleskopun ayağı eksik kalmıştı. Tek tek tüm komşularına fotoğraf makineleri olup olmadığını sordu. Komşularından birinin video kamera ayağı vardı. Onu on beş günlüğüne ödünç aldı. Artık mutlu sona çok yaklaştı. Saatler geçmek bilmiyordu. Akşamı zor etti. Beklediği an gelmişti. Bütün zorluklara rağmen çok uğraşarak yaptığı teleskopu hazırladı. Artık gökyüzünün pencereleri ona açılacaktı.

İlker, müthiş bir heyecanla geceyi beklemeye başladı. Çatıya çıkacak ve hayranı olduğu yıldızları artık daha yakından görecekti. Ama ne yazık ki sonuç hüsrana oldu. Hiçbir şey görünmüyordu. Pazar günü tüm mekanizmayı babasıyla gözden geçirdi. Ama Pazar gecesi de bir şey görmedi. Pazartesi günü teleskopu alıp üniversitenin Uzay Bilimleri Bölümüne gitti. Asistanlar, İlker’in teleskopunu şaşkınlıkla incelediler. Her şey yerli yerinde, doğru görünüyordu. Yanlış olan baktıkları yerd. Şehrin ışıkları yıldızların net olarak görünmesini engelliyordu. Pazartesi günü Manisa yolu üstündeki Sacuncubeli Tepesi’ne çıktılar. Tüm Samanyolu teleskopun ucundaydı.

İlker, üniversitenin Uzay Bilimleri Bölümüne girdi. Okulu birincilikle bitirdi. Yurt dışından gelen teklifleri geri çevirerek ülkesinde başarılı çalışmalar yaptı.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Soru

- Doğada dikkatinizi neler çekiyor? Sebepleriyle yazınız. (belirleme)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Hikaye haritasını tamamlayınız. (özetleme)

Uygulamaya Yönelik Soru

- Metinden, okuduklarınızdan yaptığınız çıkarımları ve neyin ilginç geldiğini aşağıdaki boşluklara yazınız. (değerlendirme)

2.2.2.10 DÜNYADAN UZAKTA

Eskiden beri evrendeki her şey insanların ilgisini çekmiştir. İnsanoğlu aklıyla evrendeki birçok maddeyi keşfetmiştir. Emek ve sabır gerektiren çalışmaların çoğu zorluklarla ve sürprizlerle doludur. Ancak insanoğlu, karşılaştığı zorlukları aşmak için sürekli arayış içindedir.

İnsanlar eskiden beri uzaya gitmeyi ve bu yolculuğa uygun araçları yapmayı planlamıştır. Bugün artık dünyanın dışına çıkıp tekrar geri dönebiliyoruz. Şüphesiz bu, insan için takdire değer bir başarı. Ancak, bu zorlu yolculukları planlayıp gerçekleştiren insan, aynı zamanda bu yolculukların en zayıf noktası.

Uzayın yer çekimsiz ortamına girdiğinde insanın yaşadığı ilk farklılık, büyük bir hafiflik hissetmesi. Peki, insan, uzay boşluğuna girince sadece hafiflemeyle mi kalıyor? Acaba bu uçsuz bucaksız boşlukta yer çekimli bir dünyası olan insanoğlunu bekleyen başka neler var?

Yer çekimsiz ortamın ilk anları, çoğu zaman astronotlar için eğlenceli geçiyor. Uzay istasyonlarıyla canlı bağlantılar kuruluyor. Havada uçan eşyalarını tutmaya çalışan astronotların neşeli görüntüleri yansıyor yeryüzüne. Ancak zaman ilerledikçe şişen yüzler ve beliren göz halkaları, yaşanacak zorlukların habercisi oluyor.

Yer çekiminin ortadan kalkması, öncelikle vücuttaki sıvıların yer değiştirmesine sebep oluyor. Ve dünyadakinin tam tersine kan, bacaklarda azalıp kafada birikiyor. Kafa bölgesinde fazlalaşan kanın yaptığı basınç, yüzün şişmesine sebep oluyor. Bacaklar ise üzerindeki basınç azaldığı için inceliyor. Kısa sürede ağız, boğaz ve burundaki dokularda şişince, astronotların koku ve tat alma duyuları azalıyor. Tıpkı soğuk algınlığında olduğu gibi yiyip içtiklerinden lezzet alamıyorlar. Zamanla iştahları kesiliyor. Ayrıca ağırlıksız ortamda hareket etmek için fazla enerji harcamıyorlar. Çok daha az acıkıyorlar ve kilo kaybediyorlar. Giderek vücutları tembelleşiyor ve daha çabuk yorulmaya başlıyorlar.

Aynı zamanda vücutlarındaki denge sistemi de bozuluyor. Uzayda denge organını uyuracak yer çekimi kuvveti mevcut değil. Bu yüzden astronotların beyinleri aşağıyı ve yukarıyı ayırt edemiyor. Yeryüzünde böyle bir problemimiz yok. Çünkü denge sistemimizin en önemli organı olan iç kulağımız, sürekli görev başında. İç kulağımızdaki tüycükler, yer çekimi kuvvetinin tesiriyle bükülüyor. Böylece bu tüycükler, beynimize hareketlerimizin yönü ve konumumuz hakkında sürekli bilgi gönderiyor.

Yolculuğun süresi uzadıkça çok az kullanılan kemikler ve kaslar giderek zayıflıyor. Böyle olunca, kemiklerdeki kalsiyum ve kaslardaki potasyum, kana karışmaya başlıyor. Sonra da süzülmeğe üzere böbreklere gidiyor. Orada birikerek böbrek taşlarını oluşturuyor. Yer çekimi kuvvetinin olmaması zamanla astronotların omurgasını bile esneterek boylarının uzamasına sebep oluyor. Astronotlar, eski boylarına ancak dünyaya dönünce kavuşuyorlar.

Astronotlar, uzayda birçok biyolojik değişimin yanında psikolojik bozulmayı da yaşıyorlar. Bütün bunların sebebi, yaşadıkları biyolojik değişiklik, uçsuz bucaksız bir boşlukta ve dünyadan çok uzakta olmak tabii ki... Uyuyabilmek için bile kendilerini bir yere bağlamak zorunda kalıyorlar. Böyle bir ortamda geriye dönememek fikri onları korkutuyor.

Belki de dünyanın ne kadar rahat ve güvenli bir yuva olduğunu en iyi orada anlıyorlar. Dünya'ya dışardan bakarken içinde yaşamının ne büyük bir lütuf olduğunu görebilme şansını yakalıyorlar.

Dünya'nın mükemmel bir gezegen oluşunu o uçsuz bucaksız boşlukta bütün açıklığıyla hissediyorlar.

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Dinlediğiniz metnin ana fikrini ve konusunu yazınız. (açıklama)

Uygulamaya Yönelik Soru

- Yenilikler olmasaydı yaşantımız nasıl olurdu?Yeniliklerin olumlu ve olumsuz yönlerini tartışınız. (varsayımda bulunma ve karşılaştırma)

2.2.2.11 SİZ DE BULUŞ YAPABİLİRSİNİZ

Her buluş düşünmekle başlar Herkesin bir düşüncesi vardır. Bunun anlamı, sizinde bir buluşçu olabileceğinizdir. Her insan biraz buluşçudur gerçekte. Bir buluş yapmanın ilk adımı, bir problem bulmak. Bulaşık makinesinin buluşçusu olan Josephine Cochrane (Josefine Koşran)'ın da bir problemi vardı. BU problem, bulaşıkları elde yıkamanın zaman alması ve bulaşık yıkarken tabak çanağın sürekli kırılmasıydı. Birçok buluşçu yaşamı kolaylaştırmayı düşünürken yeni düşünceler üretir.

1880'li yıllarda ABD'de yaşayan Josepfine, Evinde sık sık misafir ağırlayan bir kadındı. Bulaşıkları kendi yıkamasa da, bu işi daha kısa sürede yapmayı planlar. Bu amaçla tabak çanağı kırmadan yıkayacak bir makine yapmayı düşünür. Bu düşüncesini de yaşama geçirir. Buluş yapmanın ikinci adımı, probleme çözüm yolları bulmaktır.

Bir problem bulmak ve buna çözüm aramak buluş yapmanın en zor yanındır. Kısacası, önemli olan bir düşünce yakalamaktır. Sonra bu düşüncüyü geliştirmek daha kolaydır. Josepfine'de öyle yapar. Bulaşıkları daha hızlı ve kırmadan yıkayacak bir makine tasarlar. İlk olarak tabak çanak ölçüsünü alır. Çünkü bulaşıkların makineye sığması gerekir. Sonra, tabak çanak ve tencerelerin ayrı ayrı içine konabileceği metal sepetler hazırlar. Bu sepetleri altında bir pervane olan bakır bir ısıtıcının içine yerleştirir. Bir motor pervaneyi döndürür. Pervane üzerindeki deliklerden makinenin içine sıcak, sabunlu su fışkırır ve bulaşıkların üzerine yağar. Josepfine'in buluşu başarıya ulaşmıştır.

Josepfine Cochrane'in arkadaşları, bulaşık makinesine "Cochrane bulaşık makinesi" adını koyarlar.

Buluşlar genellikle buluşçuların adlarıyla anılır. Basınç ölçmeye yarayan Toricelli (Toriçelli) barometresi; sıcaklığı ölçen Celsius (Selsius) termometresi; radyasyonu algılayabilen, Geiger (Gıgr) sayacı gibi.... Ayrıca hava gemisi Zeplin, bir telgraf kodu olan Mors alfabesi, madenlerde sıkışan gazların patlamasını engelleyen Davy (Devi) lambası... Hepsi buluşçunun adını taşıyor.

Josepfine'in arkadaşları, bu makineye hayran olup bunu her yerde anlatırlar. Bu buluş o kadar konuşulur ki kısa sürede çeşitli otel ve lokantalardan istekler gelmeye başlar. Josepfine, buluşunun patentini alır ve üretime geçilir. Patanet, buluşçuların haklarını koruyan yasal bir belgedir. Bu belge alındıktan sonra, buluşun kullanım hakkı belirli bir süre için yalnızca buluşçuya aittir. Bu süre içinde buluşçunun izni olmadan buluş kullanılamaz. Buluşun kullanılmasına bağlı olarak buluşçu para da kazanır. Böylece hem zenginleşir hem de ünlenir.

Buluşçular kimlerdir?

Josepfine, 1893 yılında “Dünya Buluşçular Yarışması”nda ortaya çıkardığı buluş makinesiyle birincilik ödülü alır. Josepfine bir buluşçudur hem de büyük bir buluşçu.. Pek çok buluşçudan söz ettik. Peki, ama buluşçu kimdir= Neye benzer? Gözlüklü, dağınık saçlı, beyaz önlüklü biri midir? Birçok kişi buluşçuları ulaşamaz, sıra dışı insanlar olarak düşünür. Oysa tersine sıradan insanlarda olabilirler.

Buluşçular, problemlere çözümler bulurlar. Buldukları çözümlerden kimileri basit, kimileri karmaşıktır. Gerçekte buluşçular yeni düşünceleri olan bir tamirciye benzerler. En önemli özellikleri çevreleri hakkında bitmez tükenmez soruları, merakları ve doğal yaratıcılıklarıdır. Okumayı, gezip görmeyi, dinlemeyi severler. Bu yüzden de bilgi sahibi olurlar. Bilgi düzeyleri yüksek olduğu için yeni düşünce üretebilme ihtimalleri daha yüksektir. Üstelik çözüm bulma konusunda da inatçıdırlar. Düşüncelerini başkalarıyla paylaşırlar. Düşünceleri paylaşmak da buluş yapmanın önemli bir adımıdır. Bu sebeple, bazı buluşların sahibinin kim olduğunu bilemeyiz. Birçok buluş, başka buluşların geliştirilmesi, birbiriyle birleştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

Gerçeği görmek için parçaları birleştirin!

Çevremizde gördüğümüz birbirleriyle ilgisiz gibi görünen nesnelere, bir bütünü oluşturabilirler. Kimi zaman bir rastlantı, farklı bilgi parçalarını birleştirip bütünü görmemize yardımcı olabilir. Önemli olan, varolan şeylerle yeni bileşimler oluşturmaktır. Zaten yaratıcılıkta bu değil mi? Newton (Nivton)’un başına gelenleri düşünün. Öyküyü bilirsiniz. Ağacın altında otururken Newton’un başına bir elma düşer. Başına düşen elmanın onda yarattığı etkiyle düşünmeye başlayan Newton; birden gökyüzündeki ayı fark eder. Elmayı düşüren kuvvetle aynı dünyanın yörüngesinde hareket etmesini sağlayan yasaların aynı olduğunu bulur. Bu buluş, mekanik yasalarının gelişmesini, matematiksel çözümlerinin kurulmasını sağlar. Bundan başka mühendislikle ilgili temel buluşların ortaya çıkmasına öncülük eder.

Kimi zaman yanlış anlamlar bile sizi bir buluşa götürebilir, unutmayın!

Telefonun bir yanlış anlama sonucu ortaya çıktığını biliyor muydunuz? Bell, Almanca yazılan bir röportajı gözden geçirirken, telefonun bildiğimiz işlevini gören bir aygıttan söz edildiğini okur. Bu, ona esin kaynağı olur ve bu aygıtı yapmak için çalışmaya başlar. Daha sonra buluşunun tanıtımı konusunda çalışırken ona edinilen yazıda, gerçekte farklı bir buluştan söz edildiğini anlar. Bell’in Almancası pek parlak değildir. Ancak Almancasının iyi olmaması sebebiyle yazıyı yanlış anlaması, büyük bir buluşla sonuçlanır.

Buluşçular, çılgın bir düşünceden yola çıkarak her düşüncüyü denerler.

Bir devlet başkanı bulunabilecek her şeyin bulunduğunu, geriye başka şeyin kalmadığını söylemiş. Tekerek, takvim, kaldıraç, baskı makineleri, teleskop, hesap makinesi, mikroskop, buharlı gemi, fotoğraf makinesi, çengelli iğne, telefon, ampul, televizyon, bilgisayar, lazer, roket, uydu, tükenmez kalem!... Günümüzde verdiği rahatlığa alıştığımız basit ya da karmaşık daha birçok buluş. Genç buluşçular, naneli dikiş eldivenleri, sırtta masaj yapan sandalyeler, müzikli klozetler yapıyor. Daha başka hangi buluş yapılabilir ki diye düşünüyor insan ve kimsenin cesaret edemediğini cesaretle yapabilen insanlar var. İşte bunlar gerçek buluşçular.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular

- Metinde adı geçen betimleyici ifadeleri yazınız. (seçme ve belirleme)
- Metinde geçen buluş yapan kişilerin hangi özelliklerine sahipsiniz?
(açıklama)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Metnin konusunu ve ana fikrini yazınız. (açıklama)

Uygulamaya Yönelik Soru

- Yirmi yıl sonra teknolojideki gelişmelerin hayatımızı nasıl etkileyebileceğini paragraf oluşturarak yazınız.(varsayımda bulunma)

2.2.2.12 MİMAR SİNAN

Mimar Sinan'ın yaşadığı yıllarda Osmanlılar, dünyanın büyük bir bölümüne egemendi. Sinan, İstanbul'da Bizans mimari eserlerini inceledi. Yavuz Sultan Selim'in doğu, Kanuni Sultan Süleyman'ın batı seferlerine katıldı. Bu sayede, dünyanın ünlü mimari eserlerini yakından görüp inceleme fırsatını buldu. Hiçbir zaman gördüklerini taklit etmedi.

Sinan'ın bilinen 315 eseri vardır. Bunların 73'ü cami, 50'si medrese, 7'si kitaplık, 17'si imaret, 6'sı hastane, 7'si su kemeri, 7'si köprü, 18'i kervansaray, 5'i buğday deposu, 31'i hamam ve 18'i türbedir.

Sinan'ın eserlerinde durmadan kendini aşma, daha iyiye, güzele varma çabası görülür. En büyük amacı, İşte bu yaptığım eser, en iyisi” diyebilmektir. En iyiye, en güzele ulaşmak için hep çalıştı. Bütün eserleri birbirini aşan birer sanat anıdır. Kendi anlatımına göre, sanat yaşamını üç bölüme ayırır. Buna göre; Sinan, Şehzade Camisini çiraklık; Süleymaniye Camisini kalfalık, Selimiye Camisinde ustalık devrinin eserleri olarak nitelendirir.

Sinan'ın saray baş mimari olarak çok fazla görevi vardı. İstanbul'un imarı, caddeleri, kaldırımları, su yolları, kent in alt yapı işleri hep onun göreviydi. Bundan başka evlerin yapımında belli kuralların uygulanması, kale yapılarının denetimi gibi görevleri de vardı.

Sinan, İstanbul'un yollarını yapıyordu. Kanuni, Sinan'ı yanına çağırarak kendisi adına bir cami yaptırmaya karar verdiğini söyledi. Sinan, bunun üzerine Süleymaniye Camisini yaptırmak için iki yıl İstanbul'da yer aradı. Ülkenin her yanına haberciler salınıp en iyi ustalar, işçiler İstanbul'a çağırıldı... Sinan işçileri bile kendisi seçmişti.

Mimar Sinan, muhteşem bir eserin inşaat çalışmalarına başlamıştı. Çalışmalarla kendisi ilgileniyor, en küçük ayrıntıyı bile gözden kaçırmıyordu. Süleymaniye Camisinin şimdi bulunduğu yere temel kazdı. Toprağın kayıp kaymadığını, temel in sağlam olup olmadığını denemek istedi. Sinan, bu amaçla temel in üzerine cam döktürdü ve dört yıl bekledi. Bu arada Sinan'ı çekemeyenler, onu “Dört yıldır yapıya başlayamadı” diye Kanuni'ye şikayet ettiler. Sinan, temel in sağlam olduğunu anladıktan sonra caminin yapımını hızla sürdürmüştü.

Sinan, bir gün inşaat sırasında işçilerin paralarını dağıtıyordu. Bazı işçilere diğerlerine oranla daha fazla ücret ödedi. Bu işçiler arasında hoş karşılanmadı. İşçiler, padişahın huzuruna çıkıp durumu anlattılar. Haksızlığa dayanamayan padişah hemen cami inşaatına giderek Sinan'ı karşısına aldı:

- Koca Sinan, dedi, Duydum ki işçilerin bazılarına çok, bazılarına az para vermişsin. Bu cami benim adımdır. Beni ve Osmanlı'yı anlatır. O sebeptendir ki herkesin hakkı tam ödenecektir.

- Şeref verdiniz, hoş geldiniz padişahım. Biz kimseye hakkından az ya da çok vermeyiz. Kim ne hak ederse onu alır. Gelin padişahım.

Sinan, padişah ile birlikte fazla para alan işçilerin yanına geldi. Padişaha dönerek,

- Padişahım, işçilerin bir dakika içinde kaç kez çekiç vurduğunuz sayınız. Kime ne sebeple para veririz görünüz.

Padişah, Sinan'la birlikte saydı. Sonra az para alanların yanına gitti. Onların da çekiç vuruşlarını saydılar. Fazla para alanların az para alanlara oranla çok daha fazla çekiç vurup taş yonttuğunu gördüler. Padişah bu durum karşısında mahcup olmuştu.

- Ey Sinan, ey mimarbaşı Sinan! Sen en doğrusu, en adaletlisini yapmışsın. Ben de senden bunu beklerdim işte.

Sina mütevazı bir tavırla: “Verdiğiniz değere layık olmaya çalışmak en büyük amalimizdir, padişahım.” dedi.

Yapılan eser ağır fakat mimari yönden mükemmel denilecek bir şekilde ilerliyordu. Sinan, kafasında canlandığı kubbe sistemini ilk kez, bu camide, Süleymaniye 'de denedi. Kubbenin yapımı bittikten sonra ses yansımaları ayarlamak için, geceleri yapıya gelirdi. Kubbenin altında nargile içerdi. Su sesinin duvarlara yansımaları dinleyip caminin iç bölümlerini ona göre yapmıştı.

Süleymaniye Camisinin yapımı tamamlandıktan sonra Sinan, caminin anahtarını Kanuni'ye teslim etti. Sinan'ın eserlerinin bir özelliği de kimin için yapılmışsa o kişiyi çeşitli yönleriyle yansıtmasıdır. Mesela, Kanuni'nin kızı için yaptığı Mihrimah Sultan Camisi ince ve zarif görünümüyle bir kadını yansıtır. Süleymaniye Camisi de Kanuninin görkemini yansıtmayla ün kazanmıştır. Edirne'deki Selimiye Camisi, II. Selim'in şair ruhunu anlatan ince, zarif minareleriyle ünlüdür. Sinan, eserlerinde hiçbir planı ikinci kez kullanmamıştır. Her yeni esere yeni buluşlar eklemiştir.

Sanat anlayışında meydana gelen değişikliklere rağmen onun eserleri, değerini korumaktadır. Kötü doğa koşulları, yağmurlar, rüzgârlar, seller, depremler bu eserlerin güzelliğini, sağlamlığını, inceliğini bozmamıştır. Sinan'ın büyüklüğü, yapılarının ölmezliği buradan gelmektedir. Türkler güzel sanatların mimari, süslemecilik, oymacılık ve yazı (hat) dallarında eşsiz eserler ortaya koymuştur. Bütün dünyanın beğenisini kazanan bu eserler, müzelerimizin en değerli hazineleridir.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Soru

- Metindeki yardımcı fikirleri yazınız. (belirleme)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Hikaye haritasını tamamlayınız. (özetleme)

Uygulamaya Yönelik Soru

- Okuduğunuz metinle ilgili çıkarımlarınızı ilgili boşluğa yazınız.

(değerlendirme)

2.2.2.13 MİNİATÜRK

Tarihi ve tabiat güzellikleri bakımından ülkemizin en güzel yerlerinden biri hiç şüphesiz İstanbul'dur. İstanbul'un bu güzelliklerine şimdi yeni bir güzellik daha eklendi. Miniaturk. Yani Minyatür Türkiye... İstanbul'un tarih boyunca en güzel mesire yerlerinden biri halic kıyısındadır. Buraya kurulan Miniaturk'e artık akın akın ziyaretçiler geliyor.

Şu an Miniaturk'te Anadolu'dan ve dünyadan 105 adet şirin yapı var. Muhteşem Bursa Ulu Camisi'ni yakından rahatlıkla görebiliyorsunuz. Bursa'nın simgeü Yeşil Türbeyi, İstanbul'daki

Süleymaniye Camisini eğilerek inceleyebiliyorsunuz. Ancak helikoptere binerek görebileceğiniz Galata Kulesini'nin pencere süslemelerini fark edebiliyorsunuz.

Nemrut dağı, tüm haşmeti ile parkın ortasına bağdaş kurmuş oturuyor. Sanki yüzyıllar önce üzerinde kurulan medeniyetin kalıntılarını göstermek istiyor sizlere. Öbür tarafa dönüyorsunuz, bu defa Dikilitaş çağırıyor sizi yanına. Yanında yüzyıllardır kader birliği ettiği arkadaşları Yılanlı Taş ile Örne Sütun da var.

Her birini kim yaptırmış, kim İstanbul'a getirmiş öğreniyorsunuz. Neşeyle oradan ayrılırken kulağınızı bir ses okşuyor. "Bana da bak" diyor. "O muhteşem beyazlığıma ve bu beyazlığın üzerinden süzülen kireçli sularıma." Burası da Pamukkale. Muhteşem travertenleri izliyorsunuz. Pamukkale'nin yanında kula gibi görünüşleri ile Peri Bacaları karşılıyor birbirinin başındaki komik şapkaları ile gülümsüyorlar.

Burada sadece yapılar değil küçük olan, ağaçlar da küçük nehirler de, göller de, dağlar da... Nehirler yanı başımızdan su birikintileri gibi akıyor. İstanbul boğazı iki kulaçlık genişlikte. Ağaçlarsa yerden birkaç adım yükseklikte. Bu arada bu minik tabiat ortamında gezen trenleri unutmayalım.

Tarihi binaların arasında günümüze yakın zamanlarda inşa edilen yapılar da dikkatimizi çekiyor. 1973 yılında açılan Boğaz Köprüsünü görüyoruz. Köprü'nün üzerinde ilerlerken aşağıdaki güzelim boğaz yalılarından birkaçını ve Kız Kulesini de seyrediyoruz. İşte şimdi Rumeli Hisarının yanındayız. Bu güzel parkta başka dinlere ait yapılarda var. Güzel Anadolu'muz yüzyıllarca başka dinlere ev sahipliği yapmış.

Topkapı Sarayının avlusundaki Aya İrini, İstanbul'un en büyük kilisesi St. Antoine'ni da hayranlıkla izliyoruz. Trabzon'daki Sümela Manastırını da burada bulmak mümkün.

Minik İstanbul Boğazının kenarında ilerleyen Miniaturk'te saraylarımızın da unutulmadığını görüyoruz. İşte Abdülaziz hanın inşa ettirdiği Çırağan Sarayı önümüzde duruyor. Hemen ilerisinde yine aynı padişahın yaptırdığı Beylerbeyi Sarayı..

Anıtkabir'i görünce Atatürk'ün eserleri geliyor aklımıza...

Miniaturk'te geleneksel ev mimarimizin de örneklerini görmek mümkün. Dünyaca ünlü olan, UNESCO tarafından korumaya alınan Mardin evleri ile tanışıyoruz. Bunlara hemen ilerisinde kıyı boyunca muhteşem Amasya evleri komşuluk ediyor. Az ilerilerinde de turist akımına uğrayan Safranbolu evleri var.

Turumuzun devamında Konya'nın simgeü Yeşil Kubbe ile Mevlana'nın camisi ve tekkesi ile Edirne semalarına uzanan 85 metrelik minareleri ile Selimiye Camisi büyülüyor bizleri. II. Abdülhamit'in yaptırdığı Hicaz demiryolu hattını buluyoruz. Hz. Süleyman'ın inşa ettirdiği Mescid-i Aksa ve Kubbet'ül Sahra'yı görüyoruz.

Bundan sonra artık turumuzun sonuna yaklaşıyoruz. Bu gezi bizde alışık olmadığımız bir tat bırakıyor.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Soru

- "MİNİATÜRK"te adı geçen eserleri sıralayarak yazınız. Miniaturk'te bulunmasını istediğiniz eserleri de aşağıdaki boşluğa yazınız.

(sıralama ve seçme)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular

- Dinlediğiniz metnin konusunu ve yazarın bu metni yazma amacını yazınız. (analiz)

- Okuduğunuz metinden çıkarımlar yapınız. Bu çıkarımları aşağıdaki boşluklara yazınız. (analiz)

2.2.2.14 PANDOMİMA VE BEDEN DİLİ

Sözlerin olmadığı, olayların beden dili yardımıyla anlatıldığı pandomima sanatı, sanatın evrenselliğinin en iyi örneklerinden biridir. Çünkü pandomima sanatçıları tüm insanların ortak dili beden dilini konuşurlar.

Beden dilini konuşup anlayabilmemiz için iki temel ögeye gerek duyarız; jestler ve mimikler, jestler genel olarak kol ve bacak hareketlerimizi; mimiklerse, yüz hareketlerimizi içerir. Günlük yaşantımız sırasında çoğu zaman jest ve mimiklerimizi kullandığımız farkında bile olmayız. Çevremizdeki insanlar bizi bir bütün olarak algırlar. Bizim hakkımızda bazen farkında olmadan fikir edinirler. Örneğin; yediğimiz yemeğin çok güzel olduğunu söylemek istiyorsunuz. Hemen başparmak ile işaret parmağını birleştirip elinizi yukarı aşağı sallamaya başlarsınız.

Pandomima sanatının kökeni yüzyıllar öncesine dayanır. Günümüzde pandomima sanatçıları tiyatrolarda, zaman zaman sokaklarda oyunlarını oynarken görebiliriz. Sanatçılar, geçmişten gelen gelenekle yüzlerini gizlemek için beyaz bir boyayla yüzlerini boyarlar. Böylece sanatçılar, kendi yüz ifadelerini oynadıkları oyuna yansıtmamış olurlar.

Pandomimanın nasıl yapıldığını daha iyi anlamak istiyor musunuz? Bunun için, herhangi bir kavramı, arkadaşlarınıza konuşmadan anlatmayı deneyin. Unutmayın, el, kol ya da diğer beden hareketleriniz de sözleriniz kadar çok şey anlatabilir.

İnsanlar arası, iletişimde söz ve ses dışında, beden dilinin kullanımı da çok önemli. İşte size bir örnek: Okuldan eve gelirken arkadaşlarınızla karşılaştınız. Birbirinize anlatacak o kadar çok şeyiniz vardı ki zamanın nasıl geçtiğini anlamadınız. Bu yüzden eve geç geldiniz. Sizi bekleyen anneniz iki şekilde davranabilir; birincisinde, oldukça sakın bir biçimde kapıyı açar. Bir eliyle koridoru gösterir ve “Nerede kaldın? Merak ettim seni!” der. İkincisindeyse, yine aynı şeyleri söyler ama elleri beline dayalı olarak kapıda beklemektedir. Kaşları çatılmış, gözleri kocaman açılmıştır. Hangi durumda annenizin daha sinirli olduğunu, bilmem sormaya gerek var mı?

Hepimizin, istediğimizi söyleyemediğimiz anlarımız olmuştur. Bazen de söylemek istemediğimiz şeyleri gizlemeye çalışmışızdır. Ama her nasılsa ağızımızdan bir tek sözcük bile çıkmadan karşımızdaki kişi bizi anlamıştır. İşte bizi böyle ele veren şey “beden dilimiz”dir. Çünkü yalnızca ağızımızla değil bedenimizle de konuşuruz aslında.

Küçükken yaramazlık yaptığımızda perdenin, koltuğun, masanın altına saklanmışsınızdır. Kendimizi güvende hissedene kadar orada kalmışsınızdır. Peki, büyüyünce saklanabileceğimiz bir perde ya da koltuk arkası bulabilir miyiz? Elbette hayır! Beden dil uzmanları benzer durumlarda yetişkinlerin kol ve bacaklarının arkasına saklandıklarını söylüyorlar. Nasıl mı? Kollarını öne kenetleyerek ve bacak bacak üstüne atarak Karşımızdaki kişiyle aynı görüşü paylaşmadığımız ya da onunla iletişime geçmeyi istediğimiz zaman kollarımızı ve bacaklarımızı böyle kapatıyormuşuz.

İletişim bir bütündür. Kelimeler, bunların söylenişleri, jest ve mimiklerden birine bakarak karşımızdakinin davranışları hakkında doğru karar veremeyiz. Her bacaklarını birbirine dolayıp gözlerini kaçırma yalan söylüyor veya saklanıyor sayamayız tabi ki...

Pandomima yüzlerce yıllık geçmişle güçlü bir geleneğe sahiptir. Bu kültürel mirasın günümüze uzantısı sessiz sinema dönemi idi. Sessiz sinemada Charlie Chaplin (Çarli çaplin). Ben Turpin gibi sanatçılar hiç söz kullanmadan beden dilleriyle oyunlar sergilemişlerdir. Belki profesyonel pandomima sanatçısı olamayabiliriz. Fakat kendimizi doğru anlatabilmemiz ve yaptıklarımızla söylediklerimizin tutarlı olabilmesi için beden dilimizi etkili kullanmamız gereklidir.

Karşımızdakini daha iyi anlayabilmek için de beden dilini okuyabilmeyi başarmalıyız. Bunları yaparken beden dilinin yanında sözcükler, sesler, kültür, cinsiyet, içinde bulunduğumuz koşullar da önemlidir. Bu gibi etkenlerin varlığına da dikkat etmemiz gerekir.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular

- Sevincinizi ve üzüntünüzü anlatan birer cümle yazınız. (anımsama)
- İnsanlar arasında ne tür iletişimler kurulabilir? Aşağıdaki boşluklara iletişim öğelerini yazınız. (sıralama ve tamamlama)
- Aşağıdaki karikatürlerde verilen yüz ifadelerini karikatürlerin altlarına yazınız. (görsel okuma)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Aşağıdaki örneklerde verilen jest ve mimiklerimizin ne anlama geldiğini yazınız. Siz de farklı örnekler vererek bunların anlamlarını açıklayınız. (açıklama)

2.2.2.15 NASRETTİN HOCANIN GÜNEŞ GÖZLÜĞÜ

Bir bilgedir Nasrettin Hoca, bir filozof ve bir tebessüm... Hatta kimi zaman içten bir kahkaha... Kısaca Anadolu insanının mizah duygusunun beslendi en güçlü kaynak. Sadece Anadolu'nun değil, yüzlerce yıldır tüm bir insanlığın umudunu, sevincini, esprisini temsil eder Nasrettin Hoca...

Nasrettin Hocanın ünü, yaşadığı coğrafyayı aşarak bütün dünyaya yayılmıştır. Hoca'yı evrensel kılan neden, fıkralarında bütün insanlığı konu etmesidir. Bu sebeple 1996 yılı UNESCO tarafından "Nasrettin Hoca Yılı" ilan edilmiştir.

Nasrettin Hocanın fıkralarında olaylar ve insanlar; gülünç, tuhaf ve tutarsız yanlarıyla karşımıza çıkar. Hoca, çeşitli insani özelliklerimizi, zayıf yanlarımızı, gururlarımızı, bir bilim adamı gibi gözler. Bizleri çelişkilerimiz içinde ortaya koyar.

Hoca, hayatı boyunca halkla beraber, hep halkın içinde ve yanında olur. Bu durum çağlar boyu süren bir "hoca sevgisi" doğurmuştur.

Hoca, yalnız yaşadığı çağın değil; tüm çağların umudunu simgeler. O, iyimser fakat haksızlıklar karşısında iğneleyici ve eleştiricidir. Yaşama sevinciyle doludur. Dünyanın tadını çıkarmaktan geri durmaz. Olur olmaz şeye üzülmez. Elindeki ciğeri kapan çaylağa kızacağına "Bu gayretin boşuna yemeğin tarifi bende" diye bağırır.

İçi sevgiyle dolu olan Hoca, yalnız insanlara değil, hayvanlara ve tabiata da sevgi duyar. Hatta eşyalara bile.. Hocanın eşeği de onun ayrılmaz bir parçasıdır, dostudur, arkadaşısıdır, yoldaşısıdır. Bir mizah dehası olan Hoca'nın pek çok fıkrasında eşeği de yer alır.

Şöyle bir söz vardır. “benimle uğraşma, ben adamı eşeğe ters bindiririm” Bu söz genellikle birini korkutmak, herkesin gözünde gülünç duruma düşürebileceğimizi belirtmek ve birine gözdağı vermek için söylenir. Oysa hepimiz çok iyi biliriz ki, Nasrettin Hoca, kitap kapaklarında bile eşeğine hep ters biner. Fıkralarda şöyle söze başlanır: “Bir gün Nasrettin Hoca eşeğine ters binmiş giderken...”

Sanırım pek çoğumuz Nasrettin Hocanın eşeğine ters bindiğini biliriz. Ama hiçbirimizin aklına neden böyle bindiği sorusu gelmemiştir. Kendi kendimize. “Acaba?” sorusunu sormamış, üzerinde durup düşememiştir bile. Bir bilmece kitabımda sizlere “Nasrettin Hocanın eşeğe niçin ters bindiği” sorusunu sormuştum. Cevabında da, “Dikiz aynasından karşıdan gelen arabayı görmek için.”, diye bir espri yapmıştım Bazı okurlarım, bu espriyi çok sevmiş, gittiğim okul söyleyişlerinde de bana yönelmişlerdi. Doğrusunu isterseniz. Nasrettin Hocanın eşeğine neden ters bindiğini ben de hiç düşünmemiştim.

Geçenlerde rastladığım bir yazar arkadaşım, bu onu da bana şunları söyledi. Nasrettin Hoca da bir çiftçiydi. Herkes gibi onun da bir tarlası vardı. Her sabah erkenden kalkıp eşeğine binip tarlasına gidiyordu.

Ama ne var ki henüz güneş gözlüğü, kasket icat edilmemişti. Bunun için gözüne gelen güneşten korunabilmek amacıyla eşeğine ters biniyordu. Tabi akşamüstü güneş batarken de yine aynı nedenle eşeğine ters biniyordu. Yoksa “Komiklik olsun, Nasrettin Hoca eşeğine ters binerdi.” Desinler diye değil. Ama ben yine de pek çoğunuzun, yarın bana şu soruyu yöneteceğinizi biliyorum: “Nasrettin Hocanın tarlasının köyün doğusunda olduğunu nereden biliyorsun? Ya batıdaysa?” Doğrusunu isterseniz çocuklar, bilmiyorum.

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Nasrettin Hoca sizce eşeğe güneşten korunmak için mi ters bindi?
(nedenlerini bulma)

Uygulamaya Yönelik Soru

- Yazarın siz olduğunu düşünerek metne başka bir son yazınız. (üretme ve yaratıcı düşünme)

2.2.2.16 MEVLANA

Onun ismini birçoğumuz duymuşuzdur. Konya denince, aklımıza ilk olarak o ve türbesi gelir. Bir de şekeri... Türbesine gidenimiz olduğu gibi, televizyonlardan, kartpostallardan ve kitaplardan fotoğrafını görememiz olmuştur. Sakın Nasrettin Hocadan bahsettiğimiz sanılmasın. Büyük düşünürlerimizden olan Mevlana Celaleddin-i Rumi'den söz ediyoruz.

Ünü dünyayı tutan bir düşünür... 700 yıldır insan yüreklerinde ve düşüncelerinde yaşayan bir fikir ve gönül adamı... Bugün dünyanın pek çok ülkesinde adına kurulmuş dernekler vardır. Her yıl Konya'da yapılan anma toplantılarına dünyanın her tarafından insanlar gelir.

1207 yılında Horasan'ın Belh şehrinde doğmuş Mevlana. O öteden beri bilginler yetiştiren bir aileden geliyordu. Babası Horasan'ın en ünlü bilginiydi. Oğlu Celaleddin'e daha küçük yaşlarda okuma yazma öğretmiş, bilgisini oğluna aktarmaya çalışmıştı.

Bir gün oturdukları şehri terk ettiler. Oğluyla beraber uzun bir geziye çıktılar. Nişabur, Bağdat, Mekke, Medine, Şam ve Halep'i dolaştıktan sonra, "Gez dünyayı gör Konya'yı!" sözüyle anılan Konya'ya yerleşti. Vefatına kadar orada yaşadı.

Mevlana'ya Konya'da çok ilgi gösterildi. Bu ilgi önce babasından kaynaklanıyordu. Ancak Mevlana, bilgisiyle karşılaştığı her insanda saygı ve hayranlık uyandırıyor. Daha sonra Selçuklu hükümdarı bile verdiği vaazları dinlemiş, onun fikirlerinde faydalanmıştır. Mevlana, Konya'da babasından çok daha geniş bir ün kazanmıştır. Adı, Anadolu'da Selçuklu sınırlarından taşmıştı.

O, durmaksızın yazdı. Dünyası her insanı içine alacak bir büyüklük ve hoşgörüyü sahipti.

Gönüller insanıdır Mevlana Yazdıkları ve söylediklerinin ardında bilgeliği ve derinlik yatar.

Sema eden Mevlevilerin niye başkalarının dönmediğini merak ederiz hepimiz. Mevleviler döndükçe dünya yavaşlar sanki. Onlar dönerken nasıl olur bilmem, topacım da dönmeye başlar. Her şey geride kalır o zaman. Bir de Mevlana Türbesine girdiğimizde kulağımıza gelen ney sesi yavaşlatır dünyayı. Bir kamışın ucunda asılı kalır dünya.

Ney kadar içli güzel bir ses yoktur. Ney sesi dinledikçe ne kadar yalnız yalnız olduğumuzu anlarız. Mevlana, "Gel, ne olursan ol. yine gel ! der. "gel !" der ama bu, "Geldiğin gibi git! Demek değildir. Gelişin ve gelişin farklı olsun demek ister.

Bir gün yolunuz Konya'ya düşerse Mevlana Müzesine uğramayı, ney dinlemeyi, Mevlana şekerini yemeyi unutmayın. Ama dışlerinize dikkat edin olmaz mı?

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular

- Metinde geçen ve size önemli gelen ifadeleri aşağıdaki boşluklara yazınız. (belirleme)
- Metni okumakla hangi bilgilere ulaşacağınızı düşünüyorsunuz?
(tahmin etme)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Mevlana'nın "Cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol." sözünü açıklayarak yazınız. (açıklama)

2.2.2.17 DEPREM

Güney Asya ve Hint Okyanusundan çok büyük bir deprem olmuştu. Televizyonda bununla ilgili haberler izlemiştim. Gördüklerim çok üzüntü vericiydi. Hemen aklıma, ülkemizin de deprem kuşağında olduğu gelmişti. Tedirginlik içinde okuluma geldim. Okulda arkadaşlarım da bu konuyu konuşuyorlardı. Onlara duygularımı anlattım. Ders başlayınca Hilal, öğretmenimize: "Saliha depremden çok korkuyor. Ona moral vermeye çalıştık. Ama olmadı" dedi.

Öğretmenimiz: "Çocuklar, bu iş sadece moral vermekle olmaz. Bu konuda sürekli konuşuyoruz Herkes farklı şeyler söylüyor. Ama konuşmakla bu sorun çözülmez. Bu konuda bilgi edinip tedbir almamız gerekir. Hepimize pek çok görev düşüyor. Yaptığımız hatalar çok fazla.

Japonya’da deprem kuşağında; burada da büyük ve yapıcı depremler oluyor. Şiddetli bir deprem, orada çok az can ve mal kaybı doğuruyor. Fakat aynı şiddetteki bir deprem, bizde ve bu konuyu önemsemeyen birçok ülkede, ağır kayıplarla sonuçlanıyor. Her şey, bu konuda verilecek eğitim ve gösterilecek duyarlılığa bağlı. Ülke olarak öğrenmemiz ve yapmamız gereken bir şey var. Şimdi deprem konusunda biraz konuşalım. Herkes bildiklerini arkadaşlarıyla paylaşsın.

Peki çocuklar, fay nedir biliyor musunuz? Kim söz almak istiyor?” dedi.

İbrahim: “Dünyamızın kabuğundaki kırık ve yarıklara fay denir. Bu fayların hareket etmesiyle deprem oluşuyor. Ülkemizde de iki önemli fay hattı var.” dedi.

Bilal söz alarak “Geçenlerde bir gazetede okumuştum. Oturduğumuz binadaki komşularımız, öğretmenimizin ve okul müdürümüzle bir afet planı hazırlamalıydık. Bu planı hepimizin öğrenmesi gerekiyordu. Deprem gibi doğal afetlerde bu planı uygulamalı paniğe kapılmamalıyız. Böylece daha az zarar görmüş oluruz”. dedi.

Öğretmenimiz: “Tabi, bu çok önemli, Fakat daha öncelikli tedbirler de var. Önce yerleşim alanlarımızı doğru seçmeliyiz. Bilim adamlarınca ev yapmaya uygun görülen, güvenli bölgelere yerleşmeliyiz. Ayrıca binalarımızı depreme dayanıklı ve sağlam yapmalıyız. Depreme dayanıklı evlerde oturmalıyız. Deprem öncesinde bunlardan başka neler yapabiliriz? Kim söyleyecek?” dedi.

Nihal söz istedi. “Kitap rafı, dolap, tablolarımızı duvara sabitleştirmeliyiz. Ayna ve resimleri duvara, sağlamca asmalıyız. Sonra da biblo, vazo şişe vb. şeyleri düşmeyecek şekilde yerleştirmeliyiz.”

Ayşe: “Yatağımızın çevresinde üzerimize düşebilecek hiçbir şey bulundurmamalıyız. Yatağımızı pencereden uzak bir yere koymalıyız. Çünkü deprem sırasında camlar kırılabilir.”

Feyza: “Bir çantaya ilk yardım malzemeleri: pil, radyo, içme suyu, kuru gıdalar ve biraz da para koymalıyız. Bu çantayı da kolaylıkla ulaşılabilecek bir yerde bulundurmalıyız.”

Hilal: “Pikniğe mi gideceğiz yoksa? Diyerek güldü.

Öğretmenimiz: “Bunu hafife almayın, çocuklar. Felaketten sağ kurtulabilmek kadar yaşanan kargaşada hayatımızı bir müddet sürdürebilmemizde çok önemli. Çantaya düdük, konserve, plastik çöp torbaları da koymalıyız. Yenilecek, içilecek malzemeleri sık sık yenilemeliyiz. Adresimiz ve yakınlarımızın telefon numaralarını üzerimizde taşımamız gerekir. Yoksa deprem sırasında heyecandan telefon numaralarını unutabiliriz.” Dedi.

Ceyda söz istedi: İzlediği deprem filminden öğrendiklerini özetleyerek anlattı. Sarsıntıyı hissettiğimizde sakin olup paniğe kapılmadan kendimize güvenli bir yer bulmamız gerektiğini söyledi.

Zeynep: “Deprem sırasında yapılacak temel hareketleri bilmeliyiz. Öncelikle başımızı ve boynumuzu korumalıyız. Sağlam bir masa veya mobilyanın yanına çömelmeli veya yan yatıp bacaklarımızı karnımıza iyice çekmeliyiz. Başımızı ellerimizin arasına alıp göğsümüze doğru yaklaştırmalıyız”.

Öğretmenimizin, depremden korunma yollarını bir CD’de izleyebileceğimizi anlattı. Bir uzmanı sınıfımıza davet edeceğini söyledi. Ondan bu konuları ayrıntılı ve uygulamalı olarak öğrenebileceğimizi düşününce çok sevindim.

Eve rahatlamış olarak döndüm. Deprem konusunda epeyce bilgilenmiştir. Fakat öğrenmemiz gereken daha pek çok şey olduğunu biliyordum. Bilgilerimi unutmadan aileme de aktarmalıyım. Televizyonda dünkü depremin görüntüleri ve bununla ilgili haberler vardı. Depremin ardında oluşan tsunamiden de söz ediyordu. Gördüklerim çok acıktı. Üzülmemek mümkün değildi. Fakat öncelikle depreme ve diğer afetlere karşı tedbir almak gerekiyordu. Eve döndüğümde annemle babam da bu konudan bahsediyorlardı. Ben de öğrendiklerimi anlattım. Annem: “Zor durumlarda insanlar birbirine destek vermelidir. Kendimiz kadar başkalarına da yardımcı olmalıyız. Deprem gibi afet anlarında iyi niyetli olmak yetmiyor. Bilgili ve eğitilmiş kişilere ihtiyaç duyuluyor. Bunun için en yakınımızdaki bir sivil savunma kuruluşunda gönüllü olarak çalışmak istiyorum. Hemen yarın bu işe başlamalıyım. Her an insanların bana ihtiyacı olabilir.” Dedi.

Ben de, “Hemen ilk yardım kursu almak istiyorum anneciğim”. Diyerek ona doğru koştum. Annem beni kucaklayıp öptü.

Babam: “İlerde acı çekmemek için bugünden harekete geçmeliyiz. Hatta hemen şimdi... Bak depremin günü, saati yok. Haydi, şimdi gel. Evimizde hangi önlemleri alabiliriz, onları belirleyelim.” dedi. Elini omzuma koydu, birlikte odadan çıktık.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular

- Aşağıdaki soruları okuyunuz. Hikayeyi dinlerken yanıtlarını da yazınız.
(tamamlama)
- Depreme karşı alınabilecek önlemleri yazınız. (sayma)
- Deprem anında yapabileceklerinizi aşamalı olarak yazınız. (sıralama)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular

- Metnin ana fikrini yazınız. (analiz)
- Deprem öncesinde ve sonrasında ne gibi tedbirler alınacağını yazınız.
(düzenleme)

2.2.2.18 GÜVENLİ YAŞAM

Güven içinde yaşamak ne kadar önemli değil mi? Doğduğunuz zamandan başlayalım: Miniciktiniz ve ağlamaktan başka bir şey yapamıyordunuz. Bebekken sizi tüm tehlikelerden başkaları koruyordu. Ama şimdi neler neler yapabiliyorsunuz. Ocağa, sobaya yaklaşmamanız, elinize bıçağı almamanız, kibritle oynamamanız için peşinizden koşanlar vardı. Herkes arkanızdan merdivenden düşmemeniz, elinizi kapıya sıkıştırmamanız, hasta olmamanız için nefes nefese koşturup duruyordu. Kısacası güvenliniz başkaları tarafından sağlanıyordu. Oysa şimdi kendinizin ve başkalarının güvenliğini tehlikeye düşürmemeyi siz de biliyorsunuz. Büyüdünüz çünkü. Yine de yaşamımızı daha güvenli ve sağlıklı kılmak için bir şeyler öğrenmemiz gerekiyor.

Peki, nedir güvenli yaşam? Her türlü tehlikenin getireceği zarara karşı korunmak, güvende olmak demektir. Yani hastalıklardan, kötü alışkanlıklardan, hormonlu ve açıkta satılan yiyeceklerden uzakta durmaktır. Güvenli yaşam aynı zamanda hava, su ve gürültü kirliliğinden uzaklaşmaktır ve türlü afetten korunabilmektir. Peki hangi alanlarda güvenli yaşamdan söz ediyoruz? Bedenimizin güvenliğinde olması mı daha önemlidir? Yoksa evimizin, okulumuzun, mahallemizin, kentimizin, dünyanın güvenliğinde olması mı? Aslında hepsi de birbirinden önemli... Güvenli yaşam, acıkınca yemek yiyebileceğimizi bilmek, yatağımızda rahatça uyumaktır. Barış içinde olmaktır.

Bazen gece geç saatlere kadar oturmak, yemek yememek, yıkanmamak istiyorsunuz. Belki de soğuk havalarda ince giyinmek isteğinize büyükleriniz “Hayır, olmaz!” diyor. İsteklerinizin niçin uygun olmadığını size büyükleriniz anlatıyor. Büyükler bunları neden yapıyor biliyor musunuz? Size daha güvenli ve sağlıklı bir hayat sunmak için...

Hayatımızda önlenmesi, uzak durulması elimizde olan tehlikeler vardır. Örneğin; kötü alışkanlıklar. Bir de önleyemeyeceğimiz tehlikelerden söz edebiliriz. Bunlar da deprem, fırtına gibi adetlerdir. Her türlü tehlikeye karşı yapabileceğimiz en önemli şey, bilgili ve hazırlıklı olmaktır.

Güvenli yaşam için sizin olduğu kadar çevrenizdekilerin, sivil toplum kuruluşlarının ve devletin yapabileceği işler vardır. Bunun için önce tehlikeleri tanımalıyız. Okulda, mahallede, her yerde çevreye duyarlı olmalıyız. Çevremizdeki tehlikeleri tanıyıp onların vereceği zararları azaltmak için büyüklerimizle konuşmalıyız. Öğretmenlerimizden öğrendiklerimizi, başkalarıyla da paylaşmalıyız. Güvenli yaşam, ancak dayanışmayla, el ele vermekle sağlanabilir.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Soru

- Güvenli yaşam için alınabilecek tedbirleri sıralayarak yazınız.
(sıralama)

Uygulamaya Yönelik Soru

- Sınıfa getirdiğiniz gazete, dergi vb.den güvenli yaşamla ilgili çıkarımlarınızı yazınız. (genel sonuç çıkarma)

2.2.2.19 SEL

Meryem evlerinin biraz ilerisindeki dere kıyısında çömelmişti. Yanına yığıldığı kap kacağı,, ince dere kumuyla oğup parlatırken, tatlı sesiyle şarkı söylüyordu.

Havada boğucu bir sıcaklık vardı. Kuşlar susmuş, yapraklar kırırdamıyor, derenin sağında solunda yayılmaya çıkan davarlar, ağaç gölgelerinde yatıyordu.

Meryem, yakıcı güneşin başına geçmemesi için, saçlarına sardığı yazmanın altına iri dut yapraklarından bir deste koymuştu, böylelikle güneşin sıcaklığını kesmişti.

Meryem, çalışmayı çok severdi. Çalıştıktan sonra oyun oynamak daha keyifli oluyordu. Anasına yardım etmek, onun yükünü hafifletmek, Meryem için çok güzel bir şeydi. Güneşin sıcaklığı, ortalığın derin sessizliğine rağmen, küçük elleriyle, kocaman bakır tencereleri yıkamaya çalışıyor, bir yandan da şarkı söylüyordu.

Meryem, birden sustu. Derinlerden gelen bir ses duymuştu. Elindeki tencereyi bırakarak, ortalığı dinledi. Uzaklarda gök gürlüyordu. Başını sol omzundan tarafa çevirerek. Karadere köyünün sırtında yükselen dağa baktı. Başı göğe varan dağın tepelerini yağmur bulutları sarmıştı.

Meryem içini çekti:

- Bari sel gelmesee...

Zarbahan Dağı'nın tepesi ne zaman bulutlanırsa, kendi köylerindeki dereye sel gelirdi. Dere kıyısındaki, alçak evleri su basar, evlerin içinde ne bulursa sürüyüp götürürdü.

Küçük kızın gözleri, yüzü, dudakları, yüreği gülüyordu. Fakat bu gülüş uzun sürmedi. Köyün içinden gelen bağrışmalar, yerin dibinden çıkıyor gibi duyulan homurtularla daldığı tatlı düşüncelerden ayıldı.

Bağrışmalar, git gide yaklaşıyordu:

- Sel geliyor!... Sel varıyor ha!.. Kaçın ! ... Sel geliyor !... Sel varıyor ha!...

Sel, dere yatağından kıyılara taşarak, rastladığı her şeyi, çalıları, taşları, kökleyip söküyordu. Küçük fidanları, kara köpüklü sularına katıp taşıyordu. Sesler, homurdana homurdana gelen selin

önünde, daha kuvvetli duyulan çocukların bağırmasıydı. Çocuklar selin geldiğini köylülere duyurmaya çalışıyorlardı.

Meryem sağa sola bakındı. Derenin içinde ve kıyısında duran bakırlarını kurtarmaya yardım edecek kimseler yoktu.

- Sel varıyor. Sel geliyor ha!... Sel varıyor... Sel geliyor ha... Savulun!...

Küçük kız, bu bağırmanın, selin homurtularıyla beraber yaklaştığını duyuyordu.

Bütün çabalamasıyla bakırlarını kurtarmaya koyuldu. Derenin ortasına yakın bir yerde duran son kabı almak için bir kere daha suya daldı. Büyük tencerenin iki kulpundan yakalayarak sürüklemeye başladı. Kıyıya birkaç adım kalmıştı. Birdenbire ayaklarına bir şeyle vurulmuş gibi sendeledi. Olduğu yere yuvarlandı. Islanarak ağırlaşan elbiseleri, onun sudan çıkmasını istemiyor gibi çekiyordu. Olanca kuvvetiyle bağırды. Selin başı görünmüştü. Küçük kız, bir kere daha bağırды. Fakat selin canavar ağzı gibi açılan suları, sesinin duyulmasını engelledi.

Meryem, ağzı ile gözlerini yumdu. Kulakları korkunç bir gürültünün içinde sağır olmuş gibi idi, Kafasından bütün düşünceler uzaklaşmış, yalnız bir tek düşünce kalmıştı. O da, suların kucagında yuvarlanırken, ellerine kendini kurtaracak bir şeyin dokunması ve bütün kuvvetiyle ona sarılmasıydı.

Vücuduna, suyun içinde beraber yuvarlandıkları taşlar çarpıyor; yüzünü, çıplak kollarını, bacaklarını çalılar tirmalyordu. Yüzü bazen sudan çıkıyor; o zaman soluk alıyor ve bağırıyordu.

Bir aralık kulaklarına, selin uğultusundan başka sesler doldu. Ona bağırıyorlardı. Bu sesler derinden, uzaklardan geliyordu. Bir uykuda gibi idi... Onu uyandırmak için sarsıyorlardı sanki.

- Meryem- Ağaca sarıl !... Ağaca yapış !...

- Yavrum Kızım!...

Bu anasının sesine benziyordu. Ayılır, uykudan uyanır gibi oldu. Vücudunun bir yere takıldığını anladı.

- Ağaca sarıl, Meryem!...

Bağırıyorlardı. Kıpırdayamıyordu. Vücudunu eziyordu yumrukluyorlardı sanki...

- Ah yavrum!... Meryem'im benim!... Sarıl ağaca !... Ah bir tutunabilse, kurtulacak!...

Bu ses, anasının sesi, onun dağılan, yom olan kuvvetini toplayıverdi. Belinin dayandığı yana zorlukla kolunu uzattığı. Ağaca yakalamıştı. Öbür kolu ile sarılabilse kurtulacaktı.

- Sıkı tutun Meryem!... Gayret Meryem !...

Meryem, son gücünü toplayarak öbür kolunu da uzattı. Can korkusu ona büyük bir adam kuvveti vermişti. Kendini çekti. Başı sudan çıkmıştı. Kuvvetli bir soluk alarak gözlerini açtı.

Selin yayılarak uzaklaştırdığı kıyıları köylüler birikmişti. Meryem'in ağaca sarıldığını görünce bağırдыlar.

- Meryem, tırman !... Gayret Meryem !... Gayret !...

Meryem bütün kuvveti ile çabalayarak kolları ve bacaklarıyla ağaca sarıldı. Sudan kurtularak tırmandı.

Meryem kurtulmuştu ama sorun çözülmüyordu. Köyde pek çok evi su basmıştı. Çünkü evlerimiz dere yatağına yapılmıştı. Yamaçtaki ormanları bilinçsizce kese kese yok etmiştik. Yağmurun yağması kaçınılmazdı. Afetlere karşı önlem alınmadığı sürece aynı sıkıntılar tekrarlanıp duracaktı. Önemli olan adetlerden ders alabilmektir. Yoksa sel suları bir kabus gibi insanların, evlerin üzerine gelip onları yok edecekti. Onları yutmaya devam edecekti.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular

- Hikayenin size ilginç gelen bir bölümünü yazınız. (seçme)

- Metnin giriş ve sonuç bölümlerinin en önemli cümlesini yazınız.
(seçme)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Soru

- Sel metninde söz edilen sorunu belirleyiniz. Çözümlerini yazınız.
(sorun çözme)

Uygulamaya Yönelik Sorular

- Doğal afetlere karşı evinizde ne gibi tedbirler alabilirsiniz? (plan yapma)
- Bu metnin yazarı siz olsaydınız hikayeyi nasıl bitirirdiniz? (yaratıcı düşünme)

2.2.2.20 BİR BAŞARININ ÖRNEK ÖYKÜSÜ

Size bir soru: Başarılı olmayı ne kadar istiyorsunuz?

Düşünün... Ne kadar? Başarıyla aranızdaki tek engel, kendinizsiniz... Çünkü insanı ancak kendisi yıkabilir, kendi sözleri ve düşünceleri. Diğerlerinin söylediklerine inanmak yine sizin kendinize yarattığınız bir engeldir. Oysa sizin içinizde, bildiğinizden daha büyük biri var. Sizi en iyiye götürmek için yalnızca bir şey bekliyor. Onu fark etmenizi..."O" fark etti... Bir gün okuldan geldi, kitaplarını yere fırlattı. Yukarı, odasına koşup kapıyı kilitledi ve ağlamaya başladı. Okulu bitirmesine iki yıl kalmıştı ve en büyük düşü, basketbol takımına kabul edilmektir.

Annesi odaya girdi ve "neler oluyor?" diye sordu.

"Takıma giremedim" diye yanıt verdi küçük çocuk. "Bana sen küçüksün dediler..."

Annesi bunun üzerine kolunu oğlunun boynuna doladı: "Bak önemli konu, takımın içinde senin ne kadar küçük olduğunun değildir" dedi. "Önemli olan, senin içinde ne kadar büyük bir takım olduğudur..." "Annesi bunları söyledikten sonra odadan çıktı. Küçük çocuğun birden gözleri parladı. Onun bu sözleri duymaya ihtiyacı vardı. O an kendini hiç olmadığı kadar güçlü hissetti. Ertesi sabah çalışmaya başladı. Erkenden kalkıp antrenmana gitti. Her sabah, her akşam, her gün, her hafta... Yağmur, kar demeden... Çalışırken kendi kendine, hep annesinin sözlerini tekrarladı. O bu sözleri tekrarladıkça içindeki ateş de giderek büyüdü, büyüdü.

Bir yıl sonra takım için seçmelere yeniden başlandı. Bu kez güçlüydü. Takımın kaptanı, onsan çok etkilenmişti. Onu o yıl takıma aldı. O yılı izleyen yıl, yine takımdaydı ve sezon dışarıdan teklifler almaya başladı. Önce amatör kulüplerde oynadı, çok geçmeden profesyoneller arasına tırmandı. İçinde ateş yandıkça, o ateşin kendisi daha yükseklerle taşıdığını duyumsuyordu. Daha yükseklerle, daha yükseklerle taşıdığını duyumsuyordu. Daha yükseklerle, daha yükseklerle tırmanmaya başladığı yolda, önünde artık hiçbir engel yoktu. Hiçbir şey durduramıyordu onu...

O şimdi, yalnızca Amerika'nın değil, dünyanın yetiştirdiği "en büyük basketbol yıldızı" unvanını taşıyor.

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Soru

- Beğendiğiniz spor dallarını aşağıdaki kutucuklara yazınız. (belirleme)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular

- Hikaye kahramanın yerinde siz olsaydınız neler hissederdiniz?
(karşılaştırma)
- Spor yapan insanla spor yapmayan insan arasındaki farkları yazınız.
(karşılaştırma ve farkını bulma)
- Azmin başarı üzerindeki etkisini sebepleriyle birlikte yazınız.
(açıklama ve nedenlerini bulma)

Uygulamaya Yönelik Soru

- Hikayeden çıkardığınız mesajı yazınız. (yargıya varma)

2.2.2.21 YENİ KIRMIZI TOPUM

O gün hava çok güzeldi.

Sabah alışverişe çıkarken annem:

- Haydi, Emre, sen de gel, demişti bana.

Annemin sabah alışverişleri çok eğlencelidir. Manav, kasap, balıkçı, kuruyemişçi, dükkânlarına girip çıkarız. Kimi zaman ayakkabı tamircisine, kuru temizlemeciye, bardak, tabak satılan zücakiye dükkânına da uğrarız.

Eczaneye, iplik, düğme gibi şeylerin satıldığı tuhafiyeciye, baharatçıya da uğradığımız olur. Bu dükkânların her biri ayrı ayrı ilginçtir. Ama hiçbirinde fazla oyalanmayız. Sonra elimizde torbalar, paketlerle eve döneriz.

İşte o gün de alışverişimizi çabucak bitirip eve dönerken yol üstünde yeni açılmış bir oyuncakçı dükkânı gördük.

Annem :

- Emre, dedi, şuradan sana bir oyuncak alalım mı, ne dersin?

Ne diyebilirim ki?...

- Alalım, alalım. Diye havalara sıçradım.
- Ama çok pahalı bir şey olmasın, dedi annem, haydi seç birini bakalım.

Vitrinin önünde durduk. Ne çok oyuncak vardı. Ama benim gözüme ilk çarpan şey biraz gerilerde duran kırmızı kocaman bir top oldu. Öyle parlaktı, öyle güzeldi ki bir an bile düşünmeden:

- Şu kırmızı topu alabilir miyiz anne? Çok pahalı mıdır acaba, diye sordum.

Annem:

- Mmm, sanırım alabiliriz, dedi.

Elimde kırmızı topumla dükkândan çıkarken çok mutluydum. Onu arkadaşlarıma göstermek için can atıyordum.

Eve döndüğümüzde, arkadaşlarım arka bahçede top oynuyorlardı ben de topumu alıp bahçeye çıktım.

- Aaa, Emre yeni top almış, diye koşarak yanıma geldiler.
- Ne güzel, kıpkırmızı, dedi Aylin.
- Hiç bu renk top görmemiştim, dedi Veli.
- Ay hem de pırıl pırıl, çok parlak, dedi Simge.
- Üstelik de kocaman dedi, Tayfun.
- Haydi, gel oynayalım, dedi Pelin.
- Haydi, at onu bana, dedi Orkun.

Ama ben:

- Olmaz, dedim, atmam.
- Niçin, dedi Aylin. Oynamak istemiyor musun?

Topumu hafifçe okşayarak:

- İstiyorum ama, atarsam yerlere düşer, kirlenir sonra dedim.
- Hıh, oynamadıktan sonra top ne işe yarar ki, dedi Veli.
- Ya patlarsa, diye çıktım, baksanıza gıcır gıcır, yepyeni daha.
- İyi öyleyse, dedi tayfun seni yeni topunu, kendine sakla.

Sonra da arkadaşlara döndü.

- Gelin, dedi, bir gene eski topumuzla oynayalım.

Eski patlak toplarıyla neşe içinde oynamayı sürdürdüler. Ben ne yapacağımı şaşırılmışım doğrusu. Başım önünde eve döndüm.

Annem mutfaktan seslendi:

- Ne oldu Emre, neden geldin?
- Hiç, dedim yalnızca...

Annem meraklanmıştı.

- Yoksa hasta mısın, diye geldi yanıma.
- Topum kirlenmesin, eskimesin diye eve getirdim.
- Ama onu arkadaşlarıyla oynaman için aldık, öyle değil mi, dedi annem.
- İyi ama ya çamurların içine düşerse? Ya tekme atarlarsa? Ya patlarsa?

Annem, kızdığı zamanlardaki gibi kaşlarını çattı, çünkü çok işi vardı.

- Peki öyleyse, git odanda ayna dedi ve doğru mutfığa gitti.

Yemek saatine kadar odamda kendi kendime, oynamaya çalıştım. Topumu havaya atıp tuttum... Sonra duvara çarptırarak tutmayı denedim. Yerde zıplattım, yuvarladım... Kafa vurmaya çalıştım... Ama odam küçüktü, topu istediğim gibi atıp tutamıyordum. Üstelik böyle tek başıma oynamaya çalışmak hiç de eğlenceli değildi.

Karnım hiç acıkmamıştı ama annem öğle yemeği için çağırınca sevinçle koştum, çünkü sıkıntıdan patlamak üzereydim. Ne var ki mutfağa girer girmez iştahım yerine geldi. Masanın üstünde, kocaman bir tabağın içinde annemin yeni yaptığı nefis çilekli tatlı duruyordu.

Yemeğimi güzelce yedikten sonra sıra tatlıya gelince sabırsızlıkla beklemeye başladım.

Ama annem unutmuş değildi.

- Annem dedim, tatlıyı ne zaman yiyeceğiz?
- Aaa, dedi annem, baksana ne güzel duruyor böyle. Yersek şekli bozulur, sonra da biter gider.
- Hiçbir şey söyleyemedim. Annemin ne demek istediğini çok iyi anlamıştım. Kırmızı topumu koltuğuma kıştırıp doğru bahçeye çıktım.
- Haydi arkadaşlar, diye bağırdım, haydi gelin, oynayalım!...
- Ne o hani topun yeniydi, hani oynamıyordun, dediler.

Biraz da utanarak:

- Şey, dedim, evet o zaman yeniydi. Bize alışmamıştı daha. Ama artık alıştı, bakın, şimdi o da bizden biri.

Sonra öyle bir vurdum, öyle bir fırlattım ki havaya, ta yükseklerle çıktı topum. Şenlik başladı o anda. Coşkuyla daldık oynamaya.

Annem sesleninceye kadar neşe içinde oynadık bahçede. Bu kez annem, tüm arkadaşlarımla birlikte çağırıyordu beni. Niçin dersiniz, işte bu harika bir sürprizdi.

Annemin yaptığı o güzelim çilekli tatlı ve güzel bir limonata, masanın üstünde bizleri bekliyordu.

O gün bizim evde öyle bir şölen vardı ki, doyasıya...

Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Soru

- Alış veriş yaparken karşılaştığımız ve size ilginç gelen karakter, olay, yer veya vb. ile ilgili düşüncenizi yazınız. (anlatma)

Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular

- Yeni Kırmızı Topum metnine göre hikaye haritasını tamamlayınız. (özetleme)
- Yeni Kırmızı Topum hikayesini düşünerek aşağıdaki cümlelerde sebep sonuç ilişkisini kurarak yazınız. (sebep-sonuç ilişkisi kurma)
- Metinde bahsedilen soruna çözüm önerinizi yazınız. (sorun çözme)

Soru Tipi	Bilgiyi Hatırlamaya Yönelik Sorular	Bilgiyi İşlemeye Yönelik Sorular	Bilgiyi Uygulamaya Yönelik Sorular
Soru Sayısı	30	31	14
Yüzde	%40	%41.33	%18.67

Öğrencinin okuduğu metinle etkileşmesini, metnin yüzey yapısının kavramasının yanı sıra yüzey anlamın ötesine geçerek derin metinle de etkileşmesini, öğrendiklerini analiz etmesini, öğrendiklerini yeni durumlara uygulayabilme ve karar verebilme yeteneğinin gelişmesini sağlayan soru türü bilgiyi işlemeye yönelik sorulardır. Bu soru türünün M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (2005) oranı %41.33'tür. Bilgiyi hatırlama basamağında kazandırılması hedeflenen davranışlar bu aşamada özümseir.

Eski bilgilerin hatırlanmasını güdüleyen bilgiyi hatırlama basamağındaki soruların söz konusu kitaptaki sorular içindeki oranı %40'tır. Bu tür sorular; öğrencinin metinle etkileşime girmeden önceki yaşantılarına dayanarak yanıtlayabilecekleri sorular ve metni okuduktan sonra kısa süreli belleğe aldıkları bilgileri sorgulayan sorulardır.. Genelde öğrencinin basit düşünme düzeyi ile etkileşimini sağlamaktadır.

Öğrencinin öğrendiği yeni bilgileri yaratıcı ve eleştirel düşünerek kullanmasını, yeni öğrendiği bilgileri eski bilgilerinin üstüne yapılandırmasını sağlayan soru türü bilgiyi uygulamaya yönelik sorulardır ve bu soruların ele alınan sorular içindeki oranı %18.67'de kalmıştır. Öğrencinin kendini değerlendirmesi istenen ve her metnin sonunda değerlendirme üst başlığı altında verilen sorular bilgiyi uygulamaya yönelik sorular içerisinde incelenmemiştir. Bu sorularda

öğrenciden metinden ne öğrendiğini, bu metni okumakla neler kazandığını yazması istenmektedir.

Metindilbilim kuramı açısından bakıldığında ise M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2005) en çok karşılaşılan soru tipinin %56'lık oranla öğrencinin yüzey anlamın ötesine geçmesini sağlayan soru tipi olan çıkarımsal sorular ve açıklayıcı sorular olduğu görülmektedir. Yüzey metin sorularının oranı ise %44'tür. Soru tipi, soru sayısı ve yüzdeleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Soru tipi	Yüzey Metin Sorusu	Çıkarım Sorusu
Soru sayısı	35	44
Yüzde	%44	%56

SONUÇ

Bu araştırma, yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak yazılan M.E.B 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2005) yer alan etkinliklerin, geleneksel öğretim yöntemleri temel alınarak yazılan M.E.B 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (2004) etkinliklerle karşılaştırmayı ve kuramın ders işleme sürecine yansımalarını saptamayı amaçlamıştır. Bu yaklaşımın olası etkilerini kestirmeye olanak verebilecek türden tartışma ve tarafsız araştırmalara büyük gereksinim olduğu açıktır . Bu araştırmayla yukarıda belirtilen gereksinim doğrultusunda Türkçe dersi için yapılandırmacı yaklaşımın olası etkilerini kestirmeye olanak verebilecek türden bir tartışma ortamı yaratmak ve tarafsız bir araştırma ortaya koymak hedeflenmiştir.

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 22.09.1981 tarih ve 172 sayılı kararı ile kabul edilmiş olan ve yeni programın kabul edilmesine kadar yürürlükte kalan Türkçe programı temel alınarak yazılan M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2004) yer alan soruların düşük düzey becerileri çalıştırmaya yönelik sorular olduğu saptanmıştır. Söz konusu kitapta yer alan soruların öğrencilerin çıkarım yapma, artalan ve dünya bilgilerini kullanma, gerekçelendirmeler yapma, örtük bilgiyi bulma gibi yüksek düzey becerilerini çalıştırmaya yönelik soru oranı çok düşüktür. Bu bulgularla bakışımı olarak öğrencilerin basit düşünme düzeyi ile daha çok etkileştikleri ve derin metni kavramalarını sağlayacak soru türleriyle karşılaşmadıkları için kendilerine yöneltilecek yüzey metin sorularını çok kolay yanıtlayabilecekleri ancak çıkarımsal ve açıklamalı soruları yanıtlayabilme oranlarının düşük olacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, söz konusu kitapta yer alan soruların büyük bir çoğunluğunun bilgiyi hatırlamaya yönelik olduğu saptanmıştır.

Bilgiyi işlemeye ve uygulamaya yönelik soruların çok düşük bir oranda kaldığı saptanmıştır.

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 12.07.2004 tarih ve 114, 115, 116, 117 ve 118 sayılı kararları ile kabul edilen programı temele alınarak yazılan M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2005) anlama becerisini geliştirmek amacıyla metinle ilgili açık uçlu sorular yer almaktadır. Bu kitapta çıkarım soruları eski program temel alınarak yazılan kitaba oranla daha fazladır. Ancak, bu etkinliklerin büyük çoğunluğu “Metinden çıkarımlarınızı yazınız.” şeklindedir. Bu soru özellikle 5. sınıf öğrencisi için seviye üstüdür. Çıkarım soruları metinle bağlantılı, iletinin ve ana fikrin kavranmasına yönelik, öğrenciyi yönlendiren daha anlaşılır, seviyeye uygun sorular olmalıdır. Ana fikri buldurmaya yönelik etkinlikler hikaye haritası içinde verilmiştir. “Hikaye haritasını tamamlayınız” şeklinde verilen etkinlikler hikayenin ana karakterlerini, yardımcı karakterlerini, olay, zaman ve yeri sorduğu için hem yüzey metin sorusu, ana fikri sorduğu için hem de çıkarımsal soru olarak görülmektedir.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında (2005) yer alan, öğrencinin yazılı olarak yanıt verme edimi gerçekleştirebileceği soru nitelikli olan ve soru nitelikli olmayan yönergelerle hazırlanmış etkinliklerde sözel/dilsel zekanın geliştirilmesinin öncelikli olduğu görülmüştür.

Ayrıca, genel olarak bilgi işleme kuramı açısından bakıldığında bilgiyi hatırlamaya yönelik olan soruların, metin dilbilim kuramına göre yüzey metin soruları olarak dağılım sergilediği, bilgiyi işlemeye ve uygulamaya yönelik soruların ise çıkarımsal ve açıklayıcı sorular olarak dağılım sergilediği saptanmıştır.

Bu çalışmada öğrencilerin okudukları metinle ne ölçüde etkileştiklerini saptamak amacıyla yalnızca söz konusu ders kitaplarındaki öğrencinin yazılı olarak

yanıt verme edimi gerçekleştirebileceği soru nitelikli olan ve soru nitelikli olmayan sorular incelenmiş, nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Amaca hizmet etmesi için katılımlı yoğun gözlem tekniğinin kullanılmasıyla öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerinin gözlemlenerek öğrencilerin metinsel etkileşimlerinin araştırılması yararlı olacaktır.

EK

Bilgiyi Hatırlama Basamağındaki Sorular	Bilişsel Davranış
Dinlediğiniz metnin konusunu belirleyiniz.	belirleme
Metinle resim arasındaki ilişkiyi anlamlandırarak yazınız.	açıklama
Havaların soğumasıyla çevrenizde oluşan değişiklikleri yazınız.	anımsama
Aşağıdaki kelimelerin size çağrıştırdıklarını yazınız.	anımsama
Yukarıdaki paragrafa göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel amaç ve görevlerini yıldızın kollarına yazınız.	sıralama
Vatandaşlık görevlerimizin neler olduğunu arkadaşlarınızla konuşarak yıldızın içine yazınız.	açıklama
Aşağıdaki kelimelerin anlamlarını yazınız.	tanımlama
Atatürk'ün ilkelerini çiçeğin yapraklarına yazınız.	sıralama
Aşağıdaki kelimelerin de içinde olduğu, bildiğiniz tekerlemeleri yazınız.	anımsama
Aşağıdaki kelimelerin çağrışımlarını verilen boşluklara yazınız.	anımsama
Aşağıdaki deyimlerle deyimlerin anlamlarını eşleştiriniz.	eşleştirme
Kalbinizin sizden istediklerini yazınız.	sıralama
Doğada dikkatinizi neler çekiyor? Sebepleriyle yazınız.	belirleme
Metinde adı geçen betimleyici ifadeleri yazınız.	seçme ve belirleme
Metinde geçen buluş yapan kişilerin hangi özelliklerine sahipsiniz?	açıklama
Metindeki yardımcı fikirleri yazınız.	belirleme
“MİNİATÜRK”te adı geçen eserleri sıralayarak yazınız. Miniatürk'te bulunmasını istediğiniz eserleri de aşağıdaki boşluğa yazınız.	sıralama ve seçme
Sevincinizi ve üzüntünüzü anlatan birer cümle yazınız.	anımsama
İnsanlar arasında ne tür iletişim kurulabilir? Aşağıdaki boşluklara iletişim öğelerini yazınız.	sıralama ve tamamlama
Aşağıdaki karikatürlerde verilen yüz ifadelerini karikatürlerin	görsel okuma

altlarına yazınız.	
Metinde geçen ve size önemli gelen ifadeleri aşağıdaki boşluklara yazınız.	belirleme
Metni okumakla hangi bilgilere ulaşacağınızı düşünüyorsunuz?	tahmin etme
Aşağıdaki soruları okuyunuz. Hikayeyi dinlerken yanıtlarını da yazınız.	tamamlama
Depreme karşı alınabilecek önlemleri yazınız.	sayma
Deprem anında yapabileceklerinizi aşamalı olarak yazınız.	sıralama
Güvenli yaşam için alınabilecek tedbirleri sıralayarak yazınız.	sıralama
Hikayenin size ilginç gelen bir bölümünü yazınız.	seçme
Metnin giriş ve sonuç bölümlerinin en önemli cümlesini yazınız.	seçme
Beğendiğiniz spor dallarını aşağıdaki kutucuklara yazınız.	belirleme
Alış veriş yaparken karşılaştığınız ve size ilginç gelen karakter, olay, yer veya vb. ile ilgili düşüncenizi yazınız.	anlatma
Çocuk, niçin pazara gidiyor?	açıklama
Yaşlı adam, kuşları satın alınca ne yapıyor?	açıklama
Eskici, metinde hangi özellikleri ile tanıtılmış?	seçme
Yazar, metinde neyi anlatıyor?	belirleme
Günlük yaşantımızda neleri dinliyoruz?	anımsama
Yazara göre dinlediklerimizi nasıl değerlendiririz?	anımsama
Atatürk'ün eğitim konusundaki çalışmalarına örnekler veriniz.	sıralama
Atatürk'ün öğretmenlerden beklediği nedir?	açıklama
Atatürk öğretim birliğinin sağlanması için hangi çalışmaları yapmıştır?	seçme
Eğitimin yaygınlaştırılması için hangi çalışmalar yapılmıştır?	seçme
Yazara göre yurt sevgisini tam olarak duyabilmek için neler yapmalıyız?	anımsama
Güney kıyılarımızdaki bitki örtüsü nasıldır? Başka yörelerinkine benzemeyişinin sebepleri nelerdir?	anımsama
Güney kıyılarımızda deniz ve kıyılar nasıl görünüyor?	anımsama
Yazar, Bolu ve Safranbolu tarafında nasıl bir manzarayla	anımsama

karşılaştığını söylüyor?	
Atatürk nerede, kiminle karşılaştı?	anımsama
Cemil, neden asker olmak istiyor?	anımsama
Metnin başındaki resim olayın hangi bölümünü anlatıyor?	anımsama
Bu metnin konusu nedir?	belirleme
Yazara göre, dik oturmak niçin güçtür?	anımsama
Açık havada dolaşmanın ve jimnastik yapmanın yararı nedir?	anımsama
Metinde vücudumuzdaki hangi organlardan söz ediliyor?	anımsama
Atatürk ilkeleri nelerdir?	adlandırma
Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kuruluş amacı nedir?	açıklama
UNESCO hangi Türk büyüklerini tanıtmıştır?	seçme
Hangi durum karşısında Atatürk'ün yüzünde sevinç belirdi?	anımsama
Hangi olay Atatürk'ün üzülmesine neden oldu?	anımsama
Atatürk, yazara, özelemleri ile ilgili neler anlattı?	açıklama
Barış Parkı nerede, niçin oluşturuldu?	açıklama
Gazeteciler ve halk neyi merak ediyor?	anımsama
Atatürk, arkadaşlarına neyin zamanının geldiğini söylüyor?	anımsama
Anayasanın birinci maddesi hangi biçimde değiştirilmiştir?	anımsama
Cumhuriyet ne zaman ve nasıl kabul edilmiştir?	açıklama
Türk ulusu neyin özlemini çekiyor?	açıklama
Roman okurken kendimizi kimin yerine koyarız?Onunla neleri paylaşırız?	anımsama
Kitaplardan yararlanmasını bilmek neye bağlıdır?	anımsama
Metne göre duygu ve düşünceler nerede saklanır?	anımsama
Anaç ördek neler yapıyor?	anımsama
Arkadaşı, kurumlu kuğuya güzellik hakkında neler söylüyor?	anımsama
Yazar, hangi amaçla dış ülkelere tohum ısmarlıyor?	anımsama
Tohumların iyi yetişmesi için neler yapıyor?	sıralama
Tohumlar çimlenmeye başlayınca yazar, onları nasıl izliyor?	anlatma

Metne göre yazarın ödevi nedir?	adlandırma
Metnin başındaki resim, okuduğumuz yazının hangi bölümünü yansıtıyor?	eşleştirme
Kadınlarımıza sosyal ve siyasal haklar ne zaman ve kim tarafından verilmiştir?	açıklama
Bu metnin konusu nedir?	belirleme
Ertan'ın bitkiyi sulaması nasıl sonuçlanmıştır?	anımsama
Yaşlı adam Ertan'a hangi soruları yöneltiyor?	seçme
Metnin başındaki resimde görülenler metnin hangi bölümünü açıklamaktadır?	eşleştirme
Büyük kentlerde çevre kirliliği hangi nedenlerle oluşmaktadır?	seçme
Denizlerimizin kirlenme nedeni nedir?	açıklama
Köpek, sevincini nasıl belli ediyor?	anımsama
Köpek, oynamak istediğinde hangi hareketleri yapıyor?	anımsama
Çocuk, odayı temizlemek için neler yapıyor?	anımsama
Çocuk temizliğe başlayınca babası ne yaptı?	anımsama
Atatürk, Kurtuluş Savaşı sırasında Türk ve dünya kamuoyunu aydınlatmak için hangi çalışmayı yaptı?	seçme
Metnin konusu nedir?	belirleme
Mavi Benekli Sardalya niçin kaçıyor?	anlatma
Anne balık, yavrularına hangi öğütleri veriyor?	sıralama
Küçük balığı, ötekilerden ayıran en önemli özelliği nedir?	seçme
Mavi Benekli Sardalya büyüyüp gelişirken hangi tutkusu da gelişip büyüyor?	anımsama
Yaşlı baba ölünce oğullarına neler bıraktı?	sayma
Çocuklar babalarının ölümünden sonra yaşamlarını nasıl sürdürdüler?	anlatma
Küçüğün diğer kardeşlerden çok iyi bildiği işler nelerdir?	adlandırma
Keser ve eldiveni alan kardeşler, amaçlarına ulaşabildiler mi?	anlatma

Türkiye, Dünya'nın neresindedir?	anımsama
Türkiye'deki boğazların önemi nedir?	açıklama
Türkiye, dünya için önem taşıyan petrol kaynaklarına sahip hangi ülkelerle komşudur?	sıralama
Günümüzde ilk akla gelen bilimsel çalışmalar nelerdir?	sayma
“Karagöz’üm sen dil bilir misin?” sözünde geçen “ dil ” hangi anlamda kullanılmıştır?	anlatma
Okuduğunuz metinde Hacivat, dilin önemini nasıl açıklamıştır?	açıklama
Kurt, tilkiden ne yapmasını istiyor?	anımsama
Atatürk’ün akılcılık ve bilim konusundaki görüşlerine metinden örnekler veriniz.	anlatma
Turnalar nereye, niçin gidiyorlar?	anımsama
Göldeki kuşlar yaşantılarını nasıl sürdürüyorlar?	anlatma
Köylülerin sevinip mutlu olmalarının nedenleri nedir?	anımsama
Köylüler yetkililerden ne istiyor?	anımsama
Köyde tarla edinmek için hangi çalışmalar yapılıyor?	anımsama
Yazarda, annesinin fotoğrafı neden yokmuş?	anımsama
Annenize olan sevginizi ve duygularınızı nasıl söylersiniz?	anımsama
Metnin başındaki resim sizi nasıl etkiliyor? Açıklayınız.	açıklama

Bilgiyi İşleme Basamağındaki Sorular	Bilişsel Davranış
Metindeki sorunları belirleyip çözümünü yazınız.	sorun çözme
Hikaye haritasını tamamlayınız.	özetleme
Hikaye kahramanı ile Seyfettin’in benzer ve farklı yönlerini karşılaştırarak yazınız.	karşılaştırma
Baloncu ve çocuğun davranışları arasında sebep-sonuç ilişkileri kurunuz.	sebep-sonuç ilişkisi kurma

Hikayeye göre baloncu ve çocuğun kişisel özelliklerini yazınız.	karşılaştırma
Hikaye haritasını tamamlayınız.	özetleme
Barışın yararları ve savaşın zararları ile ilgili çıkarımlarınızı yazınız.	sonuç çıkarma
Atatürk'ün fikir ve siyasi hayatıyla ilgili bölümleri yazınız.	gruplara ayırma
Atatürk'ün kadınlar için sağladığı siyasal ve sosyal hakları yazınız.	gruplara ayırma
Çevre kirliliğinin nedenlerini ve sonuçlarını yazınız.	gruplara ayırma ve sebe-sonuç ilişkisi kurma
Hikaye haritasını tamamlayınız.	özetleme
Temiz ve kirli çevreyi karşılaştırınız.	karşılaştırma
Kalp sağlığımızı olumsuz yönde etkileyen nedenleri yazınız.	nedenlerini bulma
Hikaye haritasını tamamlayınız.	özetleme
Dinlediğiniz metnin ana fikrini ve konusunu yazınız.	açıklama
Metnin konusunu ve ana fikrini yazınız.	açıklama
Hikaye haritasını tamamlayınız.	özetleme
Dinlediğiniz metnin konusunu ve yazarın bu metni yazma amacını yazınız.	analiz
Okuduğunuz metinden çıkarımlar yapınız. Bu çıkarımları aşağıdaki boşluklara yazınız.	analiz
Aşağıdaki örneklerde verilen jest ve mimiklerimizin ne anlama geldiğini yazınız. Siz de farklı örnekler vererek bunların anlamlarını açıklayınız.	açıklama
Nasrettin Hoca sizce eşeğe güneşten korunmak için mi ters bindi?	nedenlerini bulma
Mevlana'nın "Cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol." sözünü açıklayarak yazınız.	açıklama
Metnin ana fikrini yazınız.	analiz

Deprem öncesinde ve sonrasında ne gibi tedbirler alınacağını yazınız.	düzenleme
Sel metninde söz edilen sorunu belirleyiniz. Çözümlerini yazınız.	sorun çözme
Hikaye kahramanın yerinde siz olsaydınız neler hissederdiniz?	karşılaştırma
Spor yapan insanla spor yapmayan insan arasındaki farkları yazınız.	karşılaştırma ve farkını bulma
Azmin başarı üzerindeki etkisini sebepleriyle birlikte yazınız.	açıklama ve nedenlerini bulma
Yeni Kırmızı Topum metnine göre hikaye haritasını tamamlayınız.	özetleme
Yeni Kırmızı Topum hikayesini düşünerek aşağıdaki cümlelerde sebep sonuç ilişkisini kurarak yazınız.	sebep-sonuç ilişkisi kurma
Metinde bahsedilen soruna çözüm önerinizi yazınız.	sorun çözme
Yaşlı adam, kafesteki kuşlar için neden üzüntü duyuyor?	nedenlerini bulma
Hasan, eskici ile nasıl konuşuyor?	analiz
Hasan neden ağlıyor?	nedenlerini bulma
Eskicinin çocuğu sevdiğini nereden anlıyoruz?	analiz
Birbirine yabancı bu iki insanı yakınlaştıran nedir?	analiz
Dinlemeyi bilmek niçin önemlidir?	sebep-sonuç ilişkisi kurma
İyi bir dinleyicinin özellikleri nelerdir?	açıklama
Eğitimde laiklik ilkesini açıklayınız.	açıklama
Eğitimde, laiklik ilkesine bağlı kalmak niçin önemlidir?	açıklama
Atatürk neden çok mutluydu?	analiz-sentez
Metinde Atatürk'ün hangi özelliği tanıtılıyor?	analiz-sentez
Açık havada dolaşmanın ve jimnastik yapmanın yararı nedir?	açıklama
Büyüdükten sonra hangi kusurlarımızı düzeltmek güçtür? Açıklayalım.	açıklama

Atatürk ilkelerine sahip çıkmak neden önemlidir?	analiz
Yazar “Cumhuriyet ağacı” sözü ile ne anlatmak istiyor?	açıklama
“Cumhuriyet ağacı bakım ister.” sözünden ne anlıyorsunuz?	açıklama
Metnin ana düşüncesi nedir?	açıklama
Cumhuriyet, niçin en iyi yönetim şeklidir?	açıklama
Okumanın bize kazandırdığı davranışlar nelerdir?	açıklama
Metne göre, okuma sanatı neden kolay öğrenilmez?	açıklama
Arkadaşı, kurumlu kuşuyu hangi konuda uyarıyor?	analiz
Okuduğunuz metnin ana düşüncesi nedir?	analiz
Kurumlu kuşunun ördekle ilgili düşüncelerini söyleyiniz. Arkadaşı bu düşünceye katılıyor mu? Neden?	nedenlerini bulma
İnsanlar neden gelecek kuşaklar için çalışmalıdır?	analiz
Atatürk’ün yurt ve dünya barışına verdiği önemi metinden örnek vererek açıklayınız.	analiz
Atatürk yaşamı boyunca bütün çalışmalarını kimler için yapmıştır? Neden?	nedenlerini bulma
Yazarın tohumla ilgili düşünceleri nelerdir?	analiz
Ertan, çiçeği niçin sahipleniyor?	nedenlerini bulma
Ertan “ Fidanı nereye dikeyim?” diye yakınıyor. Yakınmasının nedeni nedir?	nedenlerini bulma
Çevre kirliliğinin ne gibi zararları vardır?	analiz
Çiftçiler neden “Toprak bize küstü.” diyorlar? Bunun sorumlusu kimlerdir?	sonuç çıkarma
Yurttaşlık görevlerimizi yapmanın gereğini açıklayalım.	nedenlerini bulma
Atatürk, vatandaşlık görevlerine niçin önem vermiştir?	nedenlerini bulma
Metinde hangi düşünceden söz ediliyor?	sonuç

	çıkarma
Akdeniz ve Karadeniz’i birbirine bağlayan boğazlar neden önemlidir?	nedenlerini bulma
20. yüzyılda yenilik ve buluşlar neden izlenemiyor?	nedenlerini bulma
“İnsanca yaşamak için, bilimin doğru ve gerçekçi yolundan ayrılmayalım.” tümcesi metnin ana düşüncesi olabilir mi? Neden?	sonuç çıkarma
“Bir adam bile olamadık.” sözü metinde ne anlatmaktadır? “Adam olmak” deyiminin, sözlüğe bakarak diğer anlamlarını da bulunuz.	açıklama
Öğretmen, köydeki bu çalışmalara niçin karşı çıkıyor?	nedenlerini bulma
Gölün yok edilmesinden doğan olumsuzluklar nelerdir?	sonuç çıkarma
Annesinin sözleri yazarı nasıl etkilemiş? Yazar neler yapmış?	sonuç çıkarma

Bilgiyi Uygulama Basamağındaki Sorular	Bilişsel Davranış
Metnin ana fikrini ve yardımcı fikirlerini yazınız.	genel sonuç çıkarma
Metnin fotoğrafları ile ilgili düşüncelerinizi aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.	görsel okuma ve değerlendirme
Atatürk’ün “Yurtta barış, dünyada barış.” sözünün, dünya barışı için her zaman gerekli olduğunu destekleyen güncel örnekler vererek aşağıdaki boşluklara yazınız.	açıklama
Atatürk’ün karşılaştığı bir güçlüğe nasıl çözüm bulduğunu aşağıdaki boşluğa yazınız.	inceleme
Yazarın yerinde siz olsaydınız hikayeyi nasıl sonuçlandırırđınız?	üretme
Metinden, okuduklarınızdan yaptığınız çıkarımları ve neyin ilginç geldiğini	değerlendirme

aşağıdaki boşluklara yazınız.	
Yenilikler olmasaydı yaşantımız nasıl olurdu?Yeniliklerin olumlu ve olumsuz yönlerini tartışınız.	varsayımda bulunma ve karşılaştırma
Yirmi yıl sonra teknolojiadaki gelişmelerin hayatımızı nasıl etkileyebileceğini paragraf oluşturarak yazınız.	varsayımda bulunma
Okuduğunuz metinle ilgili çıkarımlarınızı ilgili boşluğa yazınız.	değerlendirme
Yazarın siz olduğunu düşünerek metne başka bir son yazınız.	üretme ve yaratıcı düşünme
Sınıfa getirdiğiniz gazete, dergi vb.den güvenli yaşamla ilgili çıkarımlarınızı yazınız.	genel sonuç çıkarma
Doğal afetlere karşı evinizde ne gibi tedbirler alabilirsiniz?	plan yapma
Bu metnin yazarı siz olsaydınız hikayeyi nasıl bitirirdiniz?	yaratıcı düşünme
Hikayeden çıkardığınız mesajı yazınız.	yargıya varma
Atatürk' ün eğitime verdiği önem nereden anlaşılmaktadır? Açıklayınız.	değerlendirme ve inceleme
Atatürk ilkelerinin devamlılığını sağlamak için neler yapmalıyız? Niçin?	yargıya varma
Cumhuriyet ağacının yaşaması nelere bağlıdır? Niçin?	genel sonuç çıkarma
Cumhuriyet ağacını yaşatma ve ölümsüzleştirme görevini üstlenen gençler, ne gibi etkinliklerde bulunmalıdır? Niçin?	inceleme
Metinden çıkardığınız sonuca göre, bize düşen görev nedir? Açıklayınız.	değerlendirme
Okumanın yararlarını edindiğimiz bilgiler doğrultusunda açıklayınız.	değerlendirme
Bitkilerin gelişiminde taşıtların olumsuz etkilerini açıklayınız.	yargıya varma
Çevrenin temiz tutulması için neler yapabiliriz?	yargıya varma
Bilim, iyi yönde kullanılmazsa yaratacağı tehlikeler neler olabilir?	varsayımda bulunma
Kurdun yaptığını doğru buluyor musunuz? Neden?	yargıya varma

ÖZ

M.E.B. çağın niteliklerine uygun mezunlar vermek amacıyla yapılandırmacı yaklaşımı temele alarak yeni bir eğitim programı yapılandırmayı hedeflemiştir. Programın amacı, çağın gereklerine uygun, öğrenmeyi öğrenen, etkili ve yaratıcı düşünebilen, problem çözen, araştırmacı mezunlar vermektir.

Bu araştırmanın amacı, yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak yazılan M.E.B. 5. Sınıf Türkçe ders kitabında (2005) yer alan ve öğrencinin yazma eylemi gerçekleştirmesini gerektiren etkinliklerin, geleneksel öğretim yöntemleri temel alınarak yazılan M.E.B. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (2004) etkinliklerle karşılaştırılmasını sağlamaktır. Türkçe dersi için yapılandırmacı yaklaşımın olası etkilerini kestirmeye olanak verebilecek türden bir tartışma ortamı yaratmak ve tarafsız bir araştırma ortaya koymak hedeflenmektedir.

Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi ve yöntemi açıklanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde etkin öğrenme, etkin öğrenmenin kuramsal temelleri, yapılandırmacılık, çoklu zeka üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde veri tabanı üzerinde çözümlenmeler yapılmıştır. Bu amaçla eski ve yeni programların karşılaştırılması yapılmış ve söz konusu kitaplarda yer alan, öğrencilerin yazılı olarak yanıtlama eylemi gerçekleştirmesini gerektiren etkinlikler hem öğrenme kuramı hem de metin dilbilim kuramına göre betimlenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise yapılan araştırmanın sonuçları yer almaktadır.

ABSTRACT

In order to yield qualified graduates MEB is set to build a new education program which is based on constructivism. In order to meet the needs of the era, this program aims to yield creative, researcher graduates with problem solving ability.

This research makes the comparison of the writing activities in 5th grade M.E.B Turkish Course Books that are based on traditional teaching techniques (2004) and based on constructivist approach (2005). It is proposed to discuss the possible results of the constructivist approach in an objective way.

The scope, aim, importance and methodology of this research was explained in introduction section.

First part of the study covers the active learning, its theoretical basics, constructivism and multiple intelligence.

At the second part of the study/report, analysis of the database was performed by comparison of new and old programmes, and the writing exercises in the mentioned books were defined according to both learning theory and textlinguistics theory.

In the last chapter of the study there are the results of the researches.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2000). **Etkili Öğrenme ve Öğretme.** (3. Baskı). Kanyılmaz Matbaası, İzmir.
- Açıkgöz, K. Ü. (2005). **Etkin Öğrenme,** Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir.
- Anthony, G. (1996). **Active Learning in a Constructivist framework.** Educational Studies in Mathematics.
- Ayata, A., O. Kaya, E. Şatır (2001). **İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı** (3. Basım), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Bellanca, J. (1997). **Active Learning Handbook for Multiple Intelligence Classrooms.** USA:IRI/ Training and Publishing Inc.,1-465.
- Brooks, J.G. & Brooks, M.G. (1993). **in search of understanding: The case for constructivist classrooms.** Alexandria: VA: Association for Supervision and Curriculum Development, Virginia.
- Brooks, J.G. ve Brooks, M.G. (1999). “The Courage to be a Constructivist” Educational Leadership, November 18-24.
- Brown, H.D. (1994). **Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy.** Prentice Hall Regents.
- Cameron, L. (2002). **Metaphors in Educational Discourse.** London.
- Connell, T. H. ve C. Franklin (1994). “The Internet: Educational Issues”, Library Trends, ss.608-625.

- Cunningham, R. T. ve F. Turgut (1996). **İlköğretim Fen Bilgisi Öğretimi**.YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmetöncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara.
- Demirel, Ö. ve diğerleri (1999). “Etkin Öğrenme Yaklaşımının Öğrenci Başarısına Etkisi”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi 7. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, ss1-13
- Deryakulu, D. (2001). “Sınıfta Demokrasi”, Eğitim Sen Yayınları, Ankara.
- Duffy, T. M. ve D. J. Cunningham (1996). “Constructivism: Implications For The Desig And The Delivery of Instruction”, Jonassen, D. H. (Ed.). **Handbook of Research for Educational Communications And Technology**. New York: Simon & Schuster Macmillan, , ss.170-198.
- Fidan, N. (1986) **Okulda Öğrenme ve Öğretme**. Kadioğlu Matbaası, Ankara
- Gardner, H. (1991). **The Unschooled Mind: How children think and how schools should teach**. Basic Books, New York.
- Gardner, H. (1983). **Frames of Mind: The theory of multiple intelligences**. Basic Books, New York.
- Gören, N. ve diğerleri (2005) **İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Ders Kitabı**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- Gören, N. ve diğerleri (2005) **İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Çalışma Kitabı**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Günay, D. (2001), **Metin Bilgisi**. Multilingual, İstanbul
- Jonassen, D.H. (1988). **Integrating learning strategies into courseware to facilitate learning**. In D.H. Jonassen (Ed.), *Instructional designs for microcomputer courseware* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, ss. 151-182.

- Jonassen, D.H. (1994). **Toward a constructivist design model**. Educational Technology, ss.34-37
- Kılıç, A. (2002). “Bir Metni Farklı Şekilde İşlemenin Anlama Düzeyine Etkisi”, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt 27, Sayı123, ss53-61.
- Keçik, İ.& L. Subaşı Uzun (2001). **Türkçe Sözlü ve Yazılı Anlatım**. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- M.E.B. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği
- M.E.B. İlkokul Programı (2000), Milli Eğitim bakanlığı Yayınları, Ankara.
- M.E.B. İlkokul Programı (2004), Milli Eğitim bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Selley, N. (1999). **The art of constructivist Teaching in the Primary School**, , David Fulton Publishers, London.
- Senemoğlu, N. (1997). **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim**. Spot Matbaacılık, Ankara.
- Silberman, M. (1996). **Active Learning:101 Strategies to Teach any Subject**, Massachusetts: Allyn and Bacon
- Tezci, E. (2002). “Oluşturmacı Öğretim Tasarım Uygulamasının İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcılıklarına ve Başarılarına Etkisi”. **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Fırat Üniversitesi, Elazığ
- Von Glasersfeld, E. (1991). **Knowing without Metaphysics: aspects of the Radical Constructivist Position**. (Ed. F. Steier) Research and Reflexivity. London, ss 553-571.
- Von Glasersfeld, E. (1998). “Why Constructivism Must Be Radical.” **Constructivism and Education**. Cambridge University Press, Cambridge , ss 23-42

Vural, B. (2005). **Öğrenci Merkezli Eğitim ve Çoklu Zeka.**(2. Baskı) Hayat Yayınları, İstanbul.

Vygotsky, L. S. (1998). **Düşünce ve Dil.**(2. Baskı) (Çev: S. Koray). Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul

Wilson, B.G. (1996). “Constructivist Learning Environments: Case Studies in Instructional Design.” Educational Technology Publications New Jersey.

Yıldırım, A. ve H. Şimşek (1993). **Nitel Araştırma Yöntemleri.** Seçkin Yayınevi, Ankara.

Yaşar, Ş. (1998). “Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci.” **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 8, Sayı 1-2, ss. 68-756

<http://www.erg.sabanciuniv.edu>

<http://www.coklu zeka.com.tr>